

VAASAN YLIOPISTO

Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö

Viestinnän monialainen maisteriohjelma

Riikka Koskela

Politiikan logiikasta medialogiikkaan

Hallitusohjelmien sanomalehti uutisoinnin muutokset vuosina 1991–2015

Organisaatioiden viestinnän pro gradu -tutkielma

Vaasa 2018

SISÄLLYS

TAULUKOT	3
KUVIOT	3
TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto	9
1.3 Menetelmä	11
2 MEDIAN JA POLITIIKAN VÄLINEN SUHDE	12
2.1 Journalismi osana joukkoviestintää	12
2.1.1 Media joukkoviestintänä	12
2.1.2 Journalismin tehtävät	14
2.2 Media vallan käyttäjänä	15
2.2.1 Poliittinen journalismi	15
2.2.2 Median kuviteltu valta	17
2.3 Poliittinen hallitseminen ja hallitusohjelma Suomessa	19
2.3.1 Poliittisen hallitsemisen muutoksia	19
2.3.2 Hallitusohjelman asema Suomessa	22
2.4 Suomalaisen median suhde politiikkaan	23
3 POLITIIKAN MEDIOITUMINEN	25
3.1 Medioituminen ilmiönä	25
3.2 Medioituminen prosessina	28
3.3 Median ja politiikan logiikat	31
3.3.1 Utismedian logiikka	32
3.3.2 Poliitiikan logiikka	37

4	HALLITUSOHJELMIEN UUTISOINTI AAMULEHDESSÄ, HELSINGIN SANOMISSA JA TURUN SANOMISSA VUOSINA 1991–2015	40
4.1	Hallitusohjelmat ja niiden uutisointi aineistossa	40
4.2	Poliittiset teemat	42
4.2.1	Verotus	44
4.2.2	Sosiaaliturva	45
4.2.3	Työelämä ja yrittäjyys	46
4.2.4	Koulutus	46
4.2.5	Hyvinvointi	47
4.2.6	Ympäristö ja energia	48
4.3	Toimijat	49
4.3.1	Poliitikot	52
4.3.2	Etujärjestöt	54
4.3.3	Tiede ja tutkimus	55
4.3.4	Julkishallinto ja julkiset palvelut	57
4.3.5	Kansalaiset	58
4.4	Kerrontatekniikat	59
4.4.1	Visuaalisuus	60
4.4.2	Konkretisointi	63
4.4.3	Konfliktit ja vastakkainasettelut	64
4.4.4	Negatiivisuus	65
4.4.5	Poliittinen kilpailu	67
4.4.6	Paikallisuus	68
4.5	Medialogiikan muutokset aineiston uutisissa	69
4.5.1	Ammatilliset normit	69
4.5.2	Ammatilliset standardit	72
5	PÄÄTÄNTÖ	74
	LÄHTEET	78
	LIITE. Aineistoluettelo	85

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkimuksen uutisaineiston rakentuminen	10
Taulukko 2. Hallitusohjelmia käsittelevien uutisten määrä aineiston lehdissä	41
Taulukko 3. Keskeiset poliittiset teemat aineiston uutisissa	43
Taulukko 4. Toimijat hallitusohjelmia käsittelevissä uutisissa	50
Taulukko 5. Aineiston toimijat ryhmittäin	51
Taulukko 6. Etujärjestöjen edustajien kommentit aineistossa	55
Taulukko 7. Julkishallinnon ja julkisten palveluiden edustajat aineistossa	57
Taulukko 8. Kansalaisten kommentit aineistossa	59

KUVIOT

Kuvio 1. Poliitiikan medioitumisen ulottuvuudet	27
Kuvio 2. Medioitumisen vaiheet	29
Kuvio 3. Uutismedian logiikka Aspin mukaan	33
Kuvio 4. Ammatilliset standardit ja mediarutiinit	36
Kuvio 5. Ammatilliset normit Aspin mukaan	70
Kuvio 6. Ammatilliset standardit Aspin mukaan	73

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö**

Tekijä:	Riikka Koskela
Pro gradu -tutkielma:	Politiikan logiikasta medialogiikkaan. Hallitusohjelmien sanomalehtiuutisoinnin muutokset vuosina 1991–2015
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Koulutusohjelma:	Viestinnän monialainen maisteriohjelma
Suuntautumisvaihtoehto:	Organisaatioiden viestintä
Valmistumisvuosi:	2018
Työn ohjaaja:	Merja Koskela

TIIVISTELMÄ:

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten Suomen hallitusten hallitusohjelmien uutisointi sanomalehdissä muuttui vuosina 1991–2015. Aineistona on yhteensä 67 uutista Aamulehdestä, Helsingin Sanomista ja Turun Sanomista vuosilta 1991, 2003 ja 2015. Aineisto on kerätty hallitusohjelmien julkaisemista seuraavan päivän lehdistä. Analyysimenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi, jonka keinoin tarkastellaan, millaisia poliittisia teemoja hallitusohjelmista nostettiin uutisiin, millaiset toimijat uutisissa pääsivät ääneen ja millaisia kerrontatekniikoita uutisissa hyödynnettiin. Lopuksi kysytään, miten nämä seikat heijastavat uutismedian logiikan muutoksia.

Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on teoria politiikan medioitumisesta sekä Kent Aspin teoria uutismedian logiikasta, joka toimii ammatillisten normien ja standardien mukaan. Normit ja standardit ovat uutistuotantoa ohjaavia sääntöjä, joiden avulla toimituksissa määritellään esimerkiksi se, mikä on uutisoimisen arvoista ja miten uutisista tehdään kiinnostavia.

Analyysin perusteella keskeisimmät hallitusohjelmista uutisiin nousevat poliittiset teemat ovat verotus, sosiaaliturva, työelämä ja yrittäjäyys, koulutus, hyvinvointi sekä ympäristö ja energia. Keskeisimmät toimijat, joita uutisissa kuultiin, voidaan jakaa viiteen ryhmään: poliitikot, etujärjestöt, tieteen ja tutkimuksen edustajat, julkishallinnon ja julkisten palveluiden edustajat sekä kansalaiset. Keskeisimmät kerrontatekniikat, joita uutisissa hyödynnettiin, olivat visuaalisuus, konkretisointi, konfliktit ja vastakkainasettelut, negatiivisuus, poliittinen kilpailu sekä paikallisuus.

Hallitusohjelmaa käsittelevien uutisten ja ohjelmaa kommentoivien tahojen määrä on kasvanut, ja kerrontatekniikoista esimerkiksi visuaalisuuden ja paikallisuuden hyödyntäminen uutisissa vaikuttaa lisääntyneen. Toisaalta uutisissa käsiteltävät poliittiset teemat vaikuttavat pysyneen varsin samankaltaisina. Muutosten voi tulkita heijastavan median oman toimintalogiikan vahvistumista suhteessa politiikan logiikkaan: poliittisten toimijoiden intresseihin vastaamisen sijaan pyrkimyksenä on yleisön palveleminen.

AVAINSANAT: hallitusohjelmat, medialogiikka, medioituminen, poliittinen journalismi

1 JOHDANTO

Uuden hallituksen muodostaminen ministerinimityksineen ja salkkujakoineen on prosessi, jota media seuraa tarkasti. Henkilövalintojen ohella uutisoidaan hallitusneuvottelujen tuloksena muodostuvasta hallitusohjelmasta, joka antaa yleiskuvan siitä, mihin suuntaan uusi hallitus aikoo kautensa aikana maata viedä.

Urho Kekkosen pitkän presidenttikauden päätyttyä vuonna 1982 Suomi alkoi siirtyä hallitusten muodostamisessa vahvasti presidenttijohtoisesta järjestelmästä kohti parlamentarismia periaatteita. Tavallisesti eduskuntavaalien suurimmasta puolueesta on tullut myös hallituksenmuodostaja ja pääministeripuolue, vaikka laki ei kielläkään muita ratkaisuja. (Isaksson 2014: 151–152, 155–157.) Hallitusohjelma on siten suhteellisen vakiintuneiden käytäntöjen tuloksena syntyvä asiakirja, joka sai vuonna 1991 myös virallisen aseman, kun hallitusmuotoon lisättiin kohta, jonka mukaan hallitusohjelma on annettava tiedoksi eduskunnalle (Myllymäki 2010: 209).

Hallitusohjelmien sisällöt ja poliittiset linjaukset luonnollisesti vaihtelevat poliittisten voimasuhteiden sekä yhteiskunnallisen ja taloudellisen toimintaympäristön mukaan. Toisaalta myös median toimintatavat ja -mahdollisuudet muuttuvat. Vielä 1970-luvulla Suomessa elettiin ”vaikenemisen aikaa”, jolloin poliitikot valvoivat median sisältöjä enemmän kuin media heidän tekemisiään (Kantola & Vesa 2011: 45–47). Parlamentarisoitumiskehityksen myötä myös media alkoi kuitenkin itsenäistyä ja suhtautua poliittiseen eliittiin kriittisemmin (Noppari & Niemi 2017: 250–251). Myöhemmin muutoksia ovat tuoneet esimerkiksi median kaupallistuminen sekä internetin ja sosiaalisen median yleistymisen.

1.1 Tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten hallitusohjelmien uutisointi sanomalehdissä muuttui vuosina 1991–2015. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia poliittisia teemoja hallitusohjelmista nostettiin uutisiin?
2. Millaisten toimijoiden ääni uutisissa kuului?
3. Millaisilla tekniikoilla uutisia rakennettiin kiinnostaviksi?
4. Miten edellä mainitut seikat heijastavat uutismedian logiikan muutoksia?

Tutkin tässä työssä hallitusohjelmien uutisoinnissa 1990–2010-luvuilla tapahtunutta muutosta. Koko aikakaudelle yhteisenä tekijänä voidaan pitää median vapaata ja markkinaehtoista toimintaa (ks. Noppari & Niemi 2017: 253–254): sisältöjä eivät ohjaa poliitikkojen vaan median tarpeet. Suurin muutos lieneekin tänä aikana tapahtunut median omissa toimintatavoissa. Toisaalta uutisissa lienee myös samankaltaisina pysyneitä piirteitä, sillä hallitusohjelman julkaisu on osa toistuvaa ja vakiintunutta poliittista prosessia. Tutkimus keskittyy siis ennen kaikkea journalistisiin ratkaisuihin ja niissä mahdollisesti tapahtuneeseen muutokseen.

Aiemmissa tutkimuksissa on oltu kiinnostuneempia hallitusohjelmien varsinaisesta sisällöstä kuin niiden saamasta mediahuomiosta: esimerkiksi Hellman, Monni ja Alanko (2017) tutkivat pohjoismaisen hyvinvointivaltion idean esiintymistä hallitusohjelmissa 1950-luvulta vuoteen 2015. Joitakin tutkimuksia on tehty siitä, miten hallitusten poliittisten linjausten (*policy*) uutisointi vaikuttaa julkiseen mielipiteeseen. Esimerkiksi Kleinnijenhuis ja van Hoof (2006) tutkivat, miten uutisointi vaikutti siihen, kuinka tyytyväisiä hallituksen linjauksiin oltiin Alankomaissa. Lim ja Seo (2009) taas tutkivat Yhdysvaltain hallituksen ohjelmien ja median puhetapojen vaikutusta julkiseen mielipiteeseen Pohjois-Koreasta.

Vertaisarvioitua tutkimusta suomalaisen median tavasta uutisoida hallitusohjelmista kokonaisuuksina ei sen sijaan vaikuta löytyvän. Tutkimuksia politiikan journalismissa tapahtuneesta muutoksesta on tehty esimerkiksi vaalien mediajulkisuuden näkökulmasta

ja yleisempinä historiakatsauksina (ks. Pernaa & Niemi 2009: 11–12). Hallitusohjelmien uutisoinnin tarkastelu tutkimuksissa jo osoitetun muutoksen valossa on kuitenkin perusteltua siksi, että hallitusohjelma on merkittävä vaalikauden aikana tehtävää politiikkaa määrittävä asiakirja.

1.2 Aineisto

Tutkimusaineisto koostuu vuosina 1991, 2003 ja 2015 julkaistuihin hallitusohjelmiin liittyvistä uutisista. Hallitusohjelmat ovat Esko Ahon, Anneli Jäätteenmäen ja Juha Sipilän hallitusten ohjelmat. Ne on julkaistu 12 vuoden välein, ja kunkin hallituksen pääministeripuolueena on keskusta. Vaikka hallituskokoonpanot muutoin ovatkin erilaisia, katson saman pääministeripuolueen tasoittavan niiden välisiä poliittisia linjaeroja. Analyysissa on kuitenkin otettava huomioon hallitusohjelman virallisen aseman muutokset. Vuoden 1991 hallitusmuodon muutoksessa säädettiin, että hallitusohjelma on annettava viivytyksettä tiedoksi eduskunnalle. Esko Ahon hallituksen ohjelmaa huhtikuulta 1991 laki ei vielä koskenut, minkä vuoksi se voidaan nähdä enemmän hallituksen sisäisenä sopimuksena, jolla on vähemmän poliittista painoarvoa kuin myöhemmillä hallitusohjelmilla. (Murto 2006.)

Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallitus ehti muodostamisensa jälkeen keväällä 2003 toimia vain 69 päivää, kun Jäätteenmäki joutui eroamaan tehtävästään niin sanotun Irakvuodon vuoksi. Uudeksi pääministeriksi nousi keskustan Matti Vanhanen. (Rytsä 2013.) Vanhasen I hallitus (2003–2007) jatkoi käytännössä samalla hallitusohjelmalla, josta Jäätteenmäen hallitus oli sopinut (Tiihonen 2004: 52). Tämän vuoksi aineistossani ovat vuodelta 2003 juuri Jäätteenmäen hallituksen ohjelmaan liittyvät uutiset.

Juha Sipilän hallituksen ohjelmasta taas julkaistiin 27.5.2015 versio nimeltä *Ratkaisujen Suomi – Neuvottelutulos strategisesta hallitusohjelmasta*. Virallinen hallitusohjelma *Ratkaisujen Suomi - Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015* annettiin eduskunnalle tiedoksi 29.5., mutta hallitusohjelman sisältöä koskeva uutisointi

alkoi jo 27.5. julkaistun neuvottelutuloksen pohjalta. Esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisi sen verkkouutisensa (ks. Ämmälä 2015) yhteydessä sellaisenaan.

Aineisto on kerätty Suomen kolmesta suurimmasta sanomalehdestä: Helsingin Sanomista (HS), Aamulehdestä (AL) ja Turun Sanomista (TS). Näistä Aamulehti oli vielä vuoteen 1992 asti kokoomuksen äänenkannattaja, minkä voi olettaa vaikuttaneen sen tapaan uutisoida hallitusohjelmista vuoden 1991 aineistossa. Muutoin kaikki aineistoni lehdet ovat virallisesti olleet uutisten julkaisuajankohtina puoluepoliittisesti sitoutumattomia. Uutiset on poimittu kunkin hallitusohjelman julkistamispäivää seuraavan päivän painetuista sanomalehdistä. Hallitusohjelmaan merkitään päivämäärä, jona tasavallan presidentti nimittää pääministerin ja muut ministerit tehtäviinsä, ja nykyään myös tiedonanto eduskunnalle tapahtuu samana päivänä. Hallitusohjelma kuitenkin julkaistaan ja sen sisällöstä uutisoidaan jo aiemmin.

Olen koonnut aineistoni uutisten julkaisupäivät ja lukumäärät Taulukkoon 1. Aineistoon kuuluvat ne uutiset, joissa hallitusohjelman sisältö tai siihen liittyvä keskustelu on uutisen keskeisin asia; esimerkiksi pelkkiä ministerivalintoja käsittelevät uutiset ja uutiset, joissa hallitusohjelma mainitaan vain jonkin muun asian yhteydessä, olen rajannut aineiston ulkopuolelle. Toisaalta aineistossa on myös uutisia, joissa selvästi käsitellään hallitusohjelman sisältöjä, muttei mainita lainkaan sanaa hallitusohjelma.

Taulukko 1. Tutkimuksen uutisaineiston rakentuminen.

Hallitus	Hallitus nimitetty tehtäväänsä*	Uutisaineiston julkaisupäivä	Uutisia yhteensä
Esko Ahon hallitus	26.4.1991	25.4.1991	10
Anneli Jäätteenmäen hallitus	17.4.2003	15.4.2003	24
Juha Sipilän hallitus	29.5.2015	28.5.2015**	33
			67
* = hallitusohjelmaan merkitty päivämäärä			
** Neuvottelutulos strategisesta hallitusohjelmasta (27.5.2015) pohjalta			

Uutisten yhteydessä julkaistut taulukot, kuvatekstit, tietoisjutut ja esimerkiksi yhteiskunnallisten vaikuttajien kommentteja kokoavat osiot kuuluvat aineistoon ja niitä käsitellään osana pääjuttuaan tai itsenäisenä juttuna silloin, kun pääjuttua ei voi osoittaa tai itse juttu on hyvin laaja. Tällaisia ovat esimerkiksi usean palstan levyiset listamaiset tiivistelmät hallitusohjelmien sisällöistä. Etusivulla julkaistut niin sanotut vinkkijutut kuuluvat aineistoon, mutta kommentit, pääkirjoitukset ja muut lehden tai toimittajan henkilökohtaista näkemystä kuvastavat juttutyypit eivät. Etusivun vinkkiä käsittelevän Reunasen (2003: 543) tapaan yhtenä kokonaisuutena lehden sisäsivuilta löytyvän jutun tai juttukokonaisuuden pääjutun kanssa.

1.3 Menetelmä

Analyysimenetelmäni on laadullinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysia voidaan pitää sekä yhtenäisenä metodina että väljänä viitekehystenä, jota on mahdollista soveltaa monin eri tavoin niin määrällisessä kuin laadullisessa tutkimuksessa. Useimpien laadullisten tutkimusmenetelmien voidaan ajatella perustuvan sisällönanalyysiin silloin, kun se ymmärretään väljästi kirjoitetun, puhutun tai nähdyn sisällön analysoinniksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 93.) Laadullinen tutkimus korostaa sosiaalisten ilmiöiden merkityksellisyyttä, joka on otettava huomioon, kun todellisuutta kuvaillaan, selitetään ja tulkitaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 163).

Tässä tutkimuksessa toteutan laadullista sisällönanalyysia aineistolähtöisesti, teemoittelemalla aineistosta ylös kirjaamani havainnot laajemmiksi kokonaisuuksiksi, joiden esiintymisessä tapahtuneita muutoksia kuvaan analyysiluvussa. Esimerkiksi hallitusohjelmista uutisiin nostetuista poliittisista linjauksista muodostui kuusi laajempaa teemaa, joiden esiintymistä aineistossa ensin kuvaan analyysiluvussa. Tämän jälkeen suhteutan havaintoni teoreettiseen viitekehykseen, jonka esittelen seuraavissa luvuissa.

2 MEDIAN JA POLITIIKAN VÄLINEN SUHDE

Tutkielmani keskiössä ovat media ja politiikka sekä median tapa käsitellä politiikkaa. Tässä luvussa käsittelen ensin lyhyesti joukkoviestinnän keskeisiä piirteitä sekä journalismin piirteitä ja tehtäviä. Tämän jälkeen käyn läpi suomalaisessa mediajärjestelmässä ja poliittisessa journalismissa tapahtuneita muutoksia 1990-luvulta 2010-luvulle. Lopuksi käsittelen Suomen poliittisessa järjestelmässä tapahtuneita, tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä kehityslinjoja sekä hallitusohjelman asemaa Suomessa.

2.1 Journalismi osana joukkoviestintää

Joukkoviestintä on laajalle yleisölle jonkin välineen avulla suunnattua, pääasiassa yksisuuntaista viestintää. Journalismi taas on yksi joukkoviestinnän osa-alue, jossa joukkoviestinnän välineitä hyödynnetään ajankohtaisen, faktapohjaisen tiedon kokoamiseen ja levittämiseen (ks. esim. Hemánus 1990: 14). Seuraavissa alaluvuissa käsittelen lyhyesti joukkoviestinnän ja journalismin piirteitä sekä sitä, millaisia tehtäviä journalismilla mielletään olevan.

2.1.1 Media joukkoviestintänä

Media voidaan määritellä useilla eri tavoilla. Teknisestä näkökulmasta se tarkoittaa esimerkiksi internetin ja sanomalehtien kaltaisia välineitä, joiden avulla välitetään merkityksiä. Laajemmassa merkityksessä siihen liitetään myös median toiminnan ja käytön sosiaalisia ja kulttuurisia tapoja. (Nieminen & Pantti 2012: 14–15.) Mediaa on tarkasteltu myös esimerkiksi sen yhteiskunnallisten ja kulttuuristen funktioiden kautta. Media tarjoaa paitsi mielihyvää (*viihteellinen funktio*) ja yhteisöllisyyden kokemuksia (*sosiaalinen funktio*), myös informaatiota ja sitä syventäviä näkökulmia ja selityksiä (*informatiivinen funktio* ja *orientaatiofunktio*). (Emt. 12.)

Yleisimmin media viittaa kuitenkin joukkoviestimiin eli ”massamediaan” (Seppänen & Väliverronen 2012: 22). Niiden harjoittama joukkotiedotus eli joukkoviestintä voidaan

määritellä viestinnän muodoksi, johon kuuluu teknisen apuvälineen käyttö sekä suhteellisen suuri ja ennalta rajaamaton yleisö. Yleisöllä on jonkinlainen mahdollisuus palautteen lähettämiseen, mutta lähettäjän ja vastaanottajan välinen suhde on silti epäsymmetrinen. Joukkoviestintä ei siis ole puhtaasti yksisuuntaista, muttei täysin kaksisuuntaistakaan. (Hemánus 1989: 18–19.) Lisäksi uudet viestintäteknologiat hämärtävät jakoa joukkoviestinnän tuottajiin ja kuluttajiin, sillä ne mahdollistavat perinteisen joukkoviestinnän ja uusien mediavälitteisten viestintämuotojen sekoittumisen, jota Castells (2009: 55) nimittää henkilökohtaiseksi joukkoviestinnäksi.

Faircloughin mukaan joukkoviestintä eroaa muusta viestinnästä teknisten, taloudellisten, poliittisten ja institutionaalisten piirteidensä sekä sosiokulttuurisen kontekstinsa vuoksi. Ensinnäkin joukkoviestinnän tekniikka mahdollistaa ajallisen ja paikallisen epäyhtenäisyyden: joukkoviestinnän tekstit tuotetaan ja kulutetaan eri aikoina ja eri paikoissa. (Fairclough 1997: 52–53.) Taloudelliset rakenteet ja omistussuhteet taas vaikuttavat viestinnän sisältöihin ja tyyliin kilpailun ja voitontavoittelun vuoksi. Joukkoviestinnässä vallitsee Faircloughin mukaan kapitalismia suosiva eetos: hyvässä asemassa olevien ääni kuuluu paremmin kuin heikommassa asemassa olevien. Siten tiedotusvälineiden ja yhteiskunnan hallitsevien ryhmien välillä voi olla yhteys, mutta toisaalta myös konflikti. Medialla on ideologista vaikutusvaltaa ja sen toiminta perustuu ideologisille perusoletuksille, mutta se ei välttämättä ole täysin poliittisen kontrollin ja ohjauksen kohteena. (Emt. 60–66.)

Joukkoviestinnän institutionaaliset piirteet liittyvät tekstien tuottamiseen ja kuluttamiseen. Tekstien tuotantoprosessit sisältävät usein institutionaalisia rutiineja ja esimerkiksi uutistuotannossa tiedon lähteinä ja vahvistajina ovat yleensä tietynlaiset, legitimoidut toimijat. Niinpä median maailmankuva mukailee yleensä vallitsevaa järjestelmää. Lisäksi tekstien kuluttaminen on institutionalisoitunutta siten, että se tapahtuu usein yksityisellä alueella, osana kuluttajien arkea. (Fairclough 1997: 68–70.) Institutionaalinen konteksti ei kuitenkaan selitä kaikkia tiedotusvälineiden käytäntöjä, vaan Faircloughin mukaan on tarkasteltava myös laajempaa sosiokulttuurista kontekstia: tiedotusvälineiden toiminta heijastelee yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuvaa muutosta (emt. 71–73).

2.1.2 Journalismin tehtävät

Joukkoviestintä voidaan jakaa erilaisiin osa-alueisiin, joista yksi on journalismi. Hemánuksen (1990: 14) mukaan muita joukkotiedotuksen osa-alueita ovat esimerkiksi mainonta ja viihde. Journalismia on sekä prosessi, jossa kootaan, muokataan ja levitetään joukkotiedotusvälineiden avulla ajankohtaisia ja faktapohjaisia sanomia että tämän prosessin lopputulos, eli itse sanomat. Luostarinen (1994: 38) taas ymmärtää journalismin sekä ihmisten, työkäytäntöjen ja journalististen esitysten kokonaisuudeksi että arvo- ja normijärjestelmäksi.

Journalismi on myös institutionaalinen järjestelmä, jolla on omat käytäntönsä (Hemánus 1990: 22). Sen ”huoltajana ja suojelijana” toimii uutismedia, joka niin ikään voidaan nähdä instituutiona, joskin myös markkinaehtoisesti toimivina mediaorganisaatioina. Molemmista näkökulmista katsottuna uutismedia kuitenkin edustaa journalismia ja uutisia instituutioina. (Allern & Blach-Ørsten 2011: 93–94.) Journalismin keskeinen institutionaalinen piirre onkin ”uutisparadigma” eli ymmärrys siitä, mikä ja millainen uutisen tulee olla. Toinen piirre ovat journalismin historiallisesti kehittyneet normit ja käytännöt, ja kolmantena journalismin institutionaalisenä piirteenä pidetään sen roolia julkisen keskustelun kanavana. (Emt. 94.)

Hemánuksen (1990: 30) mukaan journalismilla on kolme tehtävää. Ensimmäinen tehtävä on tiedonvälitys, joka perustuu ajatukseen kansalaisten oikeudesta saada totuudenmukaista ja olennaista tietoa. Toiseksi journalismin tulee tarkastella yhteiskuntaa kriittisesti ja valvoa yhteiskunnallista vallankäyttöä. Kolmas tehtävä on sananvapauden ja julkisen keskustelun edistäminen. Kunelius (2000) määrittelee hyvän journalismin ”nelijalkaiseksi otukseksi”, jolla on neljänlaisia tehtäviä: tiedonvälitys, tarinoiden kertominen, julkisen keskustelun ylläpitäminen sekä julkisen toiminnan resurssina toimiminen. Viimeksi mainittu tarkoittaa sitä, että tietyt tahot pyrkivät käyttämään journalismin tarjoamaa julkisuutta omien intressiensä ajamiseen.

Pöyhtäri, Väliaverron ja Ahva (2014) kysyivät tutkimuksessaan suomalaisten journalistien näkemyksiä heille tärkeimmistä journalismin ja journalistin tehtävistä.

Tärkeiksi koetut tehtävät mukailivat edellä esitettyjä, perinteisinä pidettyjä journalismin tehtäviä: journalistit katsoivat tärkeäksi esimerkiksi riippumattoman, ajankohtaisen ja totuudenmukaisen tiedonvälityksen, liike-elämän ja poliittisen johdon valvomisen sekä tarinoiden kertomisen. Vähiten tärkeänä journalistit pitivät varsinaisia poliittisia kannanottoja, kuten hallituksen tukijaksi tai vastustajaksi asettumista, poliittiseen toimintaan osallistumiseen kannustamista tai poliittisen agendan määrittämistä. Journalismin tehtävien voidaan siis katsoa pysyneen hyvin samankaltaisina, vaikka journalistiset käytännöt ovatkin vuosien saatossa esimerkiksi internetin vaikutuksesta muuttuneet.

2.2 Media vallan käyttäjänä

Medialla on läheinen suhde poliittista valtaa käyttäviin instituutioihin. Sen tehtävä on paitsi kertoa niiden toiminnasta, myös omalta osaltaan valvoa toiminnan oikeudenmukaisuutta ja laillisuutta sekä paljastaa väärinkäytöksiä. Samalla mediasta itsestään tulee vallankäyttävä, joka määrittelee esimerkiksi sen, mitä asioita julkisuudessa käsitellään. Seuraavat alaluvut käsittelevät poliittista journalismia journalismin alana, jolla on omat erityispiirteensä, sekä sitä, millaista valtaa media itse käyttää.

2.2.1 Poliittinen journalismi

Politiikan journalismiksi voidaan ymmärtää kaikki poliittista toimintaa ja poliittisia toimijoita käsittelevä journalismi. Pernaa ja Niemi (2009: 12) jakavat poliittisen journalismin perinteiseen ja uuteen poliittiseen journalismiin. *Perinteiseen poliittiseen journalismiin*, jota myös tutkielmani aineisto edustaa, kuuluvat esimerkiksi sanomalehtien pääkirjoitukset ja kolumnit, politiikan sivuilla julkaistut lehtijutut sekä television uutis- ja ajankohtaisohjelmat. *Uutta poliittista journalismia* taas edustavat viihteelliset journalistiset tuotteet, kuten aikakauslehtien henkilöhaastattelut, television viihdeohjelmat ja poliitikkoja koskeva viihdeuutisointi. Herkman (2011: 98) puhuukin

politiikan intimisoitumisesta: median tapa rakentaa poliittista julkisuutta rakentuu yhä useammin poliitikkojen yksityiselämän ja henkilökohtaisten kokemusten kertomiseen.

Neveun (2002: 74–77) mukaan poliittisella journalismilla on kolme erityispiirrettä. Ensimmäinen on sen nauttima arvostus journalismin kentällä. Poliittista journalismia pidetään erityisessä arvossa, koska sillä on monissa maissa ollut suuri merkitys demokratian ja sananvapauden kehittymisen kannalta, ja koska sen tehtävänä on raportoida asioista, joilla on suuri vaikutus koko yhteiskuntaan. Toinen poliittisen journalismin erityispiirre ovat sen tuottamien uutisten ymmärrettävyyteen ja toisaalta niiden tärkeyteen liittyvät haasteet: suuri yleisö pitää poliittisia uutisia usein vaikeaselkoisina tai tylsinä, ja vastaavasti poliittisen toiminnan ammattimaistuminen vahvistaa politiikan sisäpiirimäisyyttä ja tekee siitä ulkopuolisille vaikeammin lähestyttävän.

Kolmas erityispiirre on poliittisten toimijoiden ja politiikan journalistien välinen tiivis vuorovaikutus. Poliitikot ja journalistit ovat samaan aikaan sekä ”samaa kieltä” puhuvia kollegoita että toistensa kilpailijoita. Neveun (2002: 77) mukaan yhtä läheinen suhde vallitsee lähinnä urheilutoimittajien ja urheilumaailman toimijoiden välillä. Poliittinen journalismi voidaankin Nielsenin ja Kuhnin (2013: 14–15) mukaan ymmärtää journalistien ja poliittisten toimijoiden välisen vuorovaikutuksen tuotteeksi, joka on suunnattu laajalle, mutta passiiviselle yleisölle. Valtaosa politiikan journalisteista työskenteleekin heidän mukaansa edelleen perinteisissä uutismedioissa, kuten sanomalehdissä.

Poliittisen journalismin yhtenä keskeisenä tehtävänä on joukkoviestinnän tutkimuksessa pidetty vallanpitäjien kritisoimista ja väärinkäytöksiin tarttumista (Railo 2006). Toisaalta se yleensä perustuu oletukseen vaaleilla valittujen poliitikkojen vallan legitimitetistä: vallitsevaa järjestelmää vastustaviin tahoihin suhtaudutaan yleensä skeptisesti (Nielsen & Kuhn 2013: 15). Suurin osa poliittisen journalismin aiheista määrittyykin johtavien poliittisten instituutioiden ja toimijoiden kautta, minkä vuoksi ne ovat melko yksipuolisia ja suosivat tiettyä, harvalukuista poliittista eliittiä. Poliittiset kohut ja skandaalit ovat vastapainoa tälle yksipuolisuudelle, mutta myös osoitus siitä, että media toteuttaa

tehtävänsä vallan vahtikoirana ja nostaa esiin poliittisten toimijoiden uskottavuuteen vaikuttavia asioita tai poliittisen järjestelmän ongelmia. (Herkman 2011: 57–58.)

Skandaalit kertovat myös poliittisen journalismin muutoksesta, joka seuraa samoja muutostrendejä kuin muukin journalismi. Laadukkaina pidetyt journalismin muodot, kuten poliittinen journalismi, ovat joutuneet omaksumaan iltapäivälehtien tyyliä ja toimintatapoja sopeutuessaan verkkomedian vahvistumiseen: työ on kiireisempää ja skuuppien tarve on kova, koska niillä erotutaan kilpailijoista. ”Vakavienkin” uutismedioiden on julkaistava aiheista, joilla ei ole suurta yhteiskunnallista merkitystä, sillä kiinnostavuudesta on tullut merkittävyttä tärkeämpi uutiskriteeri. (Kantola 2011: 115–117.) Toisaalta keskustelu valeuutisista (*fake news*) tuottaa poliittiselle journalismin uskottavuudelle uudenlaisen haasteen. Perinteisten uutislähteiden rinnalle on tullut tahallisesti valheellista tai vääristeltyä tietoa välittäviä uutislähteitä, ja valeuutisoinnista syyttäminen voi toimia myös esimerkiksi politiikon tapana hyökätä hänet epäedullisessa valossa esittävää mediaa kohtaan. (Tambini 2017.)

2.2.2 Median kuviteltu valta

Median instituutiot, kuten journalismi, käyttävät ”vallan vahtikoirana” toimiessaan myös itse valtaa. Julkisessa keskustelussa sanotaan usein, että median valta kasvaa, ja erityisesti median vaikutusvallan politiikan julkisuuteen tiedetään kasvaneen sitä mukaa, kun politiikkaa on ryhdytty seuraamaan entistä enemmän sitoutumattomien tiedotusvälineiden kautta, poliittisten lehtien sijaan. Mediasta on tullut poliittisen julkisuuden portinvartija, joka säätelee sitä, kuinka paljon ja millaista julkisuutta poliitikot saavat. (Railo & Ruohonen 2016: 299.)

Median sanotaankin määrittelevän julkisen keskustelun agenda: media ei vaikuta suoraan siihen, miten kansalaiset ajattelevat esimerkiksi poliittisista kysymyksistä, mutta se vaikuttaa siihen, mitä asioita he ajattelevat (McCombs & Shaw 1972: 177). Tehokkaimmin media kykenee suuntaamaan yleisön huomiota konkreettisiin ja tunteisiin vetoaviin asioihin, ja sen agendavalta näkyikin politiikassa lähinnä uutisoinnin

päätöksentekoon luomana paineena ja toisaalta median mahdollisuutena rajoittaa jonkin asian pääsyä mediaan (Noppari & Niemi 2017: 263).

Medialla on myös kyky kiteyttää monimutkaisia asioita yksinkertaistetuiksi käsityksiksi, jotka vakiintuvat ”mediatotuuksiksi”. Ne ovat faktojen ja arvolatausten yhdistelmiä, joita media toistaa ahkerasti, mutta niiden taustalla on yleensä eri intressiryhmien vaikuttamispyrkimyksiä. Mediatotuuksista voi tulla ainakin väliaikaisesti niin vahvoja, että päättäjien on pakko sopeutua niihin, mutta toisaalta heillä on myös mahdollisuus yrittää mobilisoida toisenlaisia totuuksia. Lisäksi muut valtaresurssit voivat auttaa sietämään median luomaa painetta. Media voi vaikuttaa voimakkaasti yksittäisiin henkilöihin tai kysymyksiin, mutta politiikan suuriin, ideologisen tason linjoihin se ei vaikuta, vaan ennemminkin käyttää niitä omien totuuksiensa muodostamisen pohjana. (Kunelius ym. 2010: 454–455.)

Vaikka medialla onkin valtaa rajoittaa päättäjien pääsyä julkisuuteen, internet, sosiaalinen media ja politiikan viihteellistyminen ovat tarjonneet poliitikoille kiertoteitä julkisuuteen ja vuorovaikutukseen kansalaisten kanssa. Lisäksi median ja poliitikkojen valta on edelleen vuorovaikutteista siten, että media on riippuvainen poliitikoilta saamastaan tiedosta. Mediatapahtumia luomalla poliitikot saavat myönteistä julkisuutta, mutta toisaalta suuren mediatapahtuman luominen ei yleensä onnistu ilman puolueen tai puoluejohtajan läsnäoloa. Yksittäiselle poliitikolle helpompi tapa ohittaa median portinvartijuus voikin olla esimerkiksi pieniin lehtiin kirjoittelu tai suora kontakti äänestäjiin. (Railo & Ruohonen 2016: 300–303.)

Väliiverrosen (2012: 94) mukaan väitteeseen median kasvaneesta vallasta kannattaakin suhtautua kriittisesti: media kyllä määrittelee sitä, mitä asioita julkisuudessa käsitellään ja miten, mutta myötäilee siinä muita yhteiskunnallisia toimijoita. Median valta onkin ”kuviteltua valtaa”, joka rakentuu muiden toimijoiden uskomuksille ja oletuksille siitä, että media on merkittävä vallankäyttäjä, jonka toimintaan muiden tulee mukautua. Median todellinen valta syntyy siitä, että muut toimijat alkavat käyttäytyä niiden oletusten ja uskomusten mukaisesti. Sama periaate pätee tietenkin myös poliitikkojen valtaan: äänestäjien mielikuvat poliittisten päättäjien vallasta vaikuttavat siihen,

millaiseksi heidän tosiasiallinen valtansa muodostuu. Tässäkin median tarjoamalla näkyvyydellä on merkitystä poliitikolle sekä äänestäjien tavoittelun että toisten päättäjien puhuttelun näkökulmasta. (Noppari & Niemi 2017: 261–262.)

2.3 Poliittinen hallitseminen ja hallitusohjelma Suomessa

Suomen poliittista järjestelmää voidaan luonnehtia puolipresidentiaaliseksi: toimeenpanovaltaa käyttävät hallitus ja presidentti. Presidentin valtaa on kuitenkin kavennettu siten, että hänen asemansa on useimmissa asioissa muodollinen. Ulko- ja puolustuspolitiikkaa lukuun ottamatta Suomen poliittinen järjestelmä onkin nykyisin käytännössä parlamentaarinen, eli maata johtaa hallitus, jolla on eduskunnan luottamus. (Niemi, Raunio & Ruostetsaari 2017: 9, 25.) Seuraavissa alaluvuissa käsitelen Suomen poliittisen järjestelmän muutoksia 1980- ja 1990-lukujen taitteesta 2010-luvulle sekä hallitusohjelmaa ja sen asemaa Suomen poliittisessa järjestelmässä. Muutokset kytkettyvät erityisesti presidentin valtaoikeuksien kaventamiseen eduskunnan ja hallituksen hyväksi.

2.3.1 Poliittisen hallitsemisen muutoksia

Suomen poliittinen järjestelmä muuttui 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä presidenttijohtoisesta järjestelmästä kohti normaaliparlamentarismia, jossa presidentin sijaan keskiössä ovat eduskunta ja hallitus. Tiihosen (2004: 2) mukaan kokoomusjohtoisen Harri Holkerin hallituksen asettamista punamultahallitusten pitkän kauden jälkeen vuonna 1987 voidaan pitää lähtöpisteenä dramaattisille muutoksille suomalaisessa järjestelmässä. Tätä ennen vasemmistopuolueet olivat kieltäytyneet hallitusyhteistyöstä ulkopoliittisesti epäluotettavaksi katsotun kokoomuksen kanssa, ja presidentti Urho Kekkonen oli tukenut ns. kansanrintamamallin mukaisia, keskustan ja vasemmistopuolueiden muodostamia hallituksia (Isaksson 2014: 151).

Presidentti Kekkonen pitkän valtakauden päätyttyä alkanut parlamentarisoituminen merkitsi eduskuntavaalien merkityksen kasvua hallituksen muodostamisessa: vuodesta 1987 lähtien hallituskoalitiot ovat vaihdelleet, mutta toisaalta hallitukset ovat jo 1980-luvun alkupuolelta alkaen pääsääntöisesti istuneet koko vaalikauden ajan (Tiihonen 2004: 3). Samaan aikaan Suomen kansainvälisen aseman muuttuminen on vaikuttanut myöskin poliittiseen hallitsemiseen. Neuvostoliiton hajoaminen ja kylmän sodan päättyminen muuttivat ulkopoliittikan perustaa, mutta myös vapauttivat sisäpolitiikkaa ja asettivat uudenlaisia vaatimuksia talouspolitiikalle. Toisaalta vuonna 1995 toteutunut Euroopan unionin jäsenyys edellytti Suomelta poliittisen järjestelmän muutoksia, joiden myötä pääministeristä tuli maan keskeisin poliittinen johtaja presidentin sijaan. (Tiihonen 2004: 40–41.)

Hallitusvallan käyttäjien toimivaltasuhteita selkeytettiin vuonna 1991 lisäämällä hallitusmuotoon säännökset presidentinvaalin muuttamisesta suoraksi kaksivaiheiseksi vaaliksi sekä eduskunnan hajottamisesta, jonka presidentti voi tehdä pääministerin perustellusta aloitteesta. Lisäksi säädettiin, ettei presidentti voi erottaa hallitusta ilman eduskunnan antamaa epäluottamuslausetta tai pääministerin eropyyntöä. Lisäykset yhtäältä vahvistivat pääministerin asemaa, toisaalta korostivat hallituksen poliittista vastuuta suhteessa eduskuntaan. (Myllymäki 2010: 93; Paloheimo 2017: 164–165.) Pääministerin asema vahvistui niin paljon, että jo 1990-luvulla eduskuntavaaleja alettiin puolueiden johdossa ajatella ”pääministerivaaleina” (emt. 185).

Ajatus pääministerivaaleista löi läpi viimeistään ensimmäisissä perustuslakiuudistuksen jälkeisissä eduskuntavaaleissa: vuonna 2000 Suomessa astui voimaan uusi perustuslaki, jossa hallituksen ja pääministerin valinta siirtyi eduskunnan vastuulle. Tämä tarjosi perustelun suurimpien puolueiden SDP:n ja keskustan väliselle kaksintaistelulle pääministerin paikasta vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Media tarttui asetelmaan, ja pääministerikysymys ohittikin vaalien asiakysymykset ja toisaalta jätti muut puolueet keskustan ja SDP:n varjoon. (Railo & Ruohonen 2016: 235–236.)

Uudistuksen jälkeenkään perustuslaki ei ota kantaa siihen, miten eduskuntavaalien tulostulisi ottaa huomioon hallituksen muodostamisessa, joskin perustuslakiesityksessä 1990-

luvun lopulla toivottiin, että hallituksen kokoonpano noudattelisi mahdollisimman suoraan äänestäjien tahtoa. Tavoitteena pidettiin myös parlamentaarisia enemmistöhallituksia, joilla olisi jo oletusarvoisesti eduskunnan luottamus. (Isaksson 2014: 151–152.) Anneli Jäätteenmäen hallitus oli ensimmäinen uuden perustuslain säännösten mukaan muodostettu hallitus. Sen lyhyeksi jäänyt kausi osoitti Tiihosen (2004: 52) mukaan myös uuden perustuslain toimivuuden: eduskunnan luottamuksen menetettyään Jäätteenmäen hallitus erosi, ja presidentin rooliksi jäi muodollisen eron antaminen.

Vuosina 2011 ja 2012 presidentin tehtäviä ja valtaoikeuksia rajoitettiin vielä lisää siten, että hallituksen ja pääministerin asema suhteessa presidenttiin vahvistui. Esimerkiksi Suomen edustamiseen Euroopan unionin toiminnassa liittynyt ns. kahden lautasen kiista ratkaistiin siten, että vaikka presidentti perustuslain mukaan johtaa Suomen ulkopoliittikkaa yhdessä hallituksen kanssa, Suomen ylintä johtoa edustaa unionin toiminnassa pääministeri. Myös presidentin oikeutta nimittää virkamiehiä kavennettiin entisestään. (Paloheimo 2017: 167–168.)

Toisaalta, vaikka presidentin perustuslaillisia valtaoikeuksia on kavennettu, lainsäädäntö jättää myös tulkinnanvaraa siihen, mitä esimerkiksi presidentin ja hallituksen yhteistyö ulkopoliitikassa käytännössä tarkoittaa. Paloheimon (2017: 174–175) mukaan presidentin tosiasiallinen valta määräytyykin pitkälti sen mukaan, kuinka vahva tai heikko vallassa oleva hallitus on. Esimerkiksi Jyrki Kataisen hallituksen sisäiset ristiriidat ja pääministeri Juha Sipilän ulkopoliittinen kokemattomuus ovat tarjonneet presidentti Sauli Niinistölle enemmän liikkumatilaa ulkopoliitikassa. Lisäksi suuri osa kansalaisista kannattaa kuitenkin edelleen presidentin vahvaa asemaa poliittisessa päätöksenteossa. Tämä vaikuttaa myös presidentinvaalien tulokseen, sillä presidenteiksi valikoituu vaaleissa henkilöitä, jotka kannattavat presidentin aktiivista roolia täyden parlamentarismien sijaan. (Emt. 184–188.)

Suomen poliittinen järjestelmä on siis muuttunut presidentti Kekkonen valtakauden jälkeen varsin dramaattisesti ja nopeastikin kohti normaaliparlamentarismia. Presidentin valtaoikeuksia on kavennettu vuosien 2000 ja 2012 perustuslakiuudistuksissa niin paljon,

että Niemi, Raunio ja Ruostetsaari (2017: 24) kysyvätkin, onko Suomea enää mielekästä kutsua puolipresidentiaaliseksi valtioksi. Toisaalta Paloheimo (2017: 168) huomauttaa, että uudistusten jälkeenkään Suomen järjestelmä ei vielä ole puhtaasti parlamentaarinen. Tosiasiallisena toimeenpanovallan johtajana niin sisäpolitiikassa kuin Eurooppapolitiikassa toimii kuitenkin pääministeri.

2.3.2 Hallitusohjelman asema Suomessa

Hallitusohjelma on hallituspuolueiden hyväksymä toimintasuunnitelma, jossa ne sopivat hallituksen tärkeimmistä tehtävistä (Valtioneuvoston kanslia 2017). Hallitusohjelma ilmaisee hallituksen poliittista tahtoa yhtäältä julkishallinnolle, jolle se toimii poliittisen ohjauksen lähteenä, toisaalta kansalaisille ja medialle propagandaviestinä. Se sitoo myös hallituskumppaneita yhteisesti sovittuun linjaan. (Wiberg 2006: 214.) Isakssonin (2014: 162) mukaan hallitusneuvottelut määrittelevätkin hyvin pitkälle vaalikauden poliittista esityslistaa.

Wibergin (2006: 211) mukaan hallitusohjelman laatiminen on osa hallituksen muodostamisprosessia, joka alkaa hallitustunnustelijan valinnalla. Kun hallitukseen tulevat puolueet ovat selvillä, aletaan hallitusohjelmasta neuvotella puolueiden kokoamien taustamuistioiden perusteella. Myös lobbaus vaikuttaa hallitusneuvotteluihin. (Emt. 214.) Vuonna 1991 Suomen hallitusmuotoa täydennettiin presidentinvaaliin ja eduskunnan hajottamiseen liittyvien säännösten ohella siten, että uuden tai kokoonpanoltaan merkittävästi muuttuneen hallituksen on annettava hallitusohjelmansa viivytyksettä tiedonantona eduskunnalle. Säännös muutti niin hallitusohjelman luonnetta kuin sen poliittista painoarvoa: aiemmin hallituksen sisäisenä sopimuksena toimineesta ohjelmasta tuli nyt myös eduskunnan ja hallituksen välinen asia. (Murto 2006.)

Myllymäen (2010: 209) mukaan tiedonantovelvoite merkitsi ”siirtymistä oletetun luottamuksen teoriasta kohti tosiasiallisen luottamuksen mittaamista”. Tiedonantokeskustelussa oppositiolla on mahdollisuus esittää niin kritiikkiä kuin epäluottamuslausetta hallitukselle. Vuoden 2000 perustuslain kokonaisuudistuksessa pääministerin valinta siirtyi eduskunnan tehtäväksi, minkä jälkeen ohjelmatiedonannon

yhteydessä saadun luottamuksen on katsottu merkitsevän eduskunnan enemmistön aktiivista hyväksyntää muillekin ministereille kuin jo aiemmin valitulle pääministerille. (Emt. 209–210.)

Hallituspohjat ovat Suomessa nykyisin laajoja: hallitukset istuvat pääsääntöisesti koko hallituskauden, eikä niillä ole vaikeuksia saada päätöksiään läpi eduskunnassa. Hallitusohjelma sitoo hallituskumppaneita yhteen ja tekee näin politiikasta vakaampaa: kun hallitusneuvotteluissa on sovittu politiikan päälinjoista seuraavan neljän vuoden ajaksi, keskittyy varsinainen politikointi hallituskauden aikana sisältökysymysten sijaan siihen, miten yhdessä sovitut linjaukset käytännössä toteutetaan. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2010: 246–248.) Tämä tarkoittaa sitä, että hallitusohjelmaneuvottelujen jälkeen jäljelle jää poliittisten ja moraalisten irtopisteiden keräily mediajulkisuudessa (Ruostetsaari 2014: 114). Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010: 249) toteavatkin, että kun poliittiset kiistat ovat mittaluokaltaan pieniä, media saattaa keskittyä enemmän poliitikkojen ja puolueiden välisiin suhteisiin ja jännitteisiin kuin asiakysymyksiin.

Toisaalta medialla voi olla myös vaikutuksensa siihen, mitä hallitusohjelmaan päätyy. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2010: 113–114) mukaan asia tai tulkinta, joka saa vaalien alla paljon julkisuutta, pakottaa puolueet ottamaan sen mukaan vaaliohjelmiinsa ja siten myös hallitusohjelmaneuvotteluihin. Esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaaleissa hoitoalan ammattijärjestöt pakottivat puolueet sitoutumaan hoitajien palkkojen nostamiseen pitämällä julkisuudessa esillä ajatusta hoitajapulasta ja sen ratkaisemisesta palkankorotuksilla. Vaalien jälkeen tavoite kirjattiin hallitusohjelmaan, ja niin oppositio kuin mediakin vahtivat hallituspuolueiden antamien vaalilupauksien toteutumista. (Emt. 122.)

2.4 Suomalaisen median suhde politiikkaan

Poliittisen järjestelmän muutokset ovat luonnollisesti heijastuneet myös politiikan ja suomalaisen median väliseen suhteeseen. Poliittisen toimintaympäristön muutokset vaikuttavat myös siihen, millainen liikkumatila medialle jää ja miten se voi käsitellä

politiikkaa ja poliitikkoja. Esimerkiksi Urho Kekkosen ajan Suomessa, 1960–1970-luvuilla, ulkopolitiikkaa pidettiin arkana aiheena, jota ei juuri kritisoi (Noppari & Niemi 2017: 249). Parlamentarisoitumisen alkaessa 1980-luvulla media alkoi vähitellen etäännyä politiikasta. Mediaa ryhdyttiin ajattelemaan ”politiikan korjauskertoimena”, jonka tehtävä oli paitsi raportoida tapahtumista, myös tulkita ja analysoida niitä.

Median itsenäistymisen lähtölaukauksena on pidetty Helsingin Sanomien politiikan toimittajien vuonna 1981 julkaisemaa kirjaa Tamminiemen pesänjakajat, jossa käsiteltiin ajalle poikkeuksellisesti muun muassa presidentti Kekkosen heikentyvää terveydentilaa. Kirja julkaistiin nimimerkillä, ja se sai paljon kritiikkiä niin poliitikoilta kuin medialta. Nopparin ja Niemen mukaan kyse oli toisaalta vastareaktiosta Kekkosen pitkään valtakautteen, ja toisaalta uudesta toimittajasukupolvesta ja ammattikunnan uusista ihanteista. Toimittajien ja poliitikoiden välit viilenivätkin Kekkosen jälkeen presidentiksi valitun Mauno Koiviston kaudella huomattavasti. (Noppari & Niemi 2017: 250–251.)

Uusi poliittinen journalismi tuli Suomessa perinteisen poliittisen journalismin rinnalle erityisesti 1990-luvulla. Poliitiikan intimisoitumista kuvastaa esimerkiksi poliitikkojen henkilökuvahaastattelujen lisääntyminen naistenlehdissä. Myös poliitikkoihin kohdistuvat mediakohut ja skandaalit yleistyivät, kun väärinkäytösten paljastamisesta tuli aiempaa tärkeämpi osa toimittajien työtä. 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa alkoi vahvistua myös mediainerventionismiksi nimitetty ilmiö, jossa toimittajat ottivat uutisoinnissa tulkitsijan roolin ja saivat siten myös henkilökohtaista näkyvyyttä. Vielä 1980-luvulla mielipiteelliset kirjoitukset olivat harvinaisia. (Noppari & Niemi 2017: 255–256; Niemi 2014: 78.)

Skandaalien yleistymistä 1980-luvulta alkaen voidaan Kantolan ja Vesan (2011: 51–52) mukaan pitää merkinä yhteiskunnan demokratisoitumisesta: presidentin vahva asema ei enää suojaa poliittista eliittiä, vaan poliitikoilta vaaditaan enemmän läpinäkyvyyttä. Median paljastamat väärinkäytökset eivät myöskään jää pelkiksi kohuiksi, vaan niillä on myös seurauksia. Vaikka hallitusten kaatuminen onkin ollut Kekkosen ajan jälkeen Suomessa suhteellisen harvinaista, yksittäiset ministerit ovat joutuneet kohujen seurauksena eroamaan.

3 POLITIIKAN MEDIOITUMINEN

Median ja poliittisten instituutioiden välisiä jännitteitä tutkittaessa keskeiseksi käsitteeksi nousee usein medioituminen, jolla kuvataan median kasvavaa painoarvoa politiikassa. Medioitumista tapahtuu muillakin yhteiskunnan aloilla, mutta alun perin käsitettä on sovellettu nimenomaan politiikan ja poliittisen viestinnän tutkimuksessa (ks. Hjarvard 2008: 106). Tässä luvussa käsittelen medioitumista sekä median ja politiikan toimintatapoja eli medialogiikkaa ja politiikan logiikkaa.

3.1 Medioituminen ilmiönä

Medioitumista on määritelty useilla toisistaan hiukan eroavilla tavoilla, mutta yhtä yhtenäistä teoriaa medioitumisesta ei vielä ole (Isotalus 2017: 24). Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010: 54–59) nostavat esiin neljä medioitumiseen liittyvää käsitteellistä erottelua. Ensinnäkin medioitumisella voidaan viitata institutionaalisiin suhteisiin tai prosessiin, jossa ihmisten keskinäiset suhteet ja suhde instituutioihin muuttuvat entistä mediavälitteisemmiksi.

Toiseksi medioituminen voidaan ymmärtää joko median suhteellisen yksisuuntaisena vaikuttamisena muihin instituutioihin tai dialektisena ja monensuuntaisena prosessina, jossa media ja muut instituutiot sopeutuvat toisiinsa (Kunelius ym. 2010: 54–55). Kolmas erottelu liittyy medioitumisen horisontaalisiin ja vertikaalisiin suhteisiin. Horisontaalinen medioituminen viittaa mediavälitteisyyteen institutionalisoituneissa ja arkielämän suhteissa. Vertikaalinen medioituminen taas viittaa median merkityksen kasvamiseen instituutioiden ja arkielämän välillä. Neljäs erottelu liittyy median kantamiin logiikoihin. (Emt. 55–59.)

Krotz (2009: 24) määrittelee medioitumisen historialliseksi, pitkäaikaiseksi ja jatkuvaksi prosessiksi, jossa median merkitys yhteiskunnassa, kulttuurissa ja ihmisten arjessa kasvaa jatkuvasti. Myös Hjarvard (2008: 113) näkee medioitumisen prosessina, jonka myötä yhteiskunta mukautuu tai tulee jopa riippuvaiseksi mediasta ja sen toimintalogiikasta.

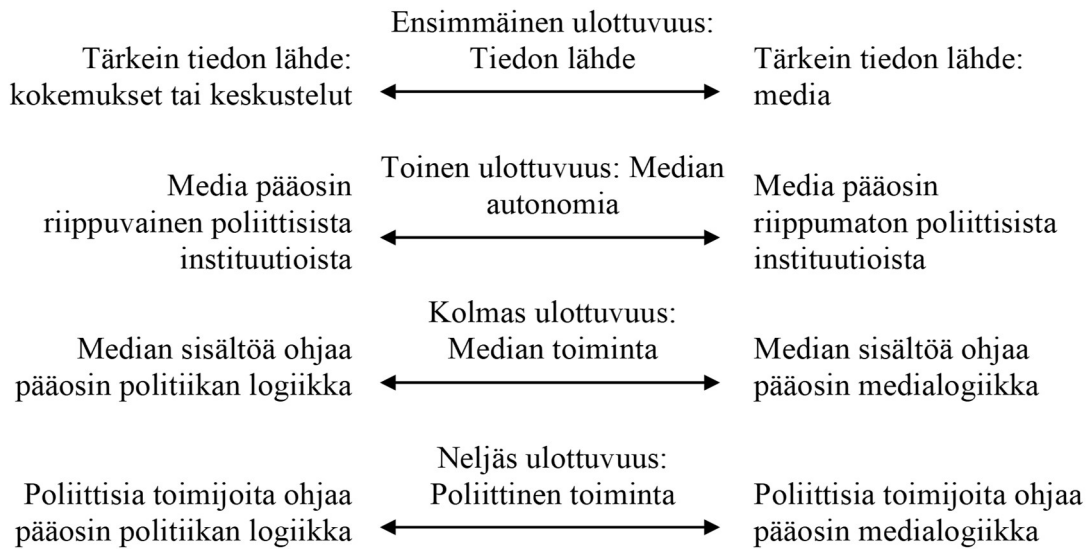
Medioitumisprosessissa on Hjarvardin mukaan kaksi puolta: media yhtäältä integroituu osaksi toisten instituutioiden toimintaa, toisaalta itsenäistyy oman logiikkansa mukaan toimivana instituutiona. Tämän seurauksena vuorovaikutus instituutioiden sisällä ja välillä sekä koko yhteiskunnassa muuttuu mediavälitteiseksi.

Medioituminen viittaa siis usein Hjarvardin ja Krotzin määritelmien kuvaamaan prosessiin. Toisaalta se voidaan myös jakaa *medioitumiseen* eli ”välitteistymiseen” ja *medialisoitumiseen* eli ”välineellistymiseen”, joita voidaan pitää joko saman ilmiön eri puolina tai toisistaan erillisinä ilmiöinä. Medioituminen viittaa tällöin välitettyyn viestintään siirtymiseen, medialisoituminen median lisääntyneeseen merkitykseen. (Herkman 2011: 23.) Hjarvard (2008: 114) pitää medioitumista (*mediation*) medialisoitumista (*mediatization*) laajempänä käsitteenä, joka viittaa konkreettiseen, mediavälitteiseen viestintätapahtumaan tietyssä kontekstissa. Sumialan (2012: 113) mukaan käsitteiden keskeinen ero on, että medialisoituminen edellyttää aina medioitumista, mutta kaikki medioituminen ei johda medialisoitumiseen.

Seppäsen ja Väliiverroksen (2012: 41–43) mukaan medioitumista voidaan tarkastella mikro- eli arkielämän tasolla ja makro- eli instituutiotasolla. Mikrotasolla medioituminen ilmenee teknisten laitteiden käytön lisääntymisenä vuorovaikutuksessa sekä siinä, miten media vaikuttaa yksilön maailmankuvan ja identiteetin muodostumiseen. Makrotasolla medioituminen näkyy siinä, miten instituutiot tulevat riippuvaisiksi mediasta ja mukautuvat siksi sen toimintatapoihin. Tässä tutkielmassa viitataan medioitumisella makrotason medioitumiseen, eli median lisääntyneeseen merkitykseen yhteiskunnassa. Poliitiikan medioituminen on yksi esimerkki tästä. (Ks. Seppänen & Väliiverroksen 2012: 41–42.)

Strömbäck (2008: 234–235) jakaa politiikan medioitumisen neljään toisiinsa liittyvään ulottuvuuteen tai jatkumoon, joilla medioituminen etenee. Ensimmäinen ulottuvuus kuvaa median asemaa politiikan ja yhteiskunnan tärkeimpänä tiedon lähteenä. Toinen ulottuvuus kuvaa median itsenäisyyttä suhteessa poliittisiin instituutioihin. Kolmas ja neljäs ulottuvuus määrittelevät, kumpi ohjaa median ja poliittisten instituutioiden

toimintaa vahvemmin: politiikan vai median logiikka. Ulottuvuudet on havainnollistettu Kuviossa 1.

Kuvio 1. Poliitiikan medioitumisen ulottuvuudet (Strömbäck 2008; suom. Isotalus 2017).

Myös politiikan medioituminen voi viitata yhtäältä poliittisen viestinnän mediavälitteisyyteen (*mediated politics*), ja toisaalta prosessiin, jossa median vaikutusvalta lisääntyy koko yhteiskunnassa. Poliitiikan medioituminen (*the mediatization of politics*) nähdään tällöin osana laajempaa yhteiskunnallista medioitumisprosessia. (Strömbäck & Esser 2009.) Isotalus (2017: 20) pitää medioitumista poliittisen viestinnän muutosta kuvaavana käsitteenä: medialla on politiikassa niin suuri rooli, että se on muuttanut poliittista viestintää monin eri tavoin.

Isotaluksen (1998, 2017) mukaan poliittisen viestinnän keskiössä on suhdeverkosto, jonka muodostavat poliitikon, median ja äänestäjän keskinäiset suhteet. Kaikki kolme toimijaa ovat riippuvaisia toisistaan. Media saa poliitikoilta osan siitä materiaalista, jonka pohjalta se vastaa äänestäjien kysyntään tuottamalla tietoa ja viihdettä. Poliitikko taas saa medialta tarvitsemaansa julkisuutta. Suhdeverkoston perusta on äänestäjän ja poliitikon välinen suhde, jossa äänestäjä antaa poliitikolle äänensä luottamusta vastaan. Julkisuuden henkilönä poliitikko voi yksityiselämästään kertoessaan olla äänestäjälle myös samastumisen kohde.

3.2 Medioituminen prosessina

Medioituminen etenee eri maissa eri tahtiin. Se ei kuitenkaan ole universaali ilmiö, vaan Hjarvardin (2008: 113) mukaan ensisijaisesti moderneissa, pitkälle teollistuneissa ja pääasiassa länsimaisissa yhteiskunnissa erityisesti 1900-luvun viimeisinä vuosina kiihtynyt prosessi. Medioitumisprosessin etenemistä kuvaavista vaihemalleista tunnetuin lienee Strömbäckin (2008) nelivaiheinen malli, joka kuvaa politiikan medioitumista länsimaisissa demokratioissa toisen maailmansodan jälkeisenä aikana.

Ensimmäisessä vaiheessa joukkoviestinnästä tulee tärkein tiedonlähde ja viestien välittäjä kansalaisten ja poliittisten toimijoiden välillä (Strömbäck 2008: 235–236). Suomessa ensimmäisen vaiheen kriteerit täyttyivät Nopparin ja Niemen (2017: 249) mukaan 1970-luvulla. Tiedotusvälineet tavoittivat suomalaiset jo laajasti, mutta median toiminta ei ollut kovin itsenäistä, vaan se seurasi poliitikkojen asialistoja. Poliitikoilla oli heidän etujensa mukaisesti kirjoitettavia luottotoimittajia ja median itsesensuuri oli yleistä. Toisaalta puolueissa ymmärrettiin jo median merkitys ja kiinnitettiin huomiota esimerkiksi poliitikkojen esiintymistaitoihin.

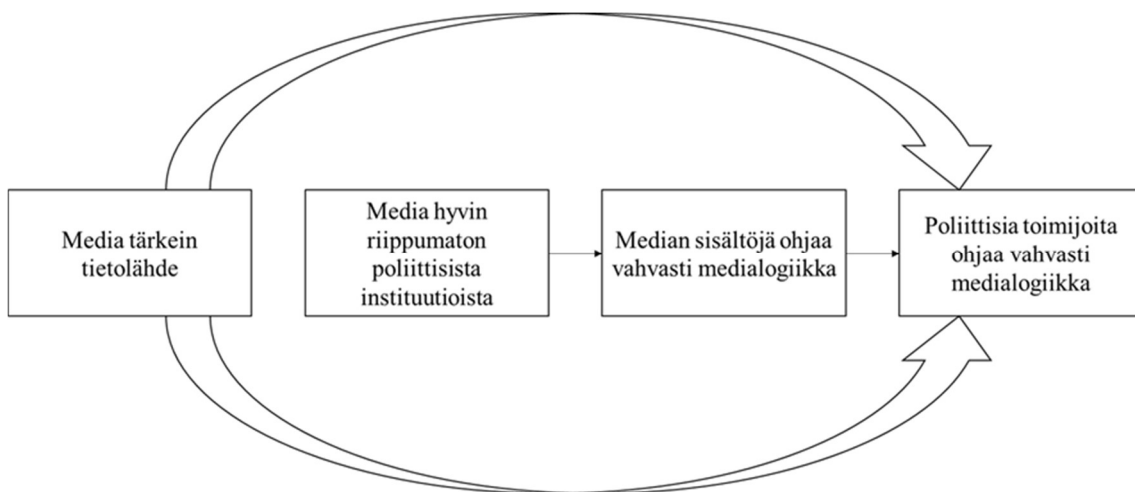
Toisessa vaiheessa mediasta tulee yhä itsenäisempi instituutio, jonka toimintaa ohjaa politiikan logiikan sijaan yhä vahvemmin medialogiikka. Poliitikkojen viestejä ei enää toisteta suoraan, vaan median oman harkinnan mukaan. Siten medialogiikan merkitys kasvaa myös niiden kannalta, jotka yrittävät vaikuttaa median toimintaan. (Strömbäck 2008: 236–237.) Nopparin ja Niemen (2017: 250–252) mukaan medioitumisen toista vaihetta Suomessa edustaa Mauno Koiviston presidenttikausi vuosina 1982–1994. Median itsenäistyminen ja etäännyminen poliittisista instituutioista sai vallanpitäjät yhtäältä kritisoimaan toimittajia kovin sanoin. Toisaalta puolueissa pyrittiin huomioimaan muuttunut mediaympäristö esimerkiksi rakentamalla puheenjohtajavaaleista mediatapahtumia.

Medioitumisen kolmannessa vaiheessa median itsenäisyys ja merkitys jatkavat edelleen kasvuaan niin, että poliittisten ja muiden toimijoiden on sopeuduttava sen toimintaan. Median huomioimisesta ja julkisuuskuvan hallinnasta (*spinning*) tulee entistä

merkittävämpi osa poliittista toimintaa, mutta toisaalta sopeutuminen voi olla vastahakoista, sillä menestyäkseen poliittisten toimijoiden on vielä huomioitava myös politiikan logiikka. (Strömbäck 2008: 237–239.)

Medioitumisen toisen ja kolmannen vaiheen erottaminen toisistaan käytännössä on vaikeaa. Nopparin ja Niemen (2017: 254–255) mukaan kolmas vaihe näkyi Suomessa 1990-luvulla mediaympäristön kaupallistumisena: median käsittelemät aiheet perustuivat aiempaa enemmän sen omiin intresseihin, kuten myynti- ja katsojalukujen kasvattamiseen. Samalla myös politiikan julkisuus muuttui siten, että poliitikot esiintyivät yhä useammin viihdeohjelmissa ja muidenkin kuin poliittisten aiheiden kautta.

Jos medioitumisen kolmannessa vaiheessa poliittiset toimijat pitävätkin mediaa vielä politiikan ulkopuolisena toimijana, Strömbäckin mallin viimeisessä vaiheessa ne lopulta sisäistävät medialogiikan (Strömbäck 2008: 239–241). Medialogiikka ohjaa poliittisia toimijoita niin vahvasti, että niiden toiminnasta tulee ”jatkuvaa kampanjointia” (Isotalus 2017: 33). Neljänteen medioitumisen vaiheeseen siirryttiin Suomessa 2000-luvulla. Median logiikan tunnistaminen ja huomioiminen johti poliittisen viestinnän ammattimaistumiseen: vaalikampanjoita suunnittelivat viestinnän ammattilaiset ja niihin käytettiin huomattavasti enemmän rahaa kuin aiemmin. (Noppari & Niemi 2017: 257–258.)

Kuvio 2. Medioitumisen vaiheet (Strömbäck 2011; suom. Isotalus 2017).

Strömbäckin vaiheteoria on tiivistettynä Kuviossa 2. Asp (2014a: 354–355) lisää Strömbäckin nelivaiheiseen teoriaan vielä viidennen vaiheen, jossa (uutis)media vähitellen integroituu poliittisiin instituutioihin. Aspin (emt. 366–368) mukaan suurin osa jälkiteollisista yhteiskunnista on saavuttanut tämän vaiheen, jota hän pitää medioitumiskehityksen päätepisteenä, joskin hän pohtii myös kuudennen vaiheen mahdollisuutta, jos internetin ja sosiaalisen media leviäminen johtavat interpersonaalisen viestinnän medioitumiseen.

Medioitumiskehityksen viimeisen vaiheen saavuttaminen ei kuitenkaan tarkoita itse medioitumisen päättymistä. Siinä, missä poliitikot oppivat ajattelemaan median toimintalogiikan mukaisesti, myös media omaksuu poliitikkojen ajattelutapoja ja tunnistaa entistä paremmin, milloin sitä yritetään manipuloida tai käyttää poliittisen agendan ajamiseen (ks. van Aelst ym. 2008: 206). Tätä kaksisuuntaista, dynaamista oppimisprosessia Asp nimittää *medioitumisen spiraaliksi*. Median toimintalogiikka on siis jatkuvassa muutoksessa: joistakin tavoista luovutaan, toisia kokeillaan ja omaksutaan osaksi toimintaa. Niin kauan kuin median toimintaympäristössä tapahtuu muutoksia, tapahtuu myös medioitumista. (Asp 2014a: 366–367.)

On kuitenkin epätodennäköistä, että medioituminen etenisi missään vaiheessa niin pitkälle, että median toimintalogiikka ohittaisi politiikan logiikan kaikissa tilanteissa, vaikka median ja politiikan välinen suhde muuttuukin. Medioitumisteoriaa voikin kritisoida esimerkiksi siitä, että sitä tukevaa empiiristä näyttöä varsinkin pitkältä aikaväliltä kerätyistä aineistoista on vähän. (Magin 2015: 419.) Sen sijaan, että politiikan medioituminen etenisi lineaarisesti kohti tilannetta, jossa medialogiikka enemmän tai vähemmän täydellisesti korvaa politiikan logiikan, on esitetty myös muita mahdollisia kehityskulkuja, kuten siirtyminen medialogiikan sijaan kohti kaupallisempaa logiikkaa (Umbricht 2014) tai politiikan medioitumisen pysähtyminen ainakin hetkellisesti (Zeh & Hopmann 2013).

Strömbäckin ja Aspin vaiheteoriat käsittelevät politiikan medioitumista, mutta medioitumista tapahtuu myös muilla yhteiskunnan aloilla. Kunelius ja Reunanen (2016) tuovat yhteen institutionaalisen ja systeemiteoreettisen näkökulman medioitumiseen ja

esittävät länsimaisten demokratioiden olevan siirtymässä medioitumisen ”toiseen vaiheeseen”, jossa medioitumisen kohteena on media itse. Ensimmäisessä vaiheessa mediainstituutiot, kuten journalismi, ohjaavat yhä voimakkaammin julkista huomiota (*public attention*). Niiden merkittävä asema perustuu ajatukseen yleisön oikeudesta saada tietoa muista instituutioista.

Medioitumisen toisessa vaiheessa median instituutiot tulevat itse julkisen huomion kohteeksi ja entistä riippuvaisemmaksi siitä. Samalla niistä tulee myös haavoittuvampia, sillä niiden toimintaa ensimmäisessä vaiheessa legitimoitunut valtainstituutioiden läpinäkyvyyden ajatus ulottuu nyt myös mediaan itseensä. Kunelius ja Reunanen (2016: 381) käyttävät esimerkkinä journalismia valvovia ja arvioivia bloggaajia, jotka voivat puolustaa journalismin asemaa instituutiona tai kyseenalaistaa sen.

3.3 Median ja politiikan logiikat

Medioitumisen taustaprosessina voidaan pitää medialogiikkaa. *Medialogiikka* tarkoittaa median tyypillisiä toimintatapoja ja formaatteja, joiden pohjalta vastaanottajat muodostavat odotuksensa mediaa kohtaan ja tulkitsevat median välittämiä asioita (Isotalus 2017: 26). Käsitteen kehittäneiden Altheiden ja Snow’n (1979: 10) mukaan median formaatit toimivat ilmiöiden esittämisen ja tulkinnan viitekehyksinä, jotka koostuvat esimerkiksi siitä, miten materiaalia organisoidaan ja millaiseen tyyliin se esitetään. Medialogiikka ohjaa siis sekä median sisältöjä ja niiden tulkintaa että mediassa työskentelevien työprosesseja.

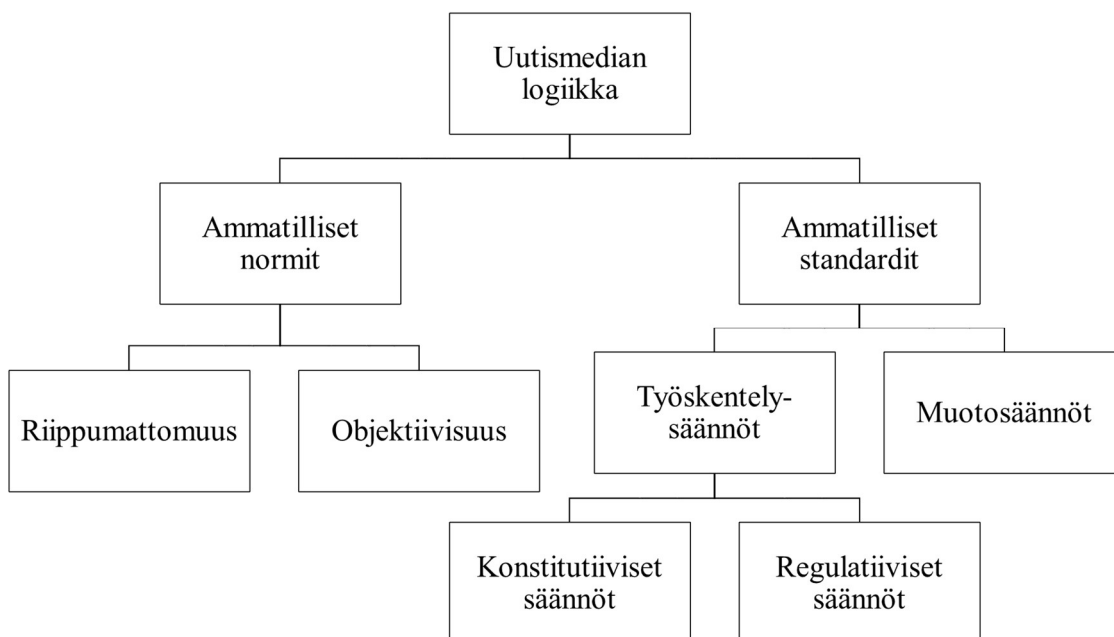
Strömbäckin ja Esserin (2014: 382) mukaan medialogiikka koostuu kolmesta ulottuvuudesta, joista yksi on Altheiden ja Snow’n medialogiikan määritelmää vastaava *mediateknologia*. Toinen ulottuvuus, *professionalismi*, viittaa journalismin eriytymiseen muista ammateista ja instituutioista. Sille on tyypillistä itsenäisyys suhteessa ulkopuolisiin vaikutteisiin, sitoutuminen yleisön palvelemiseen sekä omat normit ja arvot. Kolmas ulottuvuus on medioiden *kaupallisuus*: mediamarkkinoita hallitsevat kaupalliset mediat ja niiden kilpailu yhtäältä yleisön huomiosta, toisaalta mainostajista.

3.3.1 Uutismedian logiikka

Medialogiikan sijaan voidaan puhua rajatummin median eri osa-alueiden kantamista logiikoista, kuten sosiaalisen median logiikasta (van Dijck & Poell 2013) tai verkostojen medialogiikasta (Klinger & Svensson 2015). Tämän tutkielman kannalta kiinnostava medialogiikan osa-alue on *uutismedian logiikka*. Strömbäck (2011: 373) määrittelee uutismedian logiikan uutismedian institutionaalisiksi, teknologisiksi ja sosiologisiksi piirteiksi, joihin sisältyvät formaatin piirteet, tuotannon ja levittämisen rutiinit, normit ja tarpeet, uutiskriteerit sekä uutismedian muodollinen ja epämuodollinen sääntely. Thorbjørnsrud, Figenschou ja Ihlen (2014: 408) puhuvat samankaltaisesti *uutislogiikasta*, joka tarkoittaa ”uutisten sääntöjä”. Säännöt kattavat niin uutisten formaatin ja genren piirteet, uutiskriteerit, uutisten ”rytmin” eli suhteen aikaan ja ajantasaisuuteen, kuin suhteen toisiin genreihin kuten mielipidekirjoituksiin ja keskusteluohjelmiin.

Aspin (2014b) mukaan uutismedian logiikka on jo itsessään instituutio, joka toimii yhtäältä ammatillisten normien (*professional norms*), toisaalta ammatillisten standardien (*professional standards*) mukaan (ks. Kuvio 3). Kummatkin ovat instituution sisällä jaettuina ja itsestään selvinä pidettyjä sääntöjä, joita sovelletaan uutistuotannossa. Ammatillisiksi normeiksi Asp nimeää riippumattomuuden ja objektiivisuuden. Ne toimivat journalistien käyttämää valtaa oikeuttavina ja perustelevina tekijöinä, jotka perustuvat koko ammattikunnan jakamiin arvoihin (Asp 2014b: 265).

Riippumattomuus tarkoittaa uutismedian moraalista velvollisuutta pysytellä vapaana ja itsenäisenä suhteessa muihin ryhmiin ja instituutioihin. Riippumattomuuden luonne vaihtelee sen mukaan, miten median yhteiskunnallinen tehtävä ymmärretään. Se voi yhtäältä tarkoittaa median valvontatehtävää ”vallan vahtikoirana”, toisaalta proaktiivista, tutkivaa ja analysoivaa tehtävää tai median tulkinnallista funktiota. Objektiivisuus liittyy uutismedian toimintatapoihin ja sisältää kaksi keskeistä elementtiä. Ensinnäkin journalismin on oltava oikeudenmukaista eli tasapuolista, ja toiseksi informatiivista eli paikkansapitävää ja relevanttia. (Asp 2014b: 261.)

Kuvio 3. Uutismedian logiikka Aspin mukaan.

Ammatilliset standardit kehittyvät Aspin (2014b: 262) mukaan uutismedian yleisöä varten. Niiden avulla uutistoimituksissa voidaan tehdä päätöksiä nopeasti ja erilaisissa tilanteissa, jolloin yleisö saa uutisista aina mahdollisimman tuoretta tietoa niin, että raportoituja tapahtumia voi myös verrata toisiinsa. Asp jakaa standardit kahteen ryhmään, työskentelysääntöihin (*craft rules*) ja muutosääntöihin (*form rules*). Samankaltaisesti Mörä (1996) nimittää mediarutiineiksi menetelmiä, joiden avulla journalistit valikoivat saamansa informaation seasta uutisoimisen arvoiset aiheet ja tavat, joilla kutakin aihetta käsitellään. Näitä ovat määrittelyrutiinit, keruurutiinit ja esitystaparutiinit.

Asp jakaa (2014b: 262) työskentelysäännöt Ryfen (2006) tapaan konstitutiivisiin sääntöihin, jotka liittyvät uutisen määrittelyyn ja regulatiivisiin sääntöihin, jotka ohjaavat uutisten tuottamista. Regulatiiviset säännöt liittyvät siihen, miten uutisia muotoillaan yleisön kannalta houkutteleviksi. Tähän käytetään erilaisia kerrontatekniikoita. Strömbäckin (2008: 233) mukaan niitä ovat yksinkertaistaminen (*simplification*), vastakkainasettelu (*polarization*), kärjistäminen (*intensification*), asioiden henkilökohtaistaminen (*personalization*), visualisointi (*visualization*), stereotyyppien käyttö (*stereotypization*) sekä politiikan kehystäminen strategiseksi peliksi tai kilpajuoksuksi. Karidi (2017) taas analysoi kaupallisen uutismedian logiikkaa yhdeksän

piirteen avulla. Karidin mukaan niihin kuuluvat konfliktit ja skandaalit, julkimoiden ja mediakommentaattorien käyttö, tunteiden painottaminen, negatiivisuus, mielipiteelliset ja tarinalliset jutut, henkilökohtaisten kokemusten kertominen sekä niin sanottujen pehmeiden uutisaiheiden, esimerkiksi viihde- ja terveystuutisten, lisääntyminen.

Konstitutiiviset säännöt jaetaan uutisaiheen uutuuteen (*novelty*), merkittävyyteen (*importance*) ja kiinnostavuuteen (*interest*) (Asp 2014b: 262). Möra (1996: 106) puhuu määrittelyrutiineista eli uutiskriteereistä, joiden avulla journalisti oppii nopeasti tunnistamaan tiedon, josta kannattaa tehdä uutinen. Ensimmäisenä uutiskriteerien luokitteluna pidetään Galtungin ja Rugen (1965), artikkelia, jossa he nimesivät kaksitoista asiaa, jotka vaikuttavat tapahtuman uutisarvoon. Tämän jälkeen uutiskriteerien luokituksia on esitetty useita erilaisia (ks. esim. O'Neill & Harcup 2009: 164–168). Suomessa Ahmavaara (1970) kirjoitti jo 1970-luvulla yleisradiotoiminnan uutiskriteereistä, joiden tuli olla yleisesti merkitseviä, ulkoisia ja monikerroksisia.

Uutismedian logiikan ammatillisten standardien sisältämät konstitutiiviset ja regulatiiviset työskentelysäännöt liittyvät ennen kaikkea uutisen sisältöön. Muotosäännöt taas määrittävät nimensä mukaisesti uutisen muotoa ja rakennetta. Ensinnäkin erilaiset formaatit asettavat uutiselle mediateknologiaan liittyviä vaatimuksia. Toiseksi uutisen muotoon vaikuttavat kutakin mediaa koskevat ajan ja tilan rakenteet. Niistä syntyvät uutismedian ”kieliopilliset” standardit, eli uutisten muotoiluun ja rakenteeseen sekä kokoamiseen liittyvät säännöt. (Asp 2014b: 262.)

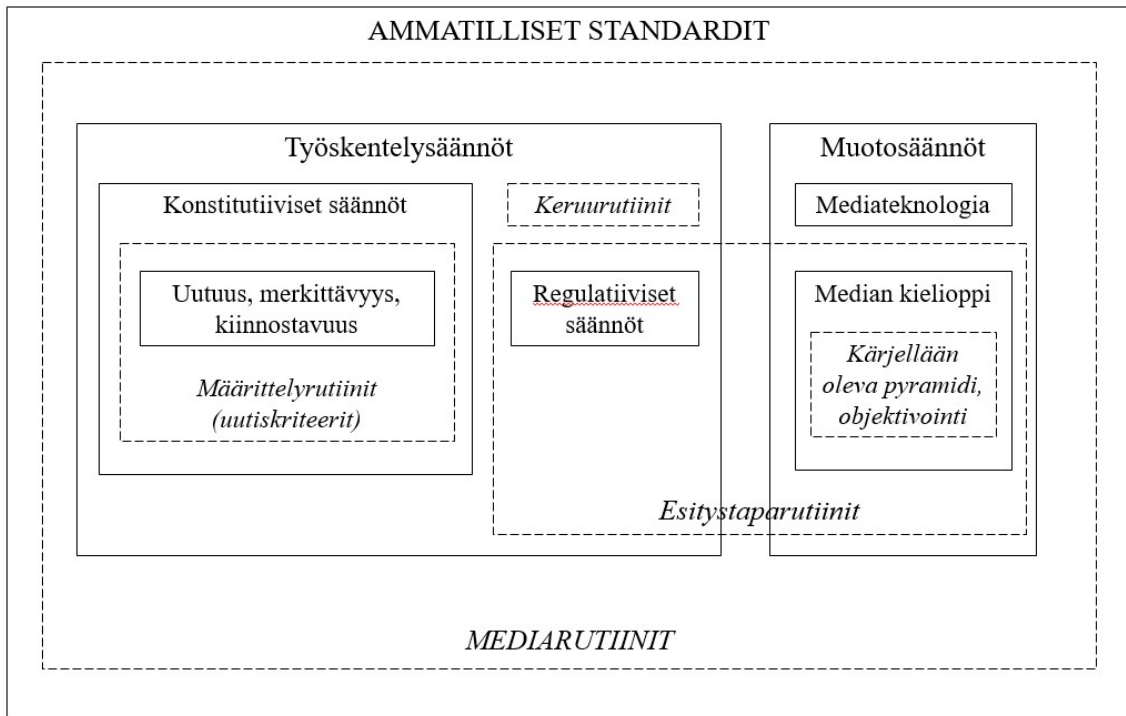
Möra (1996: 111–113) nimittää juttujen muoto- ja rakennesääntöjä esitystaparutiineiksi, joiden avulla journalisti määrittelee sen, mikä uutisessa on tärkeää. Tyypillinen esitystaparutiini on kärjellään oleva pyramidi, jossa uutinen rakennetaan siten, että tärkein asia sijoitetaan jutun alkuun. Toinen yleinen esitystaparutiini on objektivointi, jolla media pyrkii luomaan vaikutelmaa ulkopuolisuudesta, puolueettomuudesta ja luotettavuudesta. Sitaattien käyttäminen on yksi objektivointikeino, joka Möran mukaan suosii arvovaltaisten lähteiden käyttöä, sillä se siirtää vastuuta sitaateissa esitetyn väitteen todenperäisyydestä journalistilta ja medialta itse lähteelle.

Asp ei ota uutismedian logiikkaan liittyvien normien ja standardien jaottelussaan kantaa uutismedian tietolähteisiin ja niiden käyttöön. Mörän mediarutiineihin sisältyvät kuitenkin keruurutiinit, joilla varmistetaan uutisaineiston sujuva saaminen. Toimittajan tietolähteenä on usein eliitti, kuten viranomaiset tai poliitikot, joiden sanomalla katsotaan olevan muita enemmän painoarvoa korkean yhteiskunnallisen aseman vuoksi. Eliiteillä on myös palveluksessaan tiedottajia ja muita työntekijöitä, jotka tuottavat materiaalia mediaa varten. (Mörä 1996: 108–109). Suomessa noin kolmannes uutisista perustuukin tiedotteisiin, joita saatetaan uutistoimituksissa vallitsevan kiireen ja kovan työtahdin vuoksi julkaista kritiikittä, jopa lähes sellaisinaan (Noppari & Niemi 2017: 261).

Toinen tavanomainen toimittajan tietolähde ovat Mörän (1996) mukaan uutistoimistojen päivälisat. Niihin kootaan uutisarvoiksi katsottuja, ennakoitavissa olevia tapahtumia, kuten tiedotustilaisuuksia. Juntusen (2011: 42–43) tutkimuksen mukaan uutistoimistoilla on keskeinen merkitys suomalaisen median agendan asettajana, sillä varsinkin Suomen Tietotoimiston (STT) päivälisat luetaan toimituksissa, ja päivän juttuja suunnitellaan sen mukaan. Juntusen tutkimuksen jälkeen STT:n omistajapohja on tosin muuttunut merkittävästi: muun muassa Helsingin Sanomia kustantava Sanoma Media Finland kasvatti osakeomistuksensa STT:sta 75,4 prosenttiin ostamalla Aamulehteä kustantavan Alma Median ja Turun Sanomia kustantavan TS-Yhtymän osuudet kesällä 2018 (Sanoma Media Finland 2018). Muutos saattaa tulevaisuudessa vaikuttaa myös siihen, paljonko lehdet hyödyntävät STT:n uutisia.

Uutistoimistot tekevät myös valmiita juttuja, mutta niitä käytetään Juntusen (2011: 43) mukaan melko vähän. Sanomalehdissä uutistoimistojen pikku-uutisia saatetaan käyttää ”tilkkeenä” lehden omien, pidempien juttujen välissä, verkossa niitä käytetään pohjamateriaalina, jonka päälle toimituksessa kerätään lisää tietoa. Nykyisin uutislähteenä voi olla myös sosiaalinen media. Esimerkiksi Gillisin ja Johnsonin (2015) kyselytutkimuksessa journalistit kertoivat käyttävänsä sosiaalista mediaa juttuideoiden kehittelyyn ja yhteyksien luomiseen potentiaalisiin lähteisiin. Varsinaiset yhteydenotot tehtiin kuitenkin edelleen perinteisesti esimerkiksi puhelimitse, ja perinteisiä tiedonkeruutapoja pidettiin edelleen tärkeinä. Metagin ja Rauchfleischin (2016) tutkimus

paljasti, että journalistit käyttävät poliitikkojen Twitter-viestejä osana uutista todennäköisimmin silloin, kun viestiä on helppo siteerata.

Kuvio 4. Ammatilliset standardit ja mediarutiinit.

Tämän tutkielman kannalta kiinnostavimpia uutismedian logiikan osia ovat käytännön uutistyötä ohjaavat säännöt eli ammatilliset standardit, joiden taustalla vaikuttavat tietyt arvot eli ammatilliset normit. Kuvioon 4 olen tiivistänyt Aspin ammatillisiin standardeihin ja Mörän mediarutiineihin liittyvät käsitteet havainnollistaakseni sitä, miten ne mielestäni suhteutuvat toisiinsa. Aspin käyttämät termit olen merkinnyt kuvioon normaalilla kirjaimella, Mörän kursiivilla. Olen sijoittanut ammatilliset standardit kuviossa uloimmaksi, sillä ne liittyvät Aspin teoriassa laajempaan kokonaisuuteen (uutismedian logiikka) kuin mediarutiinit, joita Mörä käsittelee lähinnä osana journalistista työprosessia. Keruurutiinit olen sijoittanut osaksi työskentelysääntöjä, sillä ne ohjaavat osaltaan sitä, mitä asioita uutisoidaan ja kenen ääni uutisessa kuuluu. Esitystaparutiinit näen päällekkäisinä sekä työskentelysääntöihin kuuluvien regulatiivisten sääntöjen kanssa että muutosääntöihin kuuluvien median kielioppisääntöjen kanssa.

3.3.2 Poliitiikan logiikka

Poliitiikan logiikasta on kirjoitettu huomattavasti vähemmän kuin medialogiikasta. Keskeinen ajatus kuitenkin on, että poliittiset instituutiot toimivat erilaisen logiikan mukaan kuin media. Medioitumisen myötä se kuitenkin korvautuu vähitellen medialogiikalla. (Isotalus 2017: 27–28.) Strömbäckin ja Esserin (2014: 383) mukaan politiikan logiikkaan kuuluvat maakohtaiset politiikkaa säätelevät säännöt (*polity*), varsinainen poliittinen toiminta eli ongelmien ratkaiseminen ja päätösten toimeenpano (*policy*) sekä politiikka, jolla hankitaan kannatusta (*politics*).

Aiemmin Strömbäck ja Esser (2009: 213–214) ovat jakaneet politiikan logiikan tarkemmin kuuteen eri ulottuvuuteen. *Vallan jakamisen ulottuvuus* sisältää poliittisen vallan jakamiseen liittyvät prosessit ja säännöt. *Puolueulottuvuus* viittaa puolueen vaali- ja muuhun menestykseen pyrkivään toimintaan. *Menettelytapojen ulottuvuus* sisältää ne prosessit, joiden avulla poliittista ratkaisua vaativat ongelmat määritellään ja pyritään ratkaisemaan. *Keskustelu-ulottuvuuteen* kuuluvat poliittiseen ongelmanratkaisuun ja päätöksentekoon liittyvät prosessit ja säännöt. *Toimeenpanoulottuvuus* viittaa poliittisten päätösten toimeenpanoprosesseihin. *Vastuullisuuden ulottuvuuteen* kuuluvat poliittisen päätöksenteon ja päätösten toimeenpanon valvonta ja päätöksentekijöiden vastuu toiminnastaan.

Strömbäckin (2011: 374) mukaan kaikkiin politiikan logiikan ulottuvuuksiin kuuluu myös median huomioiminen. Media saattaa itsenäisesti puuttua poliittisiin prosesseihin siinä missä poliitikkokin voi pyrkiä vaikuttamaan median sisältöihin ja toimintatapoihin, minkä vuoksi medialogiikan ja poliittisen logiikan välinen suhde on jännitteinen. Joissakin asioissa toimintaa saattaa ohjata politiikan, toisissa median logiikka riippuen siitä, tulkitsevatko poliittiset toimijat median toiminnan osaksi demokraattista työtä vai kaupalliseksi liiketoiminnaksi. Jako politiikan ja median logiikoihin on kuitenkin teoreettinen, ja todellisuudessa politiikka ja media vaikuttavat toisiinsa ja ovat toisistaan riippuvia siten, että vallitsevaa logiikkaa ei välttämättä ole mahdollista osoittaa.

Wolfsfeldin (2003) poliittisen kilpailun mallissa uutismedia asettuu osaksi laajempaa poliittisten vallanpitäjien ja heidän vastustajiensa välisen kamppailun kontekstia. Wolfsfeldin mukaan poliittinen prosessi vaikuttaa todennäköisemmin uutismediaan kuin uutismedia poliittiseen prosessiin. Tähän on useita syitä, kuten se, että poliittinen valta tarkoittaa usein myös valtaa suhteessa uutismediaan ja se, että uutismedia todennäköisemmin reagoi poliittisiin tapahtumiin kuin käynnistää niitä itse. Poliittisten prosessien suuri vaikutus uutismediaan ei siis tarkoita, etteikö uutismediakin vaikuttaisi poliittisiin prosesseihin, mutta prosessi alkaa useimmiten poliittisesta päätöksenteosta, jolle uutismedia voi antaa näkyvyyttä. Myös Herkmanin (2011: 56) mukaan mediajulkisuus seuraa enemmän politiikkaa kuin politiikka mediajulkisuutta.

Wolfsfeldin malli liittyy epäoikeudenmukaisiin poliittisiin konflikteihin, jonka osapuolina ovat hallitus tai valtio sekä jokin huomattavasti pienempää valtaa käyttävä vastustaja, joka voi olla esimerkiksi toinen, pienempi valtio, sorrettu vähemmistö tai terroristiryhmittymä. Toisaalta mallin ajatusta poliittisten prosessien vaikutuksesta uutismedian toimintaan voi mielestäni soveltaa myös silloin, kun poliittinen toimintaympäristö on suhteellisen vakaa: esimerkiksi hallitusneuvottelut ja niiden tuloksena syntyvän hallitusohjelman julkaiseminen ovat osa vakiintunutta poliittista prosessia, jota uutismedia ei itse käynnistä, mutta josta se välittää tietoa kansalaisille.

Medialla on kuitenkin monenlaisia vaikutuksia poliittisiin instituutioihin. Poliittiset toimijat kokevat usein valtapotentiaalinsa kasvavan mediahuomion myötä: kun uutismedia ottaa toimijan vakavasti, sen neuvotteluasema vallan verkostoissa paranee. Samaan aikaan päättäjät pyrkivät kuitenkin pitämään myös etäisyyttä mediaan, mikä kertoo median läsnä- ja poissaolon merkityksestä vallankäyttöön liittyvänä muuttujana. Päättäjät arvioivat myös toistensa liikkumatilaa ja neuvotteluasemia kunkin tekemien julkisten ”sitoumuksien” suhteen. Alttiimpia median käyttämälle vallalle ovat juuri demokraattisesta mandaatistaan riippuvaiset toimijat. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2010: 460, ks. myös Ruostetsaari 2014: 114.)

Ruostetsaaren (2014: 113–114) mukaan suomalaiselle valtaeliitille on ollut tyypillistä yhtenäisyys ja tiiviit verkostot, joiden avulla valtaeliitti on pyrkinyt suojaamaan itseään

julkisuuden tuomilta paineilta. Esimerkiksi hallitusohjelmasta käytävät neuvottelut ovat edelleen ei-julkisia, ja niiden tuloksena syntyvään hallitusohjelmaan vaikuttavat puolueiden välillä käytävät neuvottelut sekä lobbaus. Mediajulkisuutta saa vasta valmis hallitusohjelma, johon hallitukseen tulevat puolueet ovat yhdessä sitoutuneet. Toisaalta Ruostetsaari (emt.) sanoo valtaeliitin yhtenäisyyden heikenneen 1990-luvun alun jälkeen ja poliittisen järjestelmän muuttuneen avoimemmaksi, mistä kertoo esimerkiksi poliittisten skandaalien aiempaa suurempi määrä mediajulkisuudessa. Kantolan ja Vesan (2011: 43) mukaan skandaalien määrä on Suomessa 1970-luvulta alkaen kaksinkertaistunut jokaisella vuosikymmenellä edelliseen vuosikymmeneen nähden.

Poliittisten puolueiden sopeutuminen uutismedian vaatimuksiin tapahtuu kahdella tavalla (Donges 2008; ks. Haßler, Maurer & Oschatz 2014: 326–327). Ensinnäkin puolueet voivat muuttaa organisaatorakennettaan, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi omien tiedottajien ja media-asiantuntijoiden käyttöä. Strömbäckin ja Van Aelstin (2013: 344) mukaan poliittiset puolueet muuttavat rakenteitaan vastaamaan medioitumisen asettamia vaatimuksia kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa puolueet palkkaavat viestintäalan ammattilaisia ja lisäävät resursseja mediasuhteiden hoitamiseen. Toisessa vaiheessa mediasuhteita hoitavat ammattilaiset tulevat mukaan puolueiden päätöksentekoon, ja viimeisessä vaiheessa median vaatimukset vaikuttavat jo puolueiden henkilövalintoihinkin.

Toinen sopeutumisen tapa on muuttaa viestintäkäyttäytymistä siten, että se vastaa paremmin median tarpeita. Viestintätapojen muuttamista on Haßlerin ym. (2014: 326–327) mukaan pidetty juuri medialogiikkaan sopeutumisenä. Medioituminen näkyy Strömbäckin ja Van Aelstin (2013: 344–345) mukaan myös puolueiden viestintästrategioissa kolmella tavalla. Ensinnäkin median sisältöihin vaikuttamisesta tulee yhä tärkeämpää ja puolueet pyrkivät yhtä aktiivisemmin tuomaan näkemyksiään esille mediassa. Toiseksi puolueen virallista linjaa pyritään viestimään niin, että median on helppoa ja edullista tarttua siihen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi järjestämällä lehdistötilaisuuksia ja muita mediaa kiinnostavia tapahtumia. Kolmas muutos viestintäkäyttäytymisessä on etenkin puolueiden johtajien ja viestintäasiantuntijoiden pyrkimys luoda ja ylläpitää hyviä henkilökohtaisia suhteita toimittajiin.

4 HALLITUSOHJELMIEN UUTISOINTI AAMULEHDESSÄ, HELSINGIN SANOMISSA JA TURUN SANOMISSA VUOSINA 1991–2015

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten hallitusohjelmista uutisoitiin sanomalehdissä vuosina 1991, 2003 ja 2015. Aineistoni koostuu kyseisinä vuosina hallitusohjelman julkaisua seuraavana päivänä Aamulehdessä (AL), Helsingin Sanomissa (HS) ja Turun Sanomissa (TS) julkaistuista uutisista, joissa hallitusohjelmasta ja sen sisällöistä kerrotaan. Tutkielman liitteenä on aineistoluettelo, jossa ovat kaikkien aineistoni uutisten otsikot sekä lyhenteet, joilla merkitsen, mistä uutisista tämän luvun aineistoesimerkit on poimittu. Luvussa 4.1 kerron lyhyesti hallitusohjelmista, joita aineistoni uutiset käsittelevät sekä hallitusohjelmia käsittelevien uutisten lukumäärät kussakin sanomalehdessä. Nämä tiedot taustoittavat varsinaista sisällönanalyysia luvuissa 4.2–4.5.

Luvussa 4.2 kuvaan, millaisia poliittisia teemoja sanomalehdet nostivat hallitusohjelmista uutisiinsa. Teemat kertovat siitä, millaisia asioita media on kunkin hallitusohjelman kohdalla pitänyt tärkeinä ja kiinnostavina. Luku 4.3 taas käsittelee sitä, millaisille toimijoille uutisissa on annettu ääni, eli kenen näkemyksiä hallitusohjelmasta uutisissa kuullaan. Toimijoiden tarkastelu kertoo esimerkiksi siitä, millaisena objektiivisuuden normi on sanomalehdissä ymmärretty eri aikoina. Lisäksi käsittelen sitä, millaisiksi toimijoiden esittämät näkemykset on jutussa kehystetty, eli ovatko kommentit hallitusohjelman kannalta negatiivisia, positiivisia vai neutraaleita. Luku 4.4 käsittelee kerrontatekniikoita eli sitä, miten uutisia muotoillaan lukijan kannalta kiinnostaviksi. Luvussa 4.5 tarkastelen sitä, mitä luvuissa 4.2–4.5 esittelemäni tulokset tarkoittavat medialogiikan näkökulmasta.

4.1 Hallitusohjelmat ja niiden uutisointi aineistossa

Hallitusohjelmia koskevaa uutisointia tutkittaessa on otettava huomioon kunkin hallitusohjelman erityispiirteet. Tutkimukseni ei kuitenkaan keskity politiikan sisältöihin vaan lehtien journalistisiin ratkaisuihin, minkä vuoksi en huomioi analyysini

taustatekijänä hallitusohjelmien julkaisuajankohtien poliittisia ja historiallisia erityispiirteitä. Jo yksin hallitusohjelman laajuus vaikuttaa siihen, millaisella tarkkuudella sitä voidaan mediassa käsitellä: mitä enemmän ohjelmassa on sivuja ja liitteitä, sitä enemmän toimituksissa joudutaan valikoimaan, mitä asioita siitä nostetaan uutisiin ja kuinka yksityiskohtaisesti. Valikointia taas ohjaa medialogiikka, joka on tutkimuksessani keskeinen.

Medialogiikasta kertoo myös hallitusohjelmia käsittelevien uutisten lukumäärä. Voidaan olettaa, että mitä enemmän uutisia on, sitä merkittävämpänä aihetta pidetään mediassa, joskin hallitusohjelman pituus vaikuttanee myös uutisten määrään. Lisäksi osa uutisista voi olla leipätekstiltään lähes tai täysin identtisiä lehtien välisten juttuvaihdon vuoksi: tämän tutkimuksen aineistossa varsinkin vuoden 2003 uutistekstit Aamulehdessä ja Turun Sanomissa olivat samanlaisia, vaikka otsikot, ingressit ja väliotsikot saattoivatkin olla erilaiset. Samoin uutisten sijoittelu saattoi vaihdella niin, että sama juttu oli toisessa lehdessä sivun keskeisimpänä uutisena, toisessa parin palstan levyisenä pienempänä uutisena. Olen kuitenkin laskenut samansisältöiset jutut aineistossa kahdeksi eri uutiseksi.

Esittelen seuraavaksi lyhyesti hallitusohjelmat, joita käsittelevistä uutisista aineistoni koostuu. Hallitusohjelmia käsittelevien uutisten lukumäärät kussakin aineistoni lehdessä näkyvät Taulukossa 2.

Taulukko 2. Hallitusohjelmia käsittelevien uutisten määrä aineiston lehdissä.

Uutisaineiston julkaisupäivä	Uutisia Aamulehdessä	Uutisia Helsingin Sanomissa	Uutisia Turun Sanomissa	Uutisia yhteensä
25.4.1991	5	2	3	10
15.4.2003	10	6	8	24
28.5.2015	9	10	14	33
Yht.	24	18	25	67

Esko Ahon hallituksen ohjelma vuodelta 1991 oli viimeinen, jota myöhemmin samana vuonna säädetty tiedonantovelvoite ei koskenut, ja ohjelmaa voidaankin pitää luonteeltaan hallituksen sisäisenä sopimuksena. Noin kymmenensivuisessa ohjelmassa oli 16 lukua ja se oli huomattavasti lyhyempi kuin muut hallitusohjelmat, joihin liittyviä

uutisia aineistossani on. Vuoden 1991 aineistossa hallitusohjelman sisällöt olivat keskeisimpänä asiana vain yhteensä kymmenessä uutisessa, joista yksi (TS3) sisälsi hallitusohjelman sellaisenaan.

Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelma oli ensimmäinen vuoden 2000 perustuslakiuudistuksen jälkeen tehty hallitusohjelma. Sen otsikkona oli *Työllä, yrittämisellä ja yhteisvastuulla uuteen nousuun*. Hieman yli 50-sivuinen asiakirja oli jaettu 16 lukuun, joiden lisäksi siinä oli neljä poikkihallinnollista politiikkaohjelmaa. Hallitusohjelmaa käsittelevien uutisten määrä lehdissä oli noussut vuoteen 1991 verrattuna huomattavasti. Kun Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien julkaisemia uutisia, joissa hallitusohjelman sisältö oli keskeisin asia, oli vuoden 1991 aineistossani vain viisi, vuodelta 2003 niitä oli jo 14. Aamulehdessä hallitusohjelmaa käsiteltiin kymmenessä uutisessa.

Juha Sipilän hallituksen ohjelmasta julkaistiin ensin versio nimeltä *Ratkaisujen Suomi – Neuvottelutulos strategisesta hallitusohjelmasta*. Vajaan 40 sivun ohjelma oli jaettu 12 lukuun; myöhemmin eduskunnalle tiedoksi annettu varsinainen hallitusohjelma sisälsi lisäksi niiden lisäksi vielä seitsemän liitettä. Hallitusohjelmaa käsitteleviä uutisia oli yhteensä 33, eli yhdeksän enemmän kuin kaksitoista vuotta aiemmin.

4.2 Poliittiset teemat

Hallitusohjelmat jaetaan lukuihin, joissa kuvataan hallituksen sopimia tavoitteita ja toimia politiikan eri aloilla. Kaikkien alojen tavoitteet eivät kuitenkaan nouse uutisiin asti. Varsinaisissa uutisteksteissä esiin nousi pääasiassa vain sellaisia linjauksia, jotka vaikuttavat suoraan tavallisen kansalaisen arkeen. Tällaisia ovat esimerkiksi muutokset verotuksessa ja koulutuspolitiikassa. Toisaalta esimerkiksi maanpuolustukseen ja tasa-arvopolitiikkaan liittyviä linjauksia oli aineiston lehdissä nostettu korkeintaan hallitusohjelman linjauksia tiivistelmän kaltaisesti listaaviin laatikoihin (esim. HS7).

Uutisista nousi esiin kuusi keskeisintä teemaa (ks. Taulukko 3), johon valtaosa uutisissa käsitellyistä hallitusohjelmien tavoitteista ja linjauksista sopii: verotus, sosiaaliturva, työelämä ja yrittäjäyys, koulutus, hyvinvointi sekä ympäristö ja energia. Kirjasin aineistostani ylös jokaisen yksittäisen linjauksen tai toimenpiteen, joka hallitusohjelmasta oli poimittu varsinaisiin uutisteksteihin kuitenkin niin, että kirjasin saman linjauksen vain kerran. Keskeisimmiksi teemoiksi valitsin ne, joihin liittyviä yksittäisiä linjauksia oli uutisteksteissä yhteensä enemmän kuin kymmenen.

Taulukko 3. Keskeiset poliittiset teemat aineiston uutisissa.

Teema	Mainintoja v. 1991	Mainintoja v. 2003	Mainintoja v. 2015	Yhteensä
Verotus	8	9	8	25
Sosiaaliturva	2	8	9	19
Työelämä ja yrittäjäyys	2	12	3	17
Koulutus	–	6	7	15
Hyvinvointi	1	5	7	13
Ympäristö ja energia	3	–	8	11

Teeman laajuutta aineistossa olen siis arvioinut sen perusteella, montako eri linjausta tai päätöstä hallitusohjelmista on poimittu uutisiin, en sen perusteella, monessako eri uutisessa teema esiintyy. Näin uutisten määrän vaihtelu eri vuosina ei saa liian suurta painoarvoa. Vuoden 2015 aineistossa oli mainittu jonkin verran hallituksen suunnitelmia, jotka toteutuisivat vain, mikäli ns. yhteiskuntasopimusta ei synny. Ne jätin analyysini ulkopuolelle, sillä uutisten julkaisuhetkellä yhteiskuntasopimuksenkin toteutuminen oli epävarmaa.

Keskeisimmät teemat pysyivät varsinkin vuosien 2003 ja 2015 aineistoissa samankaltaisina, vaikka niiden lisäksi uutisissa käsiteltiin myös muita hallitusohjelmissä mainittuja asioita, kuten rikoslakiin ja valtionhallintoon suunniteltuja muutoksia. Vuonna 1991 varsinkin Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien uutistekstit olivat tyyliltään melko toteavia ja listamaisia. Samassa uutisessa saatettiin kertoa niin hallitusohjelmaan kirjatusta ulkopoliitikasta, veropoliitikasta kuin asuntopoliitikastakin kommentoimatta tai analysoimatta niitä juuri lainkaan. Muina aineiston kattamina vuosina uutiset rakentuivat

tyypillisemmin tietyn aihepiirin tai jopa yksittäisten hallitusohjelmien linjausten ympärille.

4.2.1 Verotus

Verotukseen liittyvät linjaukset hallitusohjelmissa olivat aineiston uutisissa näkyvin teema, jota käsiteltiin kaikkina aineiston kattamina ajankohtina. Syynä tähän lienee jo pelkästään verotuksen laajuus sekä se, että se vaikuttaa suoraan kansalaisten arkeen. Lisäksi teemaan kuuluvat myös uutisissa esiin nostetut muutokset julkisten palveluiden käyttöön liittyvissä maksuissa, työeläkemaksuissa ja muissa veroluonteisissa maksuissa.

Selvää logiikkaa siihen, millä perusteella yksittäiset veropoliittiset linjaukset oli poimittu hallitusohjelmista uutisteksteihin, ei aineistosta noussut. Pääsääntöisesti kyse oli kuitenkin tavallisen, pieni- tai keskituloisen kansalaisen elämään vaikuttavista veroista ja maksuista, kuten esimerkeissä 1 ja 2.

- (1) Sairausvakuutusmaksuun saattaa tulla roima korotus, mutta se kompensoitaisiin verotusta keventämällä. (AL6)
- (2) Sosiaali- ja terveystalouden asiakasmaksuja korotetaan 150 miljoonan euron edestä. Korotuksia voi tulla esimerkiksi vanhusten laitoshoidon. (TS18)

Yritysten verotuksesta kirjoitettiin aineistossa henkilöverotusta vähemmän, pääomatulojen verotuksesta ei juuri lainkaan. Muita aineistossa mainittuja veroja olivat esimerkiksi erilaiset valmisteverot ja ajoneuvoista maksettavat verot, joita mainittiin uutisteksteissä lähinnä vuonna 2015. Kokonaisuudessaan hallitusohjelmiin kirjatusta veropoliittisista linjauksista kirjoitettiin koko aineiston kattamalla aikavälillä hyvin samankaltaisesti, ja muutos oli varsin vähäistä.

4.2.2 Sosiaaliturva

Verotuksen lisäksi toinen erityisen näkyvä poliittinen teema aineistossa ovat sosiaaliturvaan liittyvät linjaukset. Sosiaaliturvalla tarkoitan tässä tutkimuksessa kaikkia yksilölle eri elämäntilanteissa maksettavia tukia, päivärahoja ja eläkkeitä, mutta myös esimerkiksi lääkkeisiin ja lääkärikäynteihin liittyviä korvauksia.

Näkyvimmin esille nousivat lapsiperheitä ja eläkeläisiä koskevat muutokset sosiaaliturvassa. Myös opiskelijoiden ja työttömien tuista kirjoitettiin jonkin verran. Esimerkkien 3 ja 4 tapaan kyse oli siis nimenomaan näihin ryhmiin kohdistuvista tuista ja eläkkeistä.

- (3) Ensimmäisestä lapsesta maksettavaa lapsilisää korotetaan ensi vuonna. (TS6)
- (4) Takuueläkkeiden tasokorotusta varten varataan 30 miljoonaa euroa. Kela maksaa takuueläkettä eläkeläiselle, jos hänen eläkkeensä ei riitä kohtuulliseen toimeentuloon. (AL21)

Vuoden 2015 aineistossa oli muutama esimerkin 5 kaltainen maininta sosiaaliturvaan liittyvistä muutoksista, jotka eivät kohdistu suoraan tiettyyn ihmisryhmään.

- (5) Yksityisellä hammaslääkärillä käynnistä saa viidenneksen vähemmän sairausvakuutuskorvausta kuin nykyään. (TS18)

Verotuksen tapaan myös sosiaaliturvan uutisoinnissa muutos oli aineiston kattamalla aikavälillä vähäistä, joskin sosiaaliturvaan liittyviä mainintoja oli vuosien 2003 ja 2015 uutisissa huomattavasti enemmän kuin vuonna 1991. Uutisissa keskityttiin enimmäkseen tavallista kansalaista koskeviin linjauksiin. Kaikki etuuksia saavat ryhmät eivät kuitenkaan olleet edustettuna aineiston uutisissa. Jos hallitusohjelmissa olikin otettu kantaa esimerkiksi vammaisten ja maahanmuuttajien sosiaaliturvaan, niistä ei lehdissä kirjoitettu.

4.2.3 Työelämä ja yrittäjyys

Työelämän ja yrittäjyyden teemaan kuuluvat hallitusohjelmista poimitut työvoimapolitiittiset linjaukset, jotka eivät kuulu edellä käsiteltyihin teemoihin eli eivät liity esimerkiksi palkkatulojen verotukseen tai työttömyyskorvauksiin. Tällaisia olivat esimerkiksi pyrkimykset työllisyyden nostamiseen ja työelämän joustoihin tehtävät muutokset. Osa linjauksista ilmaistiin esimerkin 6 tapaan yleisellä tasolla, osa esimerkin 7 kaltaisesti hyvinkin konkreettisina toimina.

- (6) Hallitus haluaa lisätä työllisyyttä ja investointeja yhteiskuntasopimuksella, joka muun muassa nostaisi hintakilpailukykyä viidellä prosentilla suhteessa Saksaan. (HS16)
- (7) Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työpajatoiminta vakinaistetaan niin, että se edistää nykyistä paremmin työllisyyttä. (TS5)

Teemaan kuuluvat myös yrittäjien asemaan vaikuttavat linjaukset hallitusohjelmissa. Nämä koskivat lähinnä yrittäjille yksilöinä tarjottavia tukia ja palveluita esimerkin 8 tapaan, eivät niinkään yritysten yleisiä toimintamahdollisuuksia.

- (8) Hallitus lupaa karsia hallinnollisia esteitä niin, että yrittäjät saisivat viranomaisten palvelut tulevaisuudessa yhdeltä luukulta. (AL8)

Maatalousyrittäjiä koskevia linjauksia otettiin erikseen esiin vuoden 1991 aineistossa, mutta muina vuosina niitä ei uutisissa käsitelty. Selkeimmin työelämän ja yrittäjyyden teema oli esillä vuoden 2003 aineistossa. Eroa varsinkin vuoden 2015 uutisointiin selittää se, että vuonna 2015 kirjoitettiin pitkälti vain Juha Sipilän hallituksen ajamasta yhteiskuntasopimuksesta ja siihen liitetystä ehdollisista toimita, joita en huomionut analyysissäni.

4.2.4 Koulutus

Koulutuksen teemaan luen tässä tutkimuksessa paitsi perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen ja korkeakoulutukseen myös esiopetukseen ja päivähoitoon liittyvät

linjaukset hallitusohjelmissa. Yleensä uutisissa esiin nostetut linjaukset olivat varsin konkreettisia, lapsiperheiden, koululaisten ja korkeakouluopiskelijoiden arkeen vaikuttavia asioita, kuten esimerkeissä 9 ja 10.

- (9) Peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille tarjotaan aamu- ja iltapäivätoimintaa vuoden 2004 syksystä lähtien. Ensi vuoden syksyllä vastaavaa toimintaa järjestetään myös erityistä tukea tarvitseville oppilaille. (HS8)

(10) Liikuntaa aiotaan lisätä kouluissa tunti päivässä. (AL21)
Toisaalta uutisiin nostettiin myös yleisempiä koulutuspoliittisia teemoja. Osa niistä liittyi oppilaitosten toimintamahdollisuuksiin vaikuttaviin linjauksiin, kuten esimerkissä 11 ja koulutuspolitiikan laajempiin tavoitteisiin, kuten esimerkissä 12.

- (11) Korkeakoulujen menoja leikataan 75 miljoonalla eurolla. Säästöt haetaan muun muassa hallintoa karsimalla, tiivistämällä korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä sekä tukemalla korkeakoulujen erikoistumista. (TS23)

- (12) Nuorisoa kannustetaan nykyistä nopeammin koulutukseen ja edelleen työmarkkinoille. Ammatilliset koulutuspaikat pyritään sovittamaan paremmin työelämän tarpeisiin. (AL8)

Vuoden 1991 aineistossa varsinaisia koulutukseen liittyviä linjauksia ei käsitelty, vaan vain Turun Sanomat (TS1) totesi lyhyesti hallitusohjelmaa siteeraten, että ”koulutus, tutkimus ja kulttuuri ovat hallituksen painopistealueita ’riippumatta taloudellisista suhdanteista’”. Näkyvimmin koulutus oli esillä vuoden 2015 uutisissa Juha Sipilän hallituksen suunnittelemien laajojen koulutusleikkauksien vuoksi.

4.2.5 Hyvinvointi

Hyvinvointi-teemaan kuuluvat sellaiset hallitusohjelmista poimitut linjaukset, jotka vaikuttavat kansalaisten hyvinvointiin ja hyvinvointipalveluihin, mutta eivät sovi sosiaaliturvan ja koulutuksen teemoihin. Niitä ovat esimerkiksi kulttuuriin ja urheiluun liittyvät asiat sekä sosiaali- ja terveystalouteen liittyvät hankkeet ja uudistukset.

Esimerkin 13 uutisessa vuonna 1991 kerrottiin hallituksen suhtautumisesta urheiluseuroihin ja muuhun kansalaistoimintaan.

- (13) – – hallitusohjelmassa mainitaan urheiluun liittyen, että hallitus tukee vapaata kansalaistoimintaa. – – Hallitusohjelmaan sisällytetty kohta vapaasta kansalaistoiminnasta tarkoittaa käytännössä sitä, että hallitus ottaa talkootyöhön myönteisen kannan. (AL5)

Esimerkin 13 uutinen oli rakennettu kokonaan vapaan kansalaistoiminnan tukemista koskevan linjauksen ympärille, mutta suurin osa muista hyvinvoinnin teemaan kuuluvista asioista oli koottu lyhyiksi maininnoiksi uutistekstiin. Niitä ei välttämättä avattu tarkemmin, vaikka joidenkin linjauksien voi olettaa toteutuessaan vaikuttaneen kansalaisten arkeen huomattavasti. Esimerkiksi vuonna 2015 Aamulehden ja Turun Sanomien osittain samanlaisena julkaisemassa jutussa todettiin kyllä omaishoitajien asemaan luvattujen parannusten olevan poikkeuksellinen asia hallituksen suunnitelmissa, muttei analysoitu linjauksen mahdollisia vaikutuksia tarkemmin (esimerkki 14).

- (14) Omaishoitajat ovat niitä harvoja, joiden sijaisjärjestelyihin annetaan lisää rahaa 75 miljoonaa euroa. Näin omaishoitajillekin turvataan vapaapäivät. Omais- ja perhehoitajille annetaan hoitosuhteen aikana etukäteinen hoitopaikkalupaus: kun omaishoitaja ei enää jatka, hoidettava saa hoitopaikan. (TS18)

Lähes kaikki hyvinvointi-teemaan sijoittamani linjaukset olivat vuosien 2003 ja 2015 uutisissa: vuonna 1991 niitä oli vain yksi (ks. esimerkki 13). Hyvinvointilinjauksia oli aineistoni uutisissa niin monta, että ne ylittivät teeman muodostamiselle asettamani kymmenen maininnan rajan, mutta kokonaisuutena ne vaikuttivat olevan hallitusohjelmien uutisoinnissa sivuosassa.

4.2.6 Ympäristö ja energia

Ympäristö- ja energiapoliittisista linjauksista kirjoitettiin aineiston varsinaisissa uutisteksteissä vuosina 1991 ja 2015. Valtaosa linjauksista oli hyvinvointipoliittisten linjausten tapaan melko luettelomaisesti yhdessä uutisessa vuoden 2015 Aamulehdessä ja Turun Sanomissa (esimerkki 15).

- (15) Hiilen käytöstä energiantuotannossa luovutaan ja tuontiöljyn käyttö puolitetaan kotimaassa 2020-luvun aikana. Hevosen lannan käyttö tullaan sallimaan energiantuotannossa. Jätevesiasetusta lievennetään. (TS18)

Vuonna 1991 uutisissa mainittiin ympäristö- ja energia-asioista erityisesti hallitusohjelmaan kirjattu energiansäästöohjelma. Näkökulma oli vielä kuitenkin enemmän energiantuotannon taloudellisissa vaikutuksissa kuin ympäristövaikutuksissa (esimerkki 16).

- (16) Hallitusohjelma ei sano mitään ydinvoimaloista sen paremmin kuin muistakaan suurvoimaloista. Portin niille jättää auki maininta, jonka mukaan energian riittävyys tai hinta ei saa olla este teollisille investoinneille. (TS1)

Vuonna 2003 aineistoni varsinaisissa uutisteksteissä ei puhuttu ympäristö- ja energiapolitiittisista asioista lainkaan. Vuoteen 2015 mennessä aihepiiristä oli kuitenkin tullut jo niin merkittävä, että siihen liittyviä linjauksia nostettiin taas uutisteksteihinkin, mutta varsin tiiviisti ja toteavasti, kuten esimerkissä 15 edellä.

4.3 Toimijat

Sen lisäksi, että uutisissa kerrotaan, mitä hallitusohjelmaan on kirjattu, niissä voidaan myös antaa puheenvuoroja toimituksen ulkopuolisille toimijoille, jotka kommentoivat uutta hallitusohjelmaa omasta näkökulmastaan. Suurimpia aineistosta nousevia muutoksia onkin se, kenelle uutisissa on annettu tilaisuus kommentoida hallitusohjelmaa. Sekä kommenttien että kommentoivien tahojen määrä on aineiston kattamalla aikavälillä kasvanut, joskin on myös mahdollista, että osa hallitusohjelmaa koskevista kommentteista on jäänyt aineiston ulkopuolelle esimerkiksi sellaisiin uutisiin, joiden pääaiheena ovat ministerivalinnat tai hallitusneuvottelut, eikä niiden lopputuloksena syntyvä hallitusohjelma.

Vuonna 1991 Aamulehden uutisissa oli joitakin kommentteja hallitusohjelmasta lähinnä hallituspuolueiden edustajilta. Muista lehdistä vain Helsingin Sanomat totesi lyhyesti yhdessä uutisessaan (HS1) yhden etujärjestön ottaneen kantaa hallitusohjelman linjaukseen. Sen sijaan vuonna 2015 kaikissa aineiston lehdissä oli jo uutinen tai jokin uutisen yhteydessä julkaistu osio, jossa koottiin asiantuntijoiden kommentteja yksinkertaisesti suorina lainauksina. Usein lainausten yhteydessä oli myös toimijan kuva. Esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisi oppositiojohtajien näkemyksiä käsittelevän uutisensa (HS14) yhteydessä sitaatit yhdentoista puoluepolitiikan ulkopuolisen asiantuntijan kommentteista.

Kirjasin jokaisen hallitusohjelmaa kommentoineen tahon uutisista siten, että sama toimija on kirjattu vain kerran ja sille vuodelle, jossa se on ensimmäisen kerran mainittu. Esimerkiksi maa- ja metsätaloustuottajien keskusjärjestö MTK mainittiin sekä vuoden 1991 että vuoden 2003 aineistossa, mutta on laskettu vain vuoden 1991 toimijoihin. Eri vuosien välisiä päällekkäisyyksiä oli kuitenkin aineistossa varsin vähän.

Taulukko 4. Toimijat hallitusohjelmia käsittelevissä uutisissa

Uutisaineiston julkaisupäivä	Nimettyjä toimijoita (joista naisia)	Organisaatiot	Muut	Yhteensä
25.4.1991	5 (1)	1	1	7
15.4.2003	23 (7)	2	5	30
28.5.2015	61 (18)	6	6	73
	89 (26)	9	11	109

Yhteensä aineistossa oli 109 eri toimijaa, joista osa oli nimetty ja osa joko organisaatioita tai muita, epämääräisempiä kokonaisuuksia, kuten Taulukko 4 osoittaa. Osa kokonaisuuksista on yleisesti tunnettuja ilmaisuja, kuten esimerkissä 17: teksti on uutisen ingressistä, jossa viitataan työmarkkinajärjestöihin.

(17) Palkansaajat kiittelevät, työnantajat moittivat (HS6)

Toisaalta joissakin uutisissa kommentteja antaneiden ihmisten henkilöllisyys ja asema on häivytetty esimerkin 18 tapaan kokonaan, kenties lähdesuojan vuoksi.

- (18) Useasta hallituslähteestä viestittiin, että liikennehankkeet päätetään vasta kesäkuussa. (AL20)

Useimmat nimeltä esitellyt toimijat toimivat johtavassa asemassa jossakin organisaatiossa. Huomionarvoista on myös, että nimetyistä toimijoista alle kolmannes oli naisia, ja heistäkin valtaosa vasta vuoden 2015 aineistossa. Moni jutussa esiintyvistä naisista oli tavallisia kansalaisia, joilta oli kysytty näkemyksiä hallitusohjelman vaikutuksista heidän elämäänsä, mutta mukana oli myös paljon varsinkin puolueiden ja muiden organisaatioiden johtoon kuuluvia naisia.

Taulukko 5. Aineiston toimijat ryhmittäin.

	Toimijoita v. 1991	Toimijoita v. 2003	Toimijoita v. 2015	Yhteensä
Poliitikot	3	5	12	20
Etujärjestöt	2	14	26	42
Tiede ja tutkimus	–	1	11	12
Julkishallinto ja julkiset palvelut	–	5	9	14
Kansalaiset	–	4	8	12
	5	29	66	100

Uutisissa kerrottujen taustojen perusteella jaoin toimijat viiteen eri ryhmään: poliitikot, etujärjestöt, tiede ja tutkimus, julkishallinto ja julkiset palvelut sekä kansalaiset. Ryhmät ja niiden esiintyminen aineiston eri vuosina ovat kuvattuna Taulukossa 5. Näiden ryhmien ulkopuolelle jäi vain muutamia toimijoita, kuten joitakin yksittäisiä yritysmaailman edustajia.

Lisäksi koodasin näihin ryhmiin jaoteltujen toimijoiden jutuissa esittämät kommentit sen mukaan, esitetäänkö ne jutussa hallitusohjelman kannalta positiivisina, negatiivisina vai neutraaleina kannanottoina. Merkitystä on siis sekä sillä, mitä mahdollinen sitaatti sisältää että sillä, miten toimittaja on juttua kirjoittaessaan kehystänyt kommentin esimerkiksi väliotsikossa tai johtolauseessa. Esimerkiksi otsikon *Ohjelma epäilyttää kansaa* (AL3)

alle laatikkoon kootut sitaatit tulkitsein kaikki negatiivisiksi, sillä laatikossa ei ollut muita tekijöitä, jotka ohjaisivat niiden tulkintaa. Käsittelin yhtä kommenttia ja siihen liittyvää kehystystä aina yhtenä kokonaisuutena. Samalta toimijalta saattoi siis olla aineistossa ja samassa uutisessakin niin negatiivisia, positiivisia kuin neutraalejakin kommentteja.

4.3.1 Poliitikot

Hallitusohjelma kertoo siitä, mitä hallituspuolueet ovat keskenään sopineet, minkä vuoksi se luonnollisesti kiinnostaa oppositiota. Kaikilla aineiston lehdillä olikin vuosina 2003 ja 2015 sivuillaan vähintään yksi uutinen, jossa yksi tai useampi oppositiojohtaja kertoo näkemyksensä uudesta hallitusohjelmasta (esimerkit 19 ja 20).

- (19) Tässä ei ole pystytty konkretisoimaan, miten päästään ohjelmaan kirjattuihin, sinänsä moniin hyviin, kokoomuksenkin kannattamiin tavoitteisiin, suomi kokoomuksen puheenjohtaja Ville Itälä. (TS8)
- (20) Suurimman oppositiopuolueen Sdp:n puheenjohtaja Antti Rinne antaa hallitusohjelmalle tylyn tuomion. (HS14)

Valtaosa opposition kommentteista uutisissa oli luonnollisesti hallitusohjelmaa kritisoivia, sillä opposition poliittiset tavoitteet ja toiveet eivät hallitusohjelmassa lähtökohtaisesti toteudu. Positiivisia ja neutraaleja opposition kommentteja oli koko aineistossa vain muutama, ja niiden poikkeuksellisuus saatettiin huomioida myös uutisessa, kuten esimerkissä 21.

- (21) Rkp:n puheenjohtaja Carl Haglund kiittelee muista oppositiopuolueista poiketen säästöjen mittakaavaa. ”Ruusujen osalta voi todeta, että tämä on rohkea ja määrätietoinen talousohjelma, jossa mittakaava on oikeankokoinen”, hän sanoo. (HS14)

Kiinnostava seikka on, että hallituspuolueiden edustajat pääsivät kommentoimaan hallitusneuvottelujen lopputuloksena syntynyttä ohjelmaa ennen vuotta 2015 vain vuoden 1991 Aamulehdessä. Aamulehti oli tuolloin vielä kokoomuksen äänenkannattaja ja kokoomus keskustan ohella toinen suuri hallituspuolue, mikä lienee vaikuttanut siihen, että hallituspuolueiden näkemyksiä on tuotu uutisissa esiin. Opposition edustajia ei

jutuissa kuultu. Muissa vuoden 1991 lehdissä ja vuonna 2003 hallitusohjelma itsessään esiintyi uutisissa hallituksen puheenvuorona tai jopa itsenäisenä ”toimijana”, kuten esimerkin 22 otsikossa.

(22) Hallitusohjelma etsii rohtoja talouden syöksykierteeseen (TS1)

Seuraavat hallituspuolueiden kommentit hallitusohjelmaan olivat aineistossani vasta vuoden 2015 uutisissa, joissa siteerattiin hallituspuolueiden puheenjohtajien hallitusohjelman julkistamistilaisuudessa pitämiä puheenvuoroja. Vaikka hallituspuolueiden kommentteja oli aineistoni uutisissa vähän, nekään eivät olleet tuoreen hallitusohjelman kannalta yksinomaan positiivisia. Tosin on hyvä huomata, että uutisessa hallitusohjelman kokonaisuuden kannalta negatiiviseksi kehystetyt kommentit ovat voineet olla lausujansa näkökulmasta tapa puolustaa hallitusneuvotteluissa tehtyjä päätöksiä: esimerkissä 23 tuleva pääministeri Juha Sipilä perustelee hallituksensa ohjelmaan kirjattuja päätöksiä niiden välttämättömyydellä. Toisaalta negatiivisissa kommentteissa saattoi olla kyse myös yksittäisen poliitikon tyytymättömyydestä johonkin hallitusohjelman kohtaan, kuten esimerkissä 24.

- (23) – – hallitusohjelman seuraukset on helppoa kiteyttää: suomalaisten elintaso laskee merkittävästi.
– Emme voi tehdä enempää velkaa lastemme maksettavaksi. Päätökset ovat kipeitä ja koskettavat kaikkia suomalaisia, arvioi tuleva pääministeri Juha Sipilä (kesk). (TS12)

- (24) Kansanedustaja Anssi Rauramon (kok.) mukaan tavoitteena oli viedä kysymys urheilun keskusjärjestöjen roolista hallituksen puntaroitavaksi. Hallitus olisi Rauramon mielestä voinut puuttua SVUL:n ja TUL:n asemaan tehokkaammin ja nopeammin kuin mitä liitot keskenään saavat aikaan. (AL5)

On mahdollista, että hallituspuolueiden kommentteja on kirjattu aineiston ulkopuolelle jääneisiin, esimerkiksi ministeripaikkojen jakoa käsitteleviin uutisiin. Tämän aineiston uutisissa hallitusohjelmaa kommentoivat poliitikot olivat kuitenkin pääasiassa oppositiopuolueiden johtohahmoja, mitä voisi selittää esimerkiksi median tapa korostaa vastakkainasettelua hallituksen ja opposition välillä. Toisaalta vuonna 2015

hallitusohjelma julkistettiin erillisessä tiedotustilaisuudessa, jonka jo itsessään voi olettaa kiinnostavan mediaa. Näin hallituspuolueilla oli parempi mahdollisuus saada omat näkemyksensä hallitusneuvotteluiden tuloksista kuuluviin.

4.3.2 Etujärjestöt

Puoluepoliittisten toimijoiden lisäksi hallitusohjelma kiinnostaa myös erilaisia etujärjestöjä. Koko ajanjaksolle yhteistä oli työmarkkinajärjestöjen kantojen näkyminen uutisissa. Vuonna 1991 toimituksen ulkopuolisten toimijoiden kommentteja julkaisi lähes yksinomaan Aamulehti. Esimerkin 25 lyhyt toteamus MTK:n kannasta maatalousleikkauksiin on ainoa kohta, jossa Helsingin Sanomat vuonna 1991 kertoi minkään toimituksen ulkopuolisen toimijan näkemyksiä uudesta hallitusohjelmasta. Turun Sanomissa niitä ei kerrottu lainkaan.

- (25) Maataloudesta on tarkoitus leikata useita satoja miljoonia markkoja. – – MTK tuomitsi säästösuunnitelmat tuoreeltaan keskiviikkona. (HS1)

Työnantaja- ja palkansaajapuolen kantojen suoraa vastakkainasettelua tai vertailua tyypillisempää aineistossa oli uutisen rakentaminen jommankumman puolen tai vain yhden etujärjestön kantojen varaan, kuten esimerkeissä 26 ja 27. Molemmat esimerkit ovat vuoden 2003 aineistosta, jossa etujärjestöjen kommentit olivat usein jopa uutisen keskeisin asia. Vuonna 2015 kommenttien määrä oli kasvanut, mutta useimmat niistä olivat suoria lainauksia varsinaisen uutisen yhteyteen kootuissa laatikoissa.

- (26) Elinkeinoelämän edustajat ovat pettyneitä uuden hallituksen suunnitelmiin luopua kokonaan tai osittain yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä. Sekä Keskuskauppakamarin varatoimitusjohtaja Pauli K. Mattila että Suomen Yrittäjien johtaja Risto Suominen olisivat säilyttäneet nykyisen järjestelmän. Samoilla linjoilla on Kaupan keskusliitto. (TS7)
- (27) Opetusalan ammattijärjestön OAJ:n puheenjohtaja Erkki Kangasniemi suhtautuu hallitusohjelman koulutuspoliittisiin linjauksiin pääosin myönteisesti. (AL12)

Luen tässä tutkimuksessa etujärjestöihin myös kansalaisjärjestöt, jotka eivät välttämättä aja minkään tietyn ihmisryhmän etuja. Näitä ovat esimerkiksi luonnonsuojelu- ja ihmisoikeusjärjestöt. Kansalaisjärjestöjen ääni ei kuitenkaan aineistossa juuri kuulu. Vain vuoden 2015 Helsingin Sanomiin (HS14) oli otettu mukaan lyhyet kommentit Maailman luonnonsäätiö WWF:n Suomen pääsihteeriltä sekä Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepan toiminnanjohtajalta.

Taulukko 6. Etujärjestöjen edustajien kommentit aineistossa.

	Negatiiviset	Neutraalit	Positiiviset
1991	2	–	–
2003	9	3	2
2015	19	10	11
yht.	30	13	13

Etujärjestöjen kommentteja oli aineistoni uutisissa määrällisesti enemmän kuin minkään muun toimijaryhmän kommentteja, mitä selittänee jo pelkästään uutisissa paljon esillä olleiden työmarkkinajärjestöjen vahva asema Suomen poliittisessa järjestelmässä (ks. esim. Saukkonen 2008). Hieman yli puolet kommentteista oli kehystetty hallitusohjelman kannalta negatiivisiksi (ks. Taulukko 6). Neutraaleista ja positiivisista kommentteista lähes kaikki olivat vasta vuoden 2015 aineistossa, mikä liittyy uutisten ja kommentoitavien tahojen aineistoni muita vuosia suurempaan määrään. Toisaalta Juha Sipilän hallituksen ohjelma vuodelta 2015 jätti myös avoimeksi esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistukseen ja yhteiskuntasopimukseen liittyviä kysymyksiä, mikä lienee myös näkynyt näiden aihepiirien varovaisempana kommentointina.

4.3.3 Tiede ja tutkimus

Tieteen ja tutkimuksen edustajilla tarkoitan tässä tutkimuksessa sekä tutkijoita että tutkimuslaitosten edustajia. Heidän näkemyksiään hallitusohjelmasta löytyi laajemmin vasta vuoden 2015 aineistosta; vuonna 2003 kommentteja oli kysytty yhdeltä tutkijalta. Osa kommentteista koski esimerkkien 28 ja 29 tapaan hallitusohjelmaa kokonaisuutena. Esimerkissä 28 hallitusohjelmaa kommentoi valtio-opin emeritusprofessori Heikki

Paloheimo, esimerkissä 29 Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen toimitusjohtaja Vesa Vihriälä.

- (28) Paloheimon mielestä Sipilän paljon rummutettu strateginen hallitusohjelma on muodoltaan ja rakenteeltaan parhaimpia hallitusohjelmia Suomessa vuosikymmeniin. (TS13)
- (29) Hallitusohjelman iso kuva ei tarjonnut yllätyksiä. – –
 – Tämä ohjelma on kokonaisuudessaan vahva lähtökohta. Yrityksen onnistuminen riippuu muun muassa sote-uudistuksen toimeenpanosta ja yhteistyöstä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Tässä on vielä monta mutkaa matkassa, Vihriälä sanoo. (AL23)

Toisaalta tutkijoiden näkemyksiä pyydettiin myös tarkemmin vuonna 2015 keskustelua herättäneeseen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen eli ns. sote-uudistukseen, jota myös hallitusohjelmassa käsiteltiin. Helsingin Sanomat haastatteli sote-uudistusta koskevaa juttuaan varten useita akateemisia asiantuntijoita. Kaikkien haastateltujen asiantuntemusala ei kuitenkaan kerrottu, kuten esimerkki 30 osoittaa.

- (30) ”Tämähän ei kerro yhtään, mitä tapahtuu. Työterveyshuolto sekä yksityisen hoidon Kela-korvauksethan ovat yksikanavaisen rahoituksen poliittisesti kuumimmat kysymykset”, sanoo professori Jussi Huttunen. (HS15)

Hallitusohjelmaa koskevien tieteen ja tutkimuksen edustajien kommenttien puuttuminen vuosien 1991 ja 2003 aineistoista ei tarkoita, että heidän näkemyksiään ei olisi kysytty lainkaan. Mediaa on kuitenkin saattanut kiinnostaa enemmän esimerkiksi asiantuntijoiden näkemys hallitusneuvotteluista tai hallituksen kokoonpanosta. Nämä kommentit taas ovat jääneet aineistoni ulkopuolelle, koska siihen kuuluu vain uutisia, joissa päähuomio on itse hallitusohjelmassa.

Suuri osa tutkijoiden kommentteista oli kehystetty hallitusohjelman suhteen neutraaleiksi, mikä on luontevaa, koska kovin vahvat poliittiset kannanotot eivät tyypillisesti kuulu tiedemaailman edustajien puheeseen. Toisaalta kommentteissa saattoi olla myös varsin suorita kehuja tai kritiikkiä hallitusohjelmia kohtaan, kuten edellä esimerkissä 28. Tällöin oli kuitenkin useammin kyse sen kommentoinnista, kuinka onnistunut kokonaisuus uusi

hallitusohjelma on tai millaiseksi tulevan hallituksen toiminta- ja päätöksentekokykyä hallitusohjelman pohjalta arvioidaan. Varsinaisia poliittisia linjauksia tutkijat eivät juurikaan kommentoineet.

4.3.4 Julkishallinto ja julkiset palvelut

Julkishallinnon ja julkisten palveluiden edustajiksi luetaan tässä tutkimuksessa ministereitä lukuun ottamatta kaikki ministeriöiden, maakuntien, kuntien ja sairaanhoitopiirien sekä varhaiskasvatuksen, koulujen ja korkeakoulujen edustajat. Heidän näkemyksillään tuotiin aineiston uutisiin pääasiassa hallitusohjelman merkitystä ja vaikutuksia kunkin sanomalehden kotipaikkakunnan tai sen lähialueiden näkökulmasta (esimerkit 31 ja 32).

- (31) Helsingin kaupunginjohtaja, ylipormestari Eva-Riitta Siitonen (kok) on pettynyt hallitusneuvottelujen tulokseen. Siitosen mukaan tulevan hallituksen ohjelmasta puuttuvat kaikki keskeiset Helsingille ja helsinkiläisille annetut vaalilupaukset. (HS3)
- (32) Keskiviikkona julkaistun hallitusohjelman mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon uusi palvelurakenne perustuu kuntia suurempiin itsehallintoalueisiin. – – Pirkanmaan sairaanhoitopiirin johtaja Rauno Ihalainen arvelee, että Pirkanmaa muodostaa yhden itsehallintoalueen. (AL17)

Julkishallinnon edustajien kommentteista puolet olivat hallitusohjelman suhteen neutraaleita, puolet joko positiivisia tai negatiivisia (ks. Taulukko 7). Positiiviset ja negatiiviset kommentit liittyivät yleensä siihen, että hallitusohjelma sisälsi päätöksiä, joilla on esimerkiksi rahoituksen kautta suoraan vaikutuksia toimijan edustamaan organisaatioon, hallinnonalaan tai maantieteelliseen alueeseen.

Taulukko 7. Julkishallinnon ja julkisten palveluiden edustajat aineistossa.

	Negatiiviset	Neutraalit	Positiiviset
1991	–	–	–
2003	6	7	1
2015	9	18	9
yht.	15	25	10

Kuten etujärjestöjenkin kohdalla, julkishallinnon edustajien neutraalit kommentit liittyivät usein avoimeksi jääneisiin tai epävarmoihin kysymyksiin, kuten esimerkki 33, jossa opetusministeriön yleissivistävän yksikön johtaja Eeva-Riitta Pirhonen kommentoi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisvelvollisuutta vuoden 2003 hallitusohjelman julkaisemisen jälkeen. Hallitusohjelmassa linjattiin, että peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille tarjotaan aamu- ja iltapäivätoimintaa syksystä 2004 alkaen.

- (33) ”Vähintäänkin koordinoitivelvollisuus kuuluu luontevasti kunnille, mutta en halua ottaa kantaa siihen, miten toiminta järjestetään. Sitä ei tässä uudessa tilanteessa ole vielä ennätetty miettiä”, Pirhonen sanoo. (HS8)

Julkishallinnon edustajien kommentteja oli sekä vuoden 2003 että 2015 aineistoissa, suurin osa vuonna 2015. Vuonna 1991 heidän kommenttejaan ei ollut aineistossa lainkaan. Vaikka uutisissa esiintyneiden toimijoiden lukumääräkin kasvoi vuosien 2003 ja 2015 välillä, yksittäisten kommenttien määrä kasvoi sitäkin enemmän: eri toimijat pääsivät kommentoimaan hallitusohjelmaa myös aiempaa laajemmin. Samalta henkilöltä saattoikin olla samassa uutisessa niin negatiiviseksi, positiiviseksi kuin neutraaliksi kehystettyjä näkemyksiä hallitusohjelmasta.

4.3.5 Kansalaiset

Tavallisten kansalaisten näkemyksiä hallitusohjelmasta kysyttiin aineiston uutisissa ensimmäisen kerran vuonna 2003. Aamulehti liitti tuolloin hallituksen työllisyystavoitteita käsittelevän uutisen (AL8) yhteyteen laatikon, jonka otsikkona oli *Ohjelma epäilyttää kansaa*. Laatikossa oli neljän kadulla haastatellun kansalaisen kasvokuvat ja lyhyet kommentit. Turun Sanomat nosti vuonna 2015 esimerkin 34 tapaan kahden uutisen kuvateksteihin kommentteja kansalaisilta, joita ei kuitenkaan mainittu itse jutussa.

- (34) Hertta Vilo (vas.) ja Siiri Voutilainen lukevat pääsykokeisiin yliopistolla. Hertan mielestä tukia voidaan poistaa, jottei opiskeluaika veny mahdolliseksi. (TS23)

Varsinaisessa uutisessa tavalliset kansalaiset esiintyvät vain kahdessa Helsingin Sanomien jutussa vuodelta 2015. Haastatellut kertoivat mielipiteitään jonkin heidän elämäntilanteeseensa liittyvän hallitusohjelman linjauksen näkökulmasta. Esimerkissä 35 helsinkiläinen perheenäiti kommentoi vuorotteluvapaan ehtojen kiristämistä.

- (35) Lotta Koistinen uskoo, että heidän perheessään olisi tulevaisuudessa hyödynnetty vuorotteluvapaata.
 ”Olen harkinnut sitä. Jos kuitenkin säästöjä pitää tehdä, vuorotteluvapaa on ihan reilu tie.” (HS9)

Arjen asiantuntijoiden ääni on vuosien 2003 ja 2015 välillä noussut pienestä katugallupista aukeaman pääjuttuun, joten sen merkityksen voi katsoa kasvaneen. Yhteensä kansalaisten näkemyksiä oli aineistossa kuitenkin varsin vähän, ja ne olivat lähes yksinomaan hallitusohjelmaa kritisovia (ks. Taulukko 8).

Taulukko 8. Kansalaisten kommentit aineistossa.

	Negatiiviset	Neutraalit	Positiiviset
1991	–	–	–
2003	4	–	–
2015	11	1	2
yht.	15	1	2

Uutisista ei käy ilmi, kuinka laajasti kansalaiset ovat tuoreeseen hallitusohjelmaan ehtineet tutustua, mutta voitaneen olettaa, että he ovat olleet pitkälti toimittajan antamien tietojen varassa, sillä kansalaisten ensisijainen tietolähde hallitusohjelmien sisältöjen suhteen lienee uutismedia. Kysymyksenasettelu saakin kansalaisten kohdalla muita toimijoita suuremman painoarvon.

4.4 Kerrontatekniikat

Edellä olen kuvannut sitä, mitä toimijoita hallitusohjelmia käsittelevissä uutisissa esiintyy ja millaisia poliittisia teemoja niihin on nostettu hallitusohjelmasta. Ne kertovat siitä, millaisia sisältöjä media pitää lukijoiden kannalta kiinnostavimpina, mutta eivät sitä, miten uutinen muotoillaan kiinnostavaksi. Seuraavaksi analysoin lehtien käyttämiä

kerrontatekniikoita: analyysi perustuu aineiston huolelliseen lukemiseen ja siitä tekemiini muistiinpanoihin, joiden perusteella ryhmittelin havaintojani eri kerrontatekniikoiksi. Kerrontatekniikoiden nimeämisessä käytin tukena Strömbäckin (2008: 233) ja Karidin (2017) luettelemia kerrontatekniikoita (ks. luku 3.3.1).

Huomioin analyysissa uutisten otsikoiden, väliotsikoiden, ingressien ja leipätekstin lisäksi muutkin elementit, kuten kuvien ja laatikoiden käytön. Niiden perusteella pyrin määrittelemään sitä, minkä asioiden varaan uutisen kiinnostavuus rakentuu. Aineistosta nousi yhteensä kuusi keskeistä, usein toistuvaa kerrontatekniikkaa: visuaalisuus, konkretisointi, konfliktit ja vastakkainasettelu, negatiivisuus, poliittinen kilpailu sekä paikallisuus.

4.4.1 Visuaalisuus

Koska aineistoni kattama aikaväli on melko pitkä, on myös lehtien ulkoasu luonnollisesti muuttunut sen aikana. Lehden visuaaliset osat muodostavat sen ”kehon”, jolla rakennetaan jatkuvuutta lukijalle tuttujen elementtien kautta ja toisaalta myydään lehteä. Lehden kehoon kuuluvat esimerkiksi sen logo, taitto ja paperin laatu. (Rantanen 2007: 48–49.) Eräs näkyvimmistä muutoksista aineistossani oli sanomalehtien formaattien muuttuminen. Vuoteen 2015 mennessä sekä Helsingin Sanomat että Aamulehti olivat muuttaneet painetun versionsa 8-palstaisesta broadsheet-formaatista pienempään, 5-palstaiseen tabloid-formaattiin. Turun Sanomat oli edelleen broadsheet-muodossa.

Formaattimuutoksen taustalla lienevät internetin tuomat haasteet perinteiselle sanomalehdelle. Mäkisen ja Reunasen (2013: 6–7) mukaan tabloidiin siirtyminen on ollut monissa maissa reaktio lukijakunnan vähenemiseen: pienempi koko tekee lehdestä helpommin selattavan, mutta toisaalta muutoksella on myös haluttu erottua kilpailijoista. Suomessakin tabloidiin siirtyivät ensin iltapäivälehdet ja maakuntien ”kakkoslehdet”, ja suurimmat lehdet alkoivat luopua broadsheet-formaatista vasta 2000-luvulla. Tabloidiin siirtymistä voikin jarruttaa se, että se on mielletty heikompilaatuisten lehtien formaatiksi ja kielteisten mielikuvien pelätään tulevan sen mukana. Toisaalta suuremmillekin lehdille voi tulla paineita muuttaa formaattiaan muiden perässä, jotta ne eivät vaikuttaisi

vanhanaikaisilta tai menettäisi mainostuloja tabloidin mainoskokojen tullessa alan standardiksi. (Emt. 7.)

Kuva 1. Helsingin Sanomien sivupää 28.5.2015.

Muutosta tapahtui myös lehtien tavassa jäsentää uutisisältöjään, esimerkiksi sivupäähän eli lehden sivujen yläreunaan merkittävässä osastotunnuksissa. Vuosina 1991 ja 2003 hallitusohjelmaa käsittelevät uutiset olivat joko kotimaan uutisten tai politiikan uutisten osastoilla, eikä niiden liittymistä juuri hallitusohjelmaan korostettu erikseen. Vuonna 2015 osaston nimi oli Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa Uutiset (ks. Kuva 1) ja hallitusohjelmaa käsittelevien uutisten sijaintia osoitettiin teemaotsikolla eli vinjetillä: Uusi hallitus hahmottuu (Helsingin Sanomat) ja Hallitusohjelma (Aamulehti). Myös Turun Sanomat käytti vinjettiä (Uusi hallitus ja hallitusohjelma), mutta uutiset oli silti merkitty myös Kotimaa-osastolle. Muiden hallitusohjelmia käsittelevien uutisten sijoittelusta poikkesi koko aineistossa vain kolme uutista, joista yksi oli Aamulehden urheilusivuilla (AL5) ja kaksi muuta Helsingin Sanomissa, Helsingin asioita käsittelevällä Kaupunki-osastolla (HS3) sekä kulttuuriosastolla (HS18).

On ymmärrettävää, että koko maan politiikan suuntaviivoja määrittelevää hallitusohjelmaa käsitellään enimmäkseen kotimaan ja politiikan uutisten osastoilla. Ne ovat myös yleensä laajimmat ja tärkeimmät osastot ja sijaitsevat tyypillisesti sanomalehden alkupäässä, eli myös niihin sijoitettuja uutisia todennäköisesti pidetään tärkeämpinä. Vuoden 2015 lehdissä käytettyjen vinjettien voidaankin ajatella kertovan erityisen merkittävänä pidetyn aihepiirin tai juttukokonaisuuden korostamisesta. Niiden

ensisijainen merkitys lienee kuitenkin lukijan opastaminen, kun aihetta käsittelevien uutisten määrä on suuri.

Kuva 2. Infografiikkaa Aamulehden kannessa 28.5.2015.

Ilmiön voi ajatella liittyvän myös uudenlaiseen visuaalisuuteen sanomalehdissä: vuoden 2015 aineistossa suurta tietomäärää pyrittiin visualisoimaan infografiikalla. Infografiikoita käytettiin melko vähän, mutta ne olivat varsin suurikokoisia, esimerkiksi Aamulehdessä oli koko etusivun kokoinen visuaalinen esitys hallitusohjelman keskeisistä kohdista (Kuva 2). Valokuvia käytettiin uutisten yhteydessä kaikkina vuosina. Usein ne olivat kooltaan suuria, mutta toisaalta uutisissa esiintyvien toimijoiden määrän lisääntyessä lisääntyi myös pienten kasvokuvien määrä uutisissa.

4.4.2 Konkretisointi

Konkretisointi on abstraktien ja monimutkaisten asioiden tekemistä ymmärrettävämmäksi esimerkiksi konkreettisten esimerkkien keinoin. Vuonna 1991 hallitusohjelmien kuvailu oli uutisissa varsin niukkasanaista: uutisia oli vähän ja niihin kirjattuja linjauksia saatettiin vain listata peräkkäin, jopa suorina lainauksina hallitusohjelmasta. Turun Sanomissa julkaistiin myös Esko Ahon hallitusohjelma sellaisenaan. Melko tavallista oli, että uutistekstissä ei pyritty konkretisoimaan mitenkään sitä, mitä jokin hallitusohjelmaan kirjattu linjaus tai tavoite voisi tarkoittaa käytännössä tai mitä sen toteutumisesta voisi seurata (ks. esimerkki 36).

- (36) Tuloverotusta edistetään työntekoa, yrittämistä ja säästämistä edistävällä tavalla. (TS1)

Kun hallitusohjelma on lyhyt, se sisältää todennäköisesti myös vähemmän konkreettisia toimenpiteitä, joista kirjoittaa uutisissa. Toisaalta esimerkiksi myös vuoden 2003 pitkää hallitusohjelmaa kritisoiin uutisissa konkreettisten toimien puutteesta, mutta siinä esitettyjä linjauksia konkretisoitiin silti uutisissa jo enemmän kuin 12 vuotta aiemmin. Konkreettisimmillaan veroprosentin laskemisen seurauksia ilmaistiin esimerkin 37 tapaan kertomalla, mitä käteen jäävällä ylimääräisellä rahasummalla saa. Syynä tähän on tosin saattanut olla se, että eurot olivat olleet uutisen julkaisuhetkellä Suomessa käytössä vasta reilun vuoden ja rahan arvon hahmottamista on haluttu helpottaa mahdollisimman konkreettisilla esimerkeillä.

- (37) Keskituloiselle palkansaajalle (2 255 euroa/kuukaudessa [sic]) jää veroalen jälkeen 11,28 euroa enemmän rahaa käyttöönsä. Summalla voi saada tarjouksesta perhepizzan. (TS4)
- (38) Pirkanmaan sairaanhoitopiirin johtaja Rauno Ihalainen arvelee, että Pirkanmaa muodostaa yhden itsehallintoalueen. –Nykyisen sairaanhoitopiirin toiminta on helppo yhdistää tällaiseen maakunnalliseen toimintamalliin, koska tällä hetkellä toimimme Pirkanmaan maakuntaa laajemmalla alueella, Ihalainen kommentoi. (AL17)

Vuonna 2015 konkretisointia tarvittiin erityisesti monimutkaisen sote-uudistuksen avaamiseen lukijoille. Jutuissa siteerattiin eri asiantuntijoita, jotka kertoivat esimerkiksi hallituksen ajaman maakuntamallin mahdollisista seurauksista, kuten esimerkissä 38. Apuna käytettiin myös laatikoita, joissa listattiin tiiviisti uudistuksen keskeisimpiä asioita. Samaan tapaan konkretisoitiin toki myös muita asioita, kuten poliittisten valtiosihteerien määrän vähentämisen syitä ja vaikutuksia tai koulutusleikkausten vaikutuksia eri näkökulmista.

4.4.3 Konfliktit ja vastakkainasettelut

Konflikteilla ja vastakkainasetteluilla viitataan tässä tutkielmassa kerrontatekniikkaan, joka perustuu erimielisyyksien kuvailemiseen tai kahden tai useamman erilaisen näkökulman vertaamiseen toisiinsa. Uutisissa siteerattiin vuonna 1991 poliittisia tai muita toimijoita varsin vähän, mutta harvalukuiset kommentit olivat pääasiassa hallitusohjelmaa kritisoivia tai vastustavia. Eniten niitä oli Aamulehdessä, jossa niillä kuvailtiin jopa hallituksen sisäisiä ristiriitoja, kuten esimerkissä 39.

- (39) Esillä on myös 50 markan terveyskeskusmaksu, jota sosiaaliministeri Eeva Kuuskoski (kesk) kuitenkin vastustaa. (AL1)

Hallituksen sisäiset kiistat ovat kiinnostavia, sillä ne ennakoivat hallituksen tulevaa toimintakykyä ja tavallaan myös hallituspuolueiden sitoutuneisuutta omaan hallitusohjelmaansa. Toisaalta konfliktitilanteet ja vastakkainasettelut ovat median näkökulmasta jo itsessään kiinnostavia asetelmia, ja uutta hallitusta ja sen ohjelmaa kohtaan esitettyä kritiikkiä onkin helppo löytää vähintään oppositiosta. Varsinkin vuonna 2015 juttuja saatettiin rakentaa pelkästään kriittisten kommenttien varaan: esimerkiksi Aamulehdessä oli pelkistä sitaateista koostuva juttu otsikolla *Työllisyyslinjalle rajusti piiskaa* (AL22). Lehdet vaikuttivat toistavan mielellään oppositiosta tullutta kovasanaista kritiikkiä.

Konfliktien suosiminen näkyi myös siinä, että silloinkin, kun hallitusohjelmasta esitettiin kiittäviä kommentteja, ne saivat uutisissa paljon pienemmän painoarvon kuin kriittiset

kommentit. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa oli vuonna 2003 juttu, jossa hallitusohjelmaa kohtaan esitettyä kritiikkiä ja sen perusteluita esiteltiin pitkästi, mutta hallitusohjelman saamat kehuksi oli vain listattu tiiviisti jutun loppuun, kuten esimerkki 40 osoittaa.

- (40) Tyytyväisin oli SAK:n varapuheenjohtaja Pekka Ahmavaara. Kehuja saivat aktiivinen työllisyyspolitiikka, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, ulkomaalaisten työehtojen valvonnan tehostaminen sekä vakuuttelut kolmikantayhteistyön jatkamisesta. (HS6)

Eräänlaisia vastakkainasetteluita ovat myös vertaukset esimerkiksi edellisen hallituksen politiikkaan (esimerkki 41). Vuonna 2003 erityisen tyypillistä oli hallitusohjelman suhteuttaminen ns. Sailaksen paperiin eli valtiosihteeri Raimo Sailaksen johtaman työllisyystyöryhmän ennen vaaleja julkaistun raporttiin, jossa esitettiin toimenpide-ehdotuksia työllisyystilanteen parantamiseksi (esimerkki 42).

- (41) Holkerin hallituksen ohjelmasta poiketen Ahon hallitus ei puhu marginaaliverotuksen alentamisesta. (TS1)
- (42) Vaikka tavoitteet ovatkin samanlaiset, harva Sailaksen ryhmän ehdotus pääsi sellaisenaan hallitusohjelmaan. Toisaalta hallitusohjelmassa ei vielä tässä vaiheessa ole tarkkoja keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin ollen Sailaksen paperin ja hallitusohjelman vertailu on hankalaa. (AL9)

Vertailu Sailaksen paperin ja uuden hallitusohjelman välillä oli journalistisen työn kannalta helppo asetelma ja sitä hyödynnettiin useissa eri jutuissa. Samalla tosin tiedostettiin myös, etteivät dokumentit olleet täysin vertailukelpoiset, kuten esimerkki 42 osoittaa.

4.4.4 Negatiivisuus

Toisin kuin konfliktit ja vastakkainasettelut, negatiivisuuden kerrontatekniikka ei tarkoita niinkään negatiivisia kannanottoja ja erimielisyyttä, vaan lukijan näkökulmasta negatiivisten asioiden nostamista uutisten aiheiksi. Negatiivisuuden korostuminen näkyi aineistossa erityisesti otsikoissa, väliotsikoissa ja ingresseissä, joilla pyritään herättämään

ja pitämään yllä lukijan mielenkiintoa juttua ja sen aihetta kohtaan. Jopa silloin, kun uutisen pääotsikoksi oli nostettu positiivinen asia, saattoi väliotsikkoon valikoitua jokin ikävämpi seikka, vaikka leipätekstistä olisi voitu nostaa väliotsikoksi jokin positiivisempikin asia.

- (43) Hallitus aikoo myös alentaa ravintoloiden ja henkilöstöruokailun ruokatarjoilun arvonlisäverokannan 22 prosentista samalle tasolle, missä ruoan arvonlisävero on eli 17 prosenttiin. Tälle tarvitaan EU:n suostumus. – – Kiinteistöveron taso tulee jatkossa nousemaan. (AL6)

Esimerkin 43 jutussa väliotsikkona oli *Kiinteistövero nousemassa*, vaikka kiinteistövero mainittiin leipätekstissä hyvin lyhyesti verrattuna esimerkiksi saman väliotsikon alla mainittuun ravintoloiden ja henkilöstöruokailun arvonlisäveron laskemiseen. Samaan kerrontatekniikkaan vaikuttikin aineistossani liittyvän myös se, että kun hallitusohjelmien negatiivisista linjauksista kirjoitettiin välillä varsin värikkäin sanavalinnoin, positiivisia asioita käsiteltiin hillitymmin ja toteavammin. Joskus niitä käsiteltiin myös epäilevään sävyyn tai viitaten johonkin negatiiviseen asiaan. Varauksettoman positiivinen näkökulma oli harvinainen.

- (44) Hallitusohjelma itkettää suurta osaa kansasta. Trio höylää erityisesti koulutuksesta ja kurittaa opiskelijoita. (AL16)
- (45) Omaishoitajat ovat niitä harvoja, joiden sijaisjärjestelyihin annetaan lisää rahaa 75 miljoonaa euroa. Näin omaishoitajillekin turvataan vapaapäivät. (AL21)

Esimerkki 44 on ote Aamulehdessä vuonna 2015 etusivulla olleesta ingressistä. Esimerkin 45 uutinen taas muistuttaa lukijaa siitä, että positiivisesta lupauksesta huolimatta lisärahoitusta ei hallitusohjelmassa annettu moneenkaan asiaan. Aamulehdessä juttu oli myös otsikoitu piikikkäästi *Omaishoitajille on sentään luvassa lisää*, Turun Sanomissa leipätekstiltään vastaavan jutun otsikko oli sävyltään neutraalimpi *Säästökuuri koskettaa lähes jokaista*.

4.4.5 Poliittinen kilpailu

Politiikan kehystäminen strategiseksi peliksi tai kilpajuoksuksi oli aineiston uutisissa melko pienessä osassa, mikä on luonnollista, sillä valmis hallitusohjelma on vaaleja edeltäneen poliittisen kilpailun ja vaalien jälkeisten, yleensä varsin suljettujen neuvottelujen lopputulos, jonka esittelyyn ei liity varsinaista kilpailua poliittisten intressien toteutumisesta. Hallitusohjelman tarkoitus on paremminkin edustaa kilpailun ja neuvottelun jälkeistä yhteistä kantaa, vaikka siihen kirjattujen linjausten käytännön toteutus jäisikin avoimeksi.

Aineistossa oli kuitenkin joitakin viittauksia myös poliittiseen kilpailuun. Vuonna 1991 Helsingin Sanomat listasi hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita ja linjauksia suoraan sen mukaan, mitä hallituspuolueet olivat ajaneet (esimerkki 46). Samoin vuonna 2003 Aamulehdessä ja Turun Sanomissa julkaistussa uutisessa jatkettiin vielä asetelmaa, jossa edeltäneet eduskuntavaalit ja hallitusneuvottelut oli kehystetty SDP:n ja keskustan väliseksi kaksintaisteluksi (esimerkki 47).

- (46) Kokoomuksen toiveesta ”keskituloluokkiin painottuvaa marginaaliverouudistusta pyritään jatkamaan”. Kristillisten toiveesta ”asuntolainojen korkojen verovähennysoikeuksia kehitetään eri perhemuotoja tasapuolisesti kohtelevaksi”. (HS1)
- (47) Ensimmäisestä lapsesta maksettavaa lapsilisää korotetaan ensi vuonna. Tässäkin kohtaa demarit saivat siis tahtonsa hallitusohjelman kirjaukseksi. – Keskustakin sai tulonsiirtopuolella läpi tavoitteitaan. Kotihoidon tukea korotetaan vuonna 2005, samoin sairausvakuutuksen vähimmäissairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahaa. (AL7)

Vuonna 2015 poliittiseen kilpailuun ei aineistoni uutisissa viitattu juuri lainkaan. Lehtien etusivuille ja uutisosastojen ensimmäisille sivuille oli nostettu uuden hallituksen kolmen keskeisimmän ministerin pitämä tiedotustilaisuus, jossa esiteltiin tuoretta hallitusohjelmaa. Uutisissa siteerattiin ministerien kommentteja siitä, miten raskailta päätökset säästöistä ja leikkauksista tuntuvat ja viitattiin ”oikeistolaiseen kädenjälkeen”, muttei siihen, saivatko hallituspuolueet ohjelmaan läpi itselleen erityisen tärkeitä kirjauksia tai joutuivatko ne luopumaan jostakin keskeisestä tavoitteestaan.

4.4.6 Paikallisuus

Vaikka aineistoni lehdet ovat levikiltään valtakunnallisia, ne ovat myös maakuntiensa suurimpia lehtiä. Yksi aineistostani esiin nousseista kerrontatekniikoista olikin hallitusohjelmien käsittely paikallisesta näkökulmasta. Uutisen kiinnostavuus rakentui tällöin sen ympärille, mitä vaikutuksia uudella hallitusohjelmalla voisi olla lehden kotipaikkakunnan tai kotimaakunnan näkökulmasta.

Vuonna 1991 aineistoni lehdissä ei kuitenkaan vielä kirjoitettu hallitusohjelmista paikallisesta näkökulmasta. Vuonna 2003 paikallisuuden näkökulmasta kirjoitettuja juttuja oli muutamia, mutta ne olivat lyhyehköjä ”pikku-uutisia” tai sijoitettu lehdessä paikallisia asioita muutenkin käsittelevälle osastolle. Paikallisuus näkyi uutisissa joko siten, että uutta hallitusohjelmaa kommentoi maakunnan tai kaupungin kannalta merkittävä vaikuttaja, kuten esimerkissä 48.

- (48) Helsingin kaupunginjohtaja, ylipormestari Eva-Riitta Siitonen (kok) on pettynyt hallitusneuvottelujen tulokseen. Siitosen mukaan tulevan hallituksen ohjelmasta puuttuvat kaikki keskeiset Helsingille ja helsinkiläisille annetut vaalilupaukset. (HS3)

Vuonna 2015 paikallista näkökulmaa oli uutisissa laajemmin kuin 12 vuotta aiemmin, ja uutiset olivat usein jopa sivun tai aukeaman pääuutisina. Erityisesti koulutukseen suunniteltuja säästötoimenpiteitä ja monilta osin avoimeksi jäänyttä sote-uudistusta käsiteltiin paikallisten vaikutusten näkökulmasta, kuten esimerkissä 49. Toisaalta paikallisuus saattoi näkyä uutisissa myös siten, että kommentteja oli kysytty oman maakunnan tai kaupungin edustajalta, kuten esimerkissä 50, jossa koulutusleikkauksia kommentoi Turun Sanomien jutussa Turun yliopiston rehtori Kalervo Väänänen.

- (49) Pirkanmaan sairaanhoitopiirin johtaja Rauno Ihalainen arvelee, että Pirkanmaa muodostaa yhden itsehallintoalueen. (AL17)
- (50) Rehtori arvelee, että maistereiden määrästä leikataan viidennes. – –
–Kyllä tällainen leikkaus tarkoittaa keskimääräisesti koulutuksen tason madaltumista. (TS23)

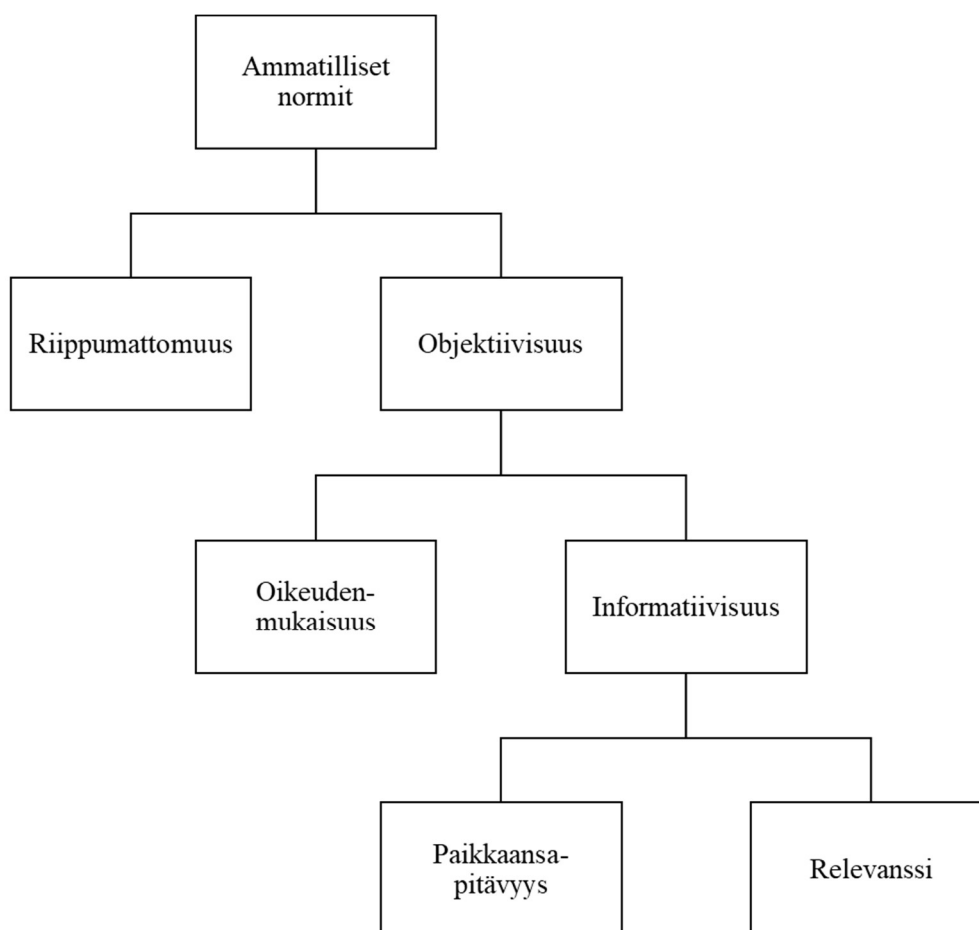
On luontevaa, että maakuntalehti haastattelee ensisijaisesti oman alueensa vaikuttajia, mutta valinta ei kuitenkaan ole itsestään selvä. Esimerkiksi Helsingin Sanomat rakensi sote-uudistuksen avoimia kysymyksiä käsittelevän juttunsa *Soten rahoitus yhä ratkaisematta* (HS15) ilman erityistä painotusta siihen, mitä uudistus tarkoittaisi Helsingin tai Uudenmaan kannalta. Vastaavasti vuonna 2003 haastateltiin koululaisten iltapäivähoitoa käsittelevässä jutussa (HS8) opetusministeriön edustajaa, kun vuonna 2015 koulutusta ja päivähoitoa koskeviin uutisiin kysyttiin kommentteja mm. Raision lukion rehtorilta (TS16) ja Kaarinan varhaiskasvatuksen johtajalta (TS15).

4.5 Medialogiikan muutokset aineiston uutisissa

Edellä olen kuvannut sitä, millaisia poliittisia aihepiirejä aineistoni lehdet ovat nostaneet hallitusohjelmista uutisteksteihinsä ja kenen toimituksen ulkopuolisten tahojen ääni uutisissa kuuluu. Seuraavaksi tarkastelen havaitsemiani muutoksia medialogiikan valossa, erityisesti Aspin uutismedian logiikkaa käsittelevän teorian valossa.

4.5.1 Ammatilliset normit

Ammatillisista normeista (ks. Kuvio 5) *riippumattomuus* näkyi läpi aineiston jo siinä, että lehdet olivat puoluepoliittisesti sitoutumattomia. Poikkeuksena tästä oli Aamulehti, joka vielä vuonna 1991 oli kokoomuksen äänenkannattaja, mutta aineistoni muina vuosina niin ikään sitoutumaton. Riippumattomuus viittaa kuitenkin myös riippumattomuuteen muistakin kuin poliittisista instituutioista, mistä voidaan pitää merkinä sitä, että uutisiin valikoitui enimmäkseen sellaisia poliittisia teemoja, jotka liittyvät ensisijaisesti tavallisen kansalaisen arkeen ja vasta toissijaisesti instituutioihin, kuten kuntiin ja järjestöihin. Keskivertokansalaisen arjesta kaukana olevien instituutioiden, kuten Puolustusvoimien ja valtion hallintoviranomaisten toimintaa koskevia hallitusohjelmien linjauksia ei uutisiin juurikaan nostettu. Tässä mielessä riippumattomuuden normi näyttäytyy koko aineistossani varsin samankaltaisena.

Kuvio 5. Amatilliset normit Aspin mukaan.

Toinen Aspin (2014b) teorian amatillisista normeista on objektiivisuus eli uutisoinnin informatiivisuus ja oikeudenmukaisuus. Informatiivisuus viittaa siihen, että uutinen on lukijan kannalta relevantti ja sen sisältämät asiat pitävät paikkaansa. Riippumattomuuden normin tavoin myös uutisen relevanssi liittyy hallitusohjelmien uutisoinnissa siihen, millaisten hallitusohjelman asioiden media arvelee olevan lukijan eli kansalaisen kannalta merkityksellisimpiä ja olennaisimpia, mutta toisaalta siinä on kyse myös siitä, mitkä asiat hallitusohjelman kokonaisuudessa katsotaan keskeisimmiksi. Kaikista hallitusohjelman osa-alueista ei voida uutisoida laajasti, joten toimituksissa joudutaan punnitsemaan, millaisille teemoille uutisissa annetaan eniten huomiota.

Aineistoni perusteella ainakin verotus ja sosiaaliturva vaikuttavat teemoilta, joita hallitusohjelmista nostetaan uutisiin joka tapauksessa. Eri vuosien välinen vaihtelu syntyy siitä, mitä asioita hallitusohjelmissa kulloinkin painotetaan ja millä tavoin, varsinkin

vuoden 1991 hallitusmuodon täydennyksen jälkeen, kun hallitusohjelmista on tullut huomattavasti pidempiä kuin aiemmin. Esipuheella, liitteillä ja lisäpöytäkirjoilla ja toisaalta jo pelkällä otsikoinnilla (esim. *Työllä, yrittämisellä ja yhteisvastuulla uuteen nousuun* vuonna 2003) tuleva hallitus voi itse viestiä sitä, mitkä asiat sen tulevassa politiikassa ovat merkittävimpiä ja pyrkiä näin myös vaikuttamaan siihen, miten media hallitusohjelmaa käsittelee. Vuoden 2003 aineistossani Jätteenmäen hallituksen työelämää ja yrittäjyyttä koskevia linjauksia käsiteltiinkin paljon.

Uutisoinnin informatiivisuuteen liittyvä *paikkaansapitävyys* ja objektiivisuuden toinen osa-alue eli *oikeudenmukaisuus* liittyvät kumpikin siihen, millaisiin lähteisiin uutisointi perustuu. Kun uutisten lähteenä käytetään tuoretta hallitusohjelmaa, lukijalla ei liene syytä olettaa, etteivät yksittäiset linjaukset ja luvut, kuten Sipilän hallituksen vuonna 2015 suunnittelema 75 miljoonan euron leikkaus korkeakoulujen menoista, pitäisi uutisissa paikkaansa. Lisäksi hallitusohjelmat ovat julkisia, eli lukijalla on halutessaan mahdollisuus tarkistaa faktat itse: vuonna 1991 Turun Sanomat painoi lehteen Esko Ahon hallituksen ohjelman sellaisenaan, ja vuosina 2003 ja 2015 hallitusohjelmat olivat jo laajalti lukijoiden saatavilla internetin kautta.

Objektiivisuuden eli tasapuolisuuden näkökulmasta on kiinnostavaa myös se, kenelle uutisissa annetaan ääni. Rajasin tämän tutkimuksen aineistosta pois pääkirjoitusten ja kolumnien kaltaiset juttutyypit, joissa toimittajan ääni ja mielipiteet kuuluvat selvästi. Analyysin kohteena oli siis toimituksen ulkopuolisten toimijoiden ääni. Aineistossani vuoden 1991 uutisissa oli ylipäätään melko vähän kommentteja hallitusohjelmasta, minkä perusteella voisi ajatella, että uutisoinnin objektiivisuuden on tulkittu tarkoittavan vain hallitusohjelman sisällön toteamista lyhyesti. Jos kommentteja hallitusohjelmien sisällöistä onkin poliitikoilta kysytty, sitä ei ainakaan ole tehty uutistekstissä näkyväksi.

Vuosina 2003 ja 2015 hallitusohjelmaa kommentoivia tahoja oli uutisissa jo huomattavasti enemmän. Poliitikoista ääneen pääsivät erityisesti opposition edustajat, joiden esittämä kritiikki ja kommentit lienee katsottu objektiivisuuden näkökulmasta välttämättömäksi vastapainoksi hallitusohjelman esittelylle ja mahdollisesti uutisiin

sisältyville hallituspuolueiden edustajien kommenteille. Samoin työmarkkinajärjestöistä kuultiin sekä työnantaja- että työntekijäpuolen kommentteja.

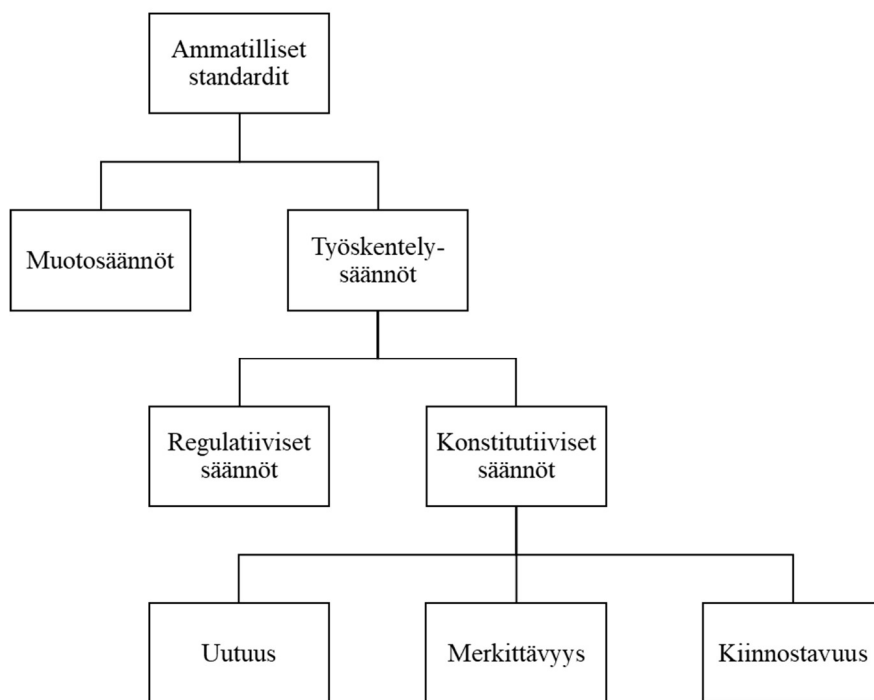
Yksi näkökulma objektiivisuuteen on myös lähteiden monipuolisuus: sen lisäksi, että esimerkiksi oppositiota tulee kuulla hallituksen vastapuolena, näkökulmia hallitusohjelmaan haetaan myös muunlaisilta asiantuntijoilta. Tutkijoiden ja julkishallinnon edustajien näkemysten voidaan katsoa edustavan neutraalia, tasapuolista tai ”epäpoliittista” näkökulmaa hallitusohjelmaan. Lisäksi uutisissa kerrotaan myös yhä enemmän tavallisten kansalaisten näkemyksiä hallitusohjelmasta. Muiden etujärjestöjen kuin työmarkkinajärjestöjen mielipiteitä näkyi aineistoni uutisissa kuitenkin vielä hyvin vähän, mikä johtunee siitä, että niiden toiminta liittyy usein sellaisiin politiikan aloihin, jotka eivät liity suoraan tavallista kansalaista välittömästi koskettavaan politiikkaan, vaan esimerkiksi ympäristöpolitiikkaan tai kehitysyhteistyöhön, ja niillä on työmarkkinajärjestöjä vähemmän valtaa.

4.5.2 Ammatilliset standardit

Asp jakaa ammatilliset standardit muutosäntöihin ja työskentelysääntöihin, ja työskentelysäännöt edelleen konstitutiivisiin ja regulatiivisiin sääntöihin. (ks. Kuvio 6) *Konstitutiivisiin sääntöihin* eli ns. uutiskriteereihin kuuluvat uutisen *uutuus*, *merkittävyys* ja *kiinnostavuus*. Aineistoni uutiset ovat lehtien ensimmäisiä (painettuja) juttuja hallitusohjelman julkistamisen jälkeen ja hallitusohjelma määrittelee vahvasti tulevien vuosien politiikkaa, joten uutisaiheiden tuoreutta ja yhteiskunnallista merkittävyyttä voitaneen pitää selvinä: tuoreesta hallitusohjelmasta uutisoidaan joka tapauksessa. Siksi aineistoni kertookin konstitutiivisten sääntöjen näkökulmasta eniten siitä, millaisia asioita media pitää hallitusohjelmassa lukijoiden kannalta kiinnostavimpina.

Koko aineiston kattamalle ajanjaksolle oli tyypillistä se, että lehdet nostivat hallitusohjelmista esille erityisesti sellaisia asioita, joilla on mahdollisimman suoria ja konkreettisia vaikutuksia kansalaisten elämään. Uuden hallituksen veropolitiikka ja sosiaaliturvaan kaavailemat muutokset vaikuttivat kiinnostavan lehtiä kaikkina aineistoni kattamina ajankohtina. Toisaalta hallitusohjelmista poimittiin myös tulevan hallituksen

politiikassa erityisen keskeisiä asioita: esimerkiksi työelämä ja yrittäjyys olivat esillä erityisen paljon vuoden 2003 aineistossa Anneli Jäätteenmäen hallituksen luvattua luoda 100 000 uutta työpaikkaa. Vuonna 2015 taas kirjoitettiin erityisesti Juha Sipilän hallituksen suunnittelemissa leikkauksista mm. koulutukseen ja sosiaaliturvaan.

Kuvio 6. Ammatilliset standardit Aspin mukaan.

Regulatiiviset säännöt liittyvät siihen, miten uutisesta muotoillaan lukijan kannalta kiinnostava. Tästä kertovat erilaiset kerrontatekniikat, joita aineistossani olivat visualisointi, konkretisointi, konfliktit ja vastakkainasettelut, negatiivisuus sekä politiikan kehystämisen kilpailuksi. Ne vastaavat aiemmassa tutkimuksessa nimettyjä kerrontatekniikoita, mutta toisaalta joitakin aiemmin tunnistettuja tekniikoita, kuten kärjistämistä ja stereotyyppioita, en aineistostani tunnistanut. Toisaalta aineistosta nousi myös kerrontatekniikka, jossa asioita käsitellään paikallisesta näkökulmasta. Paikallisen näkökulman merkitys vaikuttaa vahvistuneen, mikä saattaa liittyä esimerkiksi sanomalehtien levikin pienentymiseen ja pyrkimykseen sitouttaa niiden keskeisimmän ilmestymisalueen lukijoita lehtien tilaajiksi kirjoittamalla erityisesti heitä kiinnostavasta näkökulmasta.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten hallitusohjelmien uutisointi sanomalehdissä muuttui vuosina 1991–2015. Tutkimuksessa kysyttiin, millaisia poliittisia teemoja hallitusohjelmista nostettiin uutisiin, millaisten toimijoiden ääni uutisissa kuului, millaisilla tekniikoilla uutisia rakennettiin kiinnostaviksi sekä miten nämä seikat heijastavat uutismedian logiikan muutoksia. Aineistona oli yhteensä 67 uutista hallitusohjelman julkaisemista seuraavan päivän lehdistä kultakin vuodelta; aineiston lehdet olivat Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat. Aineiston analyysimenetelmänä oli laadullinen sisällönanalyysi.

Poliittisista teemoista uutisiin nousivat keskeisimpinä verotus, sosiaaliturva, työelämä ja yrittäjyys, koulutus, hyvinvointi sekä ympäristö ja energia. Uutisissa esiintyvistä, toimituksen ulkopuolisista toimijoista valtaosa oli nimettyjä henkilöitä, jotka jaoin uutisissa edustamansa viiteryhmän perusteella viiteen ryhmään: poliitikot, etujärjestöt, tiede ja tutkimus, julkishallinto ja julkiset palvelut sekä kansalaiset. Lisäksi koodasin kunkin toimijan uutisissa esittämät kommentit sen mukaan, esitettiinkö ne jutussa tuoreen hallitusohjelman näkökulmasta positiivisina, neutraaleina vai negatiivisina. Negatiivisia kommentteja oli huomattavasti enemmän kuin positiivisia tai neutraaleita. Uutisten kiinnostavuutta taas rakennettiin visuaalisuuden, konkretisoinnin, konfliktien ja vastakkainasettelun, negatiivisuuden, poliittisen kilpailun ja paikallisuuden kerrontatekniikoiden avulla.

Seuraavaksi tarkastelin sisällönanalyysissa tekemiäni havaintoja suhteessa Kent Aspin teoriaan uutismedian logiikasta, joka koostuu ammatillisista normeista ja standardeista. Riippumattomuuden normi vaikuttaa pysyneen samanlaisena: lehdet haluavat pysytellä virallisesti sitoutumattomina poliittisiin puolueisiin nähden ja käsittelevät asioita ensisijaisesti kansalaisten arkea lähellä olevien asioiden näkökulmasta. Objektiivisuuden normin näkökulmasta suurin muutos vaikuttaa tapahtuneen lehtien tavassa tulkita sitä, mitä uutisoinnin tasapuolisuus tarkoittaa: kun vuonna 1991 uutisissa vielä tyydyttiin toteamaan, mitä hallitusohjelmaan oli kirjattu, vuosina 2003 ja 2015 niissä oli yhä enemmän myös toimituksen ulkopuolisia kommentteja. Sekä kommenttien että

kommentoivien toimijoiden määrä lisääntyi aineiston kattamalla aikavälillä. Tulkinta objektiivisuudesta vaikuttaa siis muuttuneen kohti mahdollisimman monipuolisten näkökulmien tarjoamisen ihannetta.

Hallitusohjelman julkistaminen on aina eduskuntavaalien jälkeen toistuva mediatapahtuma, jolla on suuri poliittinen merkitys, joten Aspin mainitsemista uutiskriteereistä uutuuden ja merkittävyyden voidaan katsoa täyttyvän joka tapauksessa. Mahdollinen muutos sen sijaan tapahtuu siinä, millaisten hallitusohjelmaa koskevien asioiden media katsoo täyttävän kiinnostavuuden uutiskriteerin. Lehdet vaikuttavat keskittyvän asioihin, joilla on suoria ja konkreettisia vaikutuksia kansalaisten elämään. 2000-luvulla kiinnostavuutta rakennettiin yhä enemmän myös paikallisen eli kunkin lehden kotikaupungin ja -maakunnan näkökulman kautta. Muut aineistostani nousseet kerrontatekniikat vahvistavat aiemmassa tutkimuksessa havaittuja tekniikoita, kuten negatiivisuuden ja vastakkainasettelujen korostumista.

Aineistoni on kerätty hallitusohjelman julkaisua seuraavan päivän sanomalehdistä, eli sitä voidaan pitää näytteenä median ensimmäisistä reaktioista uuden hallituksen suunnittelemaan politiikkaan. Hallitusohjelmaa on varmasti käsitelty lehdissä vielä seuraavinakin päivinä, mutta ensimmäisen päivän uutiset kertovat siitä, mitä media pitää ohjelman keskeisimpinä ja kiinnostavimpina asioina. Kaikkien aineistoni kattamien ajankohtien uutisaineistoissa pyrkimys vaikuttaa olleen esitellä uutta hallitusohjelmaa mahdollisimman kattavasti ja monipuolisesti, mikä näkyy asioiden luettelomaisena ja toteavana esittämisenä joko uutisen leipätekstissä tai uutisen yhteydessä julkaistuissa laatioissa ja visualisoinneissa. Silti osa hallitusohjelman sisältämistä linjauksista ja politiikan aloista jää vähemmälle huomiolle kuin toiset.

Media vaikuttaa kiinnittävän huomiota ensimmäisenä niihin asioihin, joilla on suuria tai välittömiä vaikutuksia tavallisen kansalaisen (eli lukijan) arkielämään. Varsinkin verotukseen ja sosiaaliturvaan liittyviä linjauksia koottiin uutisiin runsaasti. Vähemmälle tai jopa kokonaan pois uutisten varsinaisista aiheista jäivät esimerkiksi asumiseen, valtionhallintoon ja kulttuuriin liittyvät asiat. Lopulta se, mitä teemoja media pitää hallitusohjelmissa uutisoimisen arvoisena eli kiinnostavana, näyttää vaihtelevan varsin

vähän. Poliittiset valtasuhteet ja ajankohtaiset kysymykset vaihtelevat, mutta tietyt aihepiirit saavat uutisissa aina enemmän huomiota.

Toisaalta aineistoni kattama, noin 24 vuoden ajanjakso on suhteellisen lyhyt, eikä sen aikana ole tapahtunut sellaisia mullistuksia, jotka olisivat muuttaneet hallitusohjelmien uutisoinnin painopistettä – siitäkään huolimatta, että vuosien 1991 ja 2015 välillä niin sisä- kuin ulkopoliittiset olosuhteet muuttuivat merkittävästi esimerkiksi Neuvostoliiton hajoamisen ja Suomen Euroopan unioniin liittymisen vuoksi. Tällaiset muutokset heijastuvat luonnollisesti esimerkiksi talousvaikutustensa vuoksi verotukseen ja julkisten palveluiden rahoitukseen, jotka näkyvät myös kansalaisten arjessa, mutta eivät muuta sitä, mitkä poliittiset teemat ovat kansalaisen kannalta kiinnostavimpia.

Voidaan kuitenkin pohtia, saavatko esimerkiksi hallitusohjelmien ympäristöpoliittiset linjaukset tulevaisuudessa yhä enemmän huomiota, mikäli ilmastonmuutoksen torjunta pysyy edelleen merkittävänä poliittisena kysymyksenä. Toisaalta keskeisten teemojen joukkoon voisi ainakin hetkellisesti nousta jokin muukin aihepiiri, jos sellainen nousee eduskuntavaaleissa erityisen keskeiseksi vaaliteemaksi, joka pitää yllä myös median mielenkiintoa.

Analyysini tulokset heijastelevat myös yhteiskunnassa tapahtuvaa medioitumiskehitystä. Median merkityksen ihmisten arjessa katsotaan kasvaneen: mediavälitteisyys lisääntyy niin yksilöiden välillä kuin yksilöiden ja instituutioiden välillä. Toisaalta digitaalisten uutispalveluiden yleistyminen haastaa perinteisen sanomalehden formaattina, ja lukijan sitouttamisesta lehden tilaamiseen tulee entistä haastavampaa ja tärkeämpää. Arkielämän medioitumisen lisäksi myös politiikka medioituu. Strömbäckin nelivaiheisen teorian mukaan media alkaa ensin toimia itse oman logiikkansa mukaisesti politiikan logiikan sijaan, ja lopulta medialogiikan omaksuvat myös poliittiset instituutiot. Aineistoni vanhimpien uutisten julkaisuaikaan medialogiikka oli vasta saamassa suurempaa painoarvoa suomalaisen median toiminnassa, ja poliittisten instituutioiden siirtymisen medialogiikan piiriin katsotaan Suomessa tapahtuneen vasta 2000-luvulla.

Analyysin tuloksia voikin pitää osoituksena median oman toimintalogiikan vahvistumisesta Suomessa: sen lisäksi, että uutisten määrä kasvoi, niistä tuli myös näkökulmiltaan monipuolisempia. Uutisoinnin tarkoitus ei ollutkaan enää palvella politiikan tarpeita vaan median omia intressejä. Viime kädessä sanomalehden tilaajien ja lukijoiden mielenkiintoa pidetään yllä kiinnostavilla ja relevanteilla sisällöillä, minkä vuoksi uutisiin nostetut poliittiset teemat olivat läpi koko aineiston sellaisia, joilla voi olettaa olevan välittömiä vaikutuksia lukijoiden arkeen, ja kerrontatekniikoissa yleistyvät esimerkiksi monimutkaisten sisältöjen konkretisointi sekä paikallinen näkökulma. Muutosten voikin katsoa heijastelevan medialogiikan ulottuvuuksista erityisesti professionalismia: journalismi eriytyy muista instituutioista ja keskittyy palvelemaan yleisöä.

Tässä tutkielmassa tekemäni analyysi on rajallinen, eikä kata esimerkiksi kaikkia Aspin uutismedian logiikkaan liittyvän teorian osa-alueita. Analyysi ei vastaa esimerkiksi siihen, miten uutisten muutosäännöt ovat (vrt. Mörän esitystaparutiinit) muuttuneet aineistoni kattamina vuosina. Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe voisikin olla tarkempi analyysi sanomalehtien käyttämistä objektivointikeinoista: miten lehdet tuottavat lukijalle vaikutelmaa omasta puolueettomuudestaan ja luotettavuudestaan? Erilaisilla menetelmävalinnoilla olisi myös mahdollista saada laajempi kuva hallitusohjelmien uutisoinnissa tapahtuneesta muutoksesta. Esimerkiksi politiikan uutisia kirjoittaneita toimittajia haastatteleamalla voitaisiin täydentää sisällönanalyysin antamaa kuvaa medialogiikan muutoksista.

Tutkielmani on rajattu uutismedian logiikan kehittymiseen median omasta näkökulmasta. Hallitusohjelma ja sen julkaiseminen toistuvana tapahtumana tarjoaisi kuitenkin mahdollisuuden tarkastella myös sitä, miten poliittiset instituutiot ovat omaksuneet median toimintalogiikan. Hallitusohjelman julkaisemista voisi tällöin käsitellä mediatapahtumana, jossa uusi hallitus voi pyrkiä vaikuttamaan siihen, miten hallitusohjelmaa käsitellään mediassa. Kiinnostavaa olisikin tutkia esimerkiksi sitä, miten hallituspuolueiden viestintä hallitusohjelman julkaisun yhteydessä on politiikan medioitumisen edetessä muuttunut.

LÄHTEET

- Ahmavaara, Yrjö (1970). *Informaatio. Tutkimus tiedotuksen logiikasta*. 2. täydennetty painos. Helsinki: Weilin+Göös.
- Allern, Sigurd & Mark Blach-Ørsten (2011). The News Media as a Political Institution. A Scandinavian perspective. *Journalism Studies* 12: 1, 92–105.
- Altheide, David L. & Robert P. Snow (1979). *Media logic*. Beverly Hills: Sage.
- Asp, Kent (2014a). Mediatization: rethinking the question of media power. Teoksessa: Lundby, Knut (toim.) *Mediatization of Communication*. 349–373. Handbooks of communication science vol. 21. Berliini: De Gruyter Mouton.
- Asp, Kent (2014b). News media logic in a new institutional perspective. *Journalism Studies* 15: 3, 256–270.
- Castells, Manuel (2009). *Communication Power*. New York: Oxford University Press.
- Dijck, José van & Thomas Poell (2013). Understanding social media logic. *Media and communication* 1:1, 2–14.
- Donges, Patrick (2008). *Medialisierung politischer Organisationen: Parteien in der Mediengesellschaft*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Galtung, Johan & Mari Holmboe Ruge (1965). The Structure of Foreign News. *Journal of Peace Research* 2: 1, 64–91.
- Gillis, Tamara L. & Kirsten Johnson (2015). Younger Journalists More Likely to Use Social Media. *Newspaper Research Journal* 36: 2, 184–196.
- Haßler, Jörg, Marcus Maurer & Corinna Oschatz (2014). Media logic and political logic online and offline. The case of climate change communication. *Journalism Practice* 8: 3, 326–241.
- Hellman, Matilda, Marjukka Monni & Anna Alanko (2017). Declaring, shepherding, managing: The welfare state ethos in Finnish government programmes, 1950–2015. *Research on Finnish Society* 10: 1, 9–22.
- Hemánus, Pertti (1989). *Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 1*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hemánus, Pertti (1990). *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Herkman, Juha (2011). *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hjarvard, Stig (2008). The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change. *Nordicom Review* 29: 2, 105–134.
- Isaksson, Guy-Erik (2014). Hallituksen muodostaminen Suomessa. Teoksessa: Raunio, Tapio & Matti Wiberg (toim.). *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. 150–162. Helsinki: Gaudeamus.
- Isotalus, Pekka (1998). Epilogi: Jännitteinen poliittisen viestinnän kenttä. Teoksessa: Isotalus, Pekka (toim.). *Kaveri vai peluri? Poliitikko mediassa*. 241–257. Jyväskylä: Atena.
- Isotalus, Pekka (2017). *Mediapoliitikko*. Helsinki: Gaudeamus.
- Juntunen, Laura (2011). *Leikkaa-liimaa-journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Viestinnän tutkimuskeskus CRC. Sosiaalitieteiden laitos. Viestinnän tutkimusraportteja 4/2011. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kantola, Anu (2011). Notkean journalismin nousu. Teoksessa: Kantola, Anu (toim.). *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. 115–141. Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, Anu & Juho Vesa (2011). Skandaalit ja julkinen elämä Suomessa. Teoksessa: Kantola, Anu (toim.). *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. 42–64. Helsinki: Gaudeamus.
- Karidi, Maria (2017). News Media Logic on the Move? In search of commercial media logic in German news. *Journalism Studies* 10.1.2017, 1–20.
- Kleinnijenhuis, Jan & Anita M.J. van Hoof (2006). Media coverage of government policies and public satisfaction with information provision and policy results. Saatavilla: <http://academic.csuohio.edu/kneuendorf/c63310/ArticlesFromClassMembers/Fran.pdf>
- Klinger, Ulrike & Jakob Svensson (2015). The emerge of network media logic in political communication. A theoretical approach. *New Media & Society* 17:8, 1241–1257.
- Krotz, Friedrich (2009). Mediatization: A concept with which to grasp media and societal change. Teoksessa: Lundby, Knut (toim.). *Mediatization: concept, changes, consequences*. 21–40. New York: Peter Lang.

- Kunelius, Risto (2000). Journalismi nelijalkaisena otuksena: tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus* 23: 3, 4–27.
- Kunelius, Risto, Elina Noppari & Esa Reunanen (2010). *Media vallan verkoissa*. 2. korjattu painos. Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisuja A 112. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kunelius, Risto & Esa Reunanen (2016). Changing Power of Journalism: The Two Phases of Mediatization. *Communication Theory* 26: 4, 369–388.
- Lim, Jeongsub & Hyunjin Seo (2009). Frame Flow between Government and the News Media and its Effects on the Public: Framing of North Korea. *International Journal of Public Opinion Research* 21: 2, 204–223.
- Luostarinen, Heikki (1994). *Mielen kersantit. Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Magin, Melanie (2015). Shades of Mediatization: Components of Media Logic in German and Austrian Elite Newspapers (1949–2009). *The International Journal of Press/Politics* 20: 4, 415–437.
- McCombs, Maxwell E. & Donald L. Shaw (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly* 36: 2, 176–187.
- Metag, Julia & Adrian Rauchfleisch (2016). Journalists' use of political tweets. Functions for journalistic work and the role of perceived influences. *Digital Journalism* 08.11.2016, 1–18.
- Murto, Eero (2006). Valtioneuvosto Suomen poliittisessa järjestelmässä. Teoksessa: Saukkonen, Pasi (toim.). *Suomen poliittinen järjestelmä -verkkokirja*. [Lainattu: 12.9.2017]. Saatavilla: <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/valtioneuvosto/>
- Myllymäki, Arvo (2010). *Suomen pääministeri - Presidentin varjosta hallitusvallan käyttäjäksi*. Helsinki: Talentum.
- Mäkinen, Maarit & Esa Reunanen (2013). Broadsheetista tabloidiin: taustaa ja kokemuksia. Teoksessa: Reunanen, Esa (toim.). *Pienempään kuosiin. Helsingin Sanomien ja Satakunnan Kansan tabloidi-uudistus sisällön, tekijöiden, lukijoiden ja ilmoittajien näkökulmasta*. 4–9. COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskuksen julkaisu. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Mörä, Tuomo (1996). Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa: Luostarinen, Heikki, Ullamaija Kivikuru & Merja Ukkola (toim.). *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. 105–116. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

- Neveu, Erik (2002). Four generations of political journalism. Teoksessa: Kuhn, Raymond & Erik Neveu (toim.). *Political journalism: new challenges, new practices*. 72–116. London: Routledge.
- Nielsen, Rasmus Kleis & Raymond Kuhn (2013). Political Journalism in Western Europe: Change and Continuity. Teoksessa: Nielsen, Rasmus Kleis & Raymond Kuhn (toim.). *Political Journalism in Transition: Western Europe in a Comparative Perspective*. 13–26. London: I.B. Tauris.
- Niemi, Mari K., Tapio Raunio & Ilkka Ruostetsaari (2017). Poliittinen järjestelmä muuttuneessa toimintaympäristössä. Teoksessa: Niemi, Mari K., Tapio Raunio & Ilkka Ruostetsaari (toim.). *Poliittinen valta Suomessa*. 9–30. Tampere: Vastapaino.
- Niemi, Mari K. (2014). *Kaksi tietä huipulle. Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon*. Scripta Lingua Fennica Edita C 385. Turku: Turun yliopisto.
- Nieminen, Hannu & Mervi Pantti (2012). *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Noppiari, Elina & Mari K. Niemi (2017). Sopuleista someaikaan – median valta politiikassa. Teoksessa: Niemi, Mari K., Tapio Raunio & Ilkka Ruostetsaari (toim.). *Poliittinen valta Suomessa*. 245–268. Tampere: Vastapaino.
- O’Neill, Deirdre & Tony Harcup (2009). News Values and Selectivity. Teoksessa: Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (toim.). *The Handbook of Journalism Studies*. 161–174. New York: Routledge.
- Paloheimo, Heikki (2017). Presidentin ja hallituksen muuttuva vallanjako. Teoksessa: Niemi, Mari K., Tapio Raunio & Ilkka Ruostetsaari (toim.). *Poliittinen valta Suomessa*. 160–192. Tampere: Vastapaino.
- Pernaa, Ville & Mari K. Niemi (2009). Tutkimuskohteena politiikan journalismi. Teoksessa: Pernaa, Ville, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.). *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Turku: Kirja-Aurora.
- Pöyhtäri, Reeta, Jari Väliaverron & Laura Ahva (2014). *Mistä on suomalainen toimittaja tehty? Worlds of Journalism -surveyyn tuloksia Suomesta*. Tutkimusraportti. Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Railo, Erkki (2006). Lehdistön lemmikit ja median möröt. Teoksessa: Pernaa, Ville & Ville Pitkänen (toim.). *Politiikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. 88–126. Helsinki: Ajatus kirjat.

- Railo, Erkkka & Sini Ruuhonen (2016). Verkon ja rahan vallassa – vaalit 2003–2015. Teoksessa: Railo, Erkkka, Mari K. Niemi, Ville Pitkänen & Sini Ruuhonen. *Kamppailu vallasta. Eduskuntavaalikampanjat 1945–2015*. Jyväskylä: Docendo.
- Rantanen, Lasse (2007). *Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja*. Helsinki: Hill and Knowlton Finland Oy.
- Reunanen, Esa (2003). *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikirjoitukseen*. Mediatutkimuksia. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ryfe, David Michael (2006). The Nature of News Rules. *Political Communication* 23: 2, 203–214.
- Rytsä, Paavo (2013). Irak-vuoto johti pääministerin eroon. *Yle Elävä arkisto* 08.05.2013. [Lainattu: 13.9.2017]. Saatavilla: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/10/30/irak-vuoto-johti-paaministerin-eroon>
- Sanoma Media Finland (2018). *STT:n jatkolle haetaan kestävä pohjaa*. Tiedote 27.6.2018. [Lainattu: 13.10.2018.] Saatavilla: <https://sanoma.fi/tiedote/sttn-jatkolle-haetaan-kestavaa-pohjaa/>
- Saukkonen, Pasi (2008). Etujärjestöt. Teoksessa: Saukkonen, Pasi (toim.). *Suomen poliittinen järjestelmä -verkkokirja*. Saatavilla: <https://blogs.helsinki.fi/vol-spj/etujarjestot/suomen-tyomarkkinamalli/>
- Seppänen, Janne & Esa Väliverronen (2012). *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Strömbäck, Jesper (2008). Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. *Press/Politics* 13: 3, 228–246.
- Strömbäck, Jesper (2011). Mediatization of Politics. Toward a Conceptual Framework for Comparative Research. Teoksessa: Bucy, Erik P. & R. Lance Holbert (toim.). *The Sourcebook for Political Communication Research. Methods, Measures, and Analytical Techniques*. 367–382. New York: Routledge.
- Strömbäck, Jesper & Frank Esser (2009). Shaping Politics: Mediatization and Media Interventionism. Teoksessa: Lundby, Knut (toim.). *Mediatization: concept, changes, consequences*. 205–223. New York: Peter Lang.
- Strömbäck, Jesper & Frank Esser (2014). Mediatization of politics: transforming democracies and reshaping politics. Teoksessa: Lundby, Knut (toim.) *Mediatization of Communication*. 375–403. Handbooks of communication science vol. 21. Berliini: De Gruyter Mouton.

- Strömbäck, Jesper & Peter Van Aelst (2014). Why political parties adapt to the media: Exploring the fourth dimension of mediatization. *The International Communication Gazette* 75: 4, 341–358.
- Sumiala, Johanna (2012). *Median rituaalit. Johdatus media-antropologiaan*. Tampere: Vastapaino.
- Tambini, Damian (2017). *Fake News: Public Policy Responses*. Media Policy Brief 20. London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science.
- Thorbjørnsrud, Kjersti, Tine Ustad Figenschou & Øyvind Ihlen (2014). Mediatization of public bureaucracies. Teoksessa: Lundby, Knut (toim.) *Mediatization of Communication*. 405–422. Handbooks of communication science vol. 21. Berliini: De Gruyter Mouton.
- Tiihonen, Seppo (2004). Poliittisen hallitsemisen ja julkisen hallinnon kehitys 1980–2003. Teoksessa: Heiskala, Risto (toim.) *Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys*. Helsinki: Sitra. Saatavilla: <https://media.sitra.fi/julkaisut/heiskala.pdf>
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Umbricht, Andrea (2014). *Patterns of News Making in Western Journalism: A Content Analysis of Newspapers Across Six Western Democracies and Five Decades*. NCCR Democracy Working Paper, No. 79. [Viitattu 31.5.2018.] Saatavilla: http://www.nccr-democracy.uzh.ch/publications/workingpaper/pdf/wp_79.pdf
- Valtioneuvoston kanslia (2017). *Hallitusohjelmat vuodesta 1917*. [Lainattu 3.10.2017.] Saatavilla: <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitusohjelmat>
- van Aelst, Peter, Bart Maddens, Jo Noppe & Stefaan Fiers (2008). Politicians in the News: Media or Party Logic? Media Attention and Electoral Success in the Belgian Election Campaign of 2003. *European Journal of Communication* 23: 2, 193–210.
- Väliverronen, Esa (2012). Median kuviteltu valta. Teoksessa: Karppinen, Kari & Janne Matikainen (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. 85–108. Tampere: Vastapaino.
- Wiberg, Matti (2006). *Politiikka Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Wolfsfeld, Gadi (2003). The Political Contest Model. Teoksessa: Cottle, Simon (toim.) *News, Public Relations and Power*. London: Sage. 81–95.

Zeh, Reimar & David N. Hopmann (2013). Indicating Mediatization? Two Decades of Election Campaign Television Coverage. *European Journal of Communication* 28: 3, 225–240.

Ämmälä, Antti (2015). Sipilän hallituksen visio Suomesta vuonna 2025 – lue hallitusohjelma kokonaisuudessaan. Hs.fi 27.5.2015. [Lainattu 13.9.2017.] Saatavilla rajoitetusti: <http://www.hs.fi/politiikka/art-2000002827309.html>

LIITE. Aineistoluettelo

AL = Aamulehti, HS = Helsingin Sanomat, TS = Turun Sanomat

25.4.1991

AL1	Hallitus suunnittelee tonnin kela-maksua
AL2	Ay-johtajat vastustavat säästösuunnitelmia
AL3	MTK arvostelee hallituksen maatalousbudjettia
AL4	IVO kiittää vesivoiman lisäämissuunnitelmia
AL5	'Talkootyötä ei veroteta'
HS1	Kehitysapuun roima leikkaus
HS2	Ecu devalvoisi markan huomaamatta
TS1	Hallitusohjelma etsii rohtoja talouden syöksykierteeseen
TS2	Ministerit pois yrityksistä
TS3	Esko Ahon hallituksen ohjelma

15.4.2003

AL6	Pienten palkkojen verotusta luvataan keventää eniten
AL7	Ensimmäisen lapsen lapsilisä nousee
AL8	Hallitus aikoo luoda 100 000 uutta työpaikkaa
AL9	Hallitusohjelma ja Sailaksen paperi samoilla linjoilla
AL10	Liikenneväylien rahoitus ohjelman heikko kohta
AL11	Itälä etsi hallitusohjelmasta turhaan käytännön toimia
AL12	OAJ:n mielestä lupaukset vaativat lisärahoitusta
AL13	MTK olisi kaivannut lisää rahaa kansalliseen maataloustukeen
AL14	Pienten yritysten verotus ei kiristy
AL15	Vaalilupauksen toteutuminen hallitusohjelmassa
HS3	Siitonen: Kaikki helsinkiläisille annetut vaalilupaukset petettiin
HS4	MTK kaipaili lisää rahaa maataloustukeen
HS5	Veronmaksajat odottaa lisäkevennyksiä

HS6	Ennätyspitkää hallitusohjelmaa pidetään turhan pyöreänä
HS7	Hallitusohjelmasta lyhyesti
HS8	Pikkukoululaisille järjestetään iltapäivähoito
TS4	Veronalennukset pääosin tuloveroissa
TS5	Uusi hallitus lupaa luoda 100 000 uutta työpaikkaa
TS6	Lapsiperheille luvassa tukea
TS7	Elinkeinoelämä pettynyt päätökseen luopua yhtiöveron hyvityksestä
TS8	Itälä etsi turhaan käytännön toimia
TS9	Siimes arvosteli menosääntöä
TS10	Savo löysi telakkatuelle porsaanreiän
TS11	Okon mielestä Sailaksen paperia hyödynnetty

28.5.2015

AL16	Hallitus leikkaa kovalla kädellä
AL17	Valtion ja kuntien väliin syntyy uusi taso
AL18	Tuomiot kovenevat
AL19	Lukioiduiksi, ammattiopetus keskittyy
AL20	Tampereen ratikan kohtalo vielä avoinna
AL21	Omaishoitajille on sentään luvassa lisää
AL22	Työllisyyslinjalle rajusti piiskaa
AL23	Kilpailukykyä haetaan järeillä aseilla
AL24	"Kunnat muuttuvat liian passiivisesti"
HS9	Säästöt iskevät lapsiperheisiin
HS10	Näin hallitus leikkaa menoja
HS11	Näin hallitus muuttaa veroja
HS12	Näihin hallitus päätti panostaa
HS13	"Lex Vennamo" poistetaan puoluelaista
HS14	Oppositiojohtajat: Pieni- ja keskituloiset maksavat
HS15	Soten rahoitus on yhä ratkaisematta
HS16	Työaikoja pyritään pidentämään järeillä kepeillä
HS17	Koulutuksesta säästetään yli 600 miljoonaa

- HS18 Kulttuuri nouseekin yhdeksi kärkihankkeista
- TS12 Hallitus höylää kovilla otteilla hyvinvointia
- TS13 Heikki Paloheimo: Parhaimpia hallitusohjelmia vuosikymmeniin
- TS14 Poliittiset valtiosihteerit eivät löytäneet rooliaan
- TS15 Päivähoidon säästöt vähentävät hoitajien määrää
- TS16 Toisen asteen reformi jäi leijumaan ilmaan
- TS17 Sipilä kiristää järjestöjä lisäleikkauksilla
- TS18 Säästökuuri koskettaa lähes jokaista
- TS19 Opiskelumaksut ja kiertotalous Varsinais-Suomen mieleen
- TS20 Joukkoliikennetukien poistolla vähäinen vaikutus Turkuun
- TS21 Rinne: Porvarihallitus ajaa oikeistolaista politiikkaa
- TS22 HUS:n Aki Lindén: Sote-linjaus selkeä ja rohkea
- TS23 Maisterileikkaus tietää matalampaa koulutustasoa
- TS24 Sanottua
- TS25 Kilpailukykyä haetaan järeillä aseilla